

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Diplomová práce

2024

Vojtěch Košar

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Participace Lužických Srbů na komunální politice v SRN

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Vojtěch Košar

Studijní program: Politologie

Vedoucí práce: PhDr. Petr Jüptner, Ph.D.

Rok obhajoby: 2024

Bibliografický záznam

Košář, Vojtěch. *Participace Lužických Srbů na komunální politice v SRN*. Praha 2024. 102 s.
Diplomová práce (Mgr.), Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Petr Jüptner, Ph.D.

Rozsah práce: 176 825

Abstrakt

Tato diplomová práce řeší angažovanost Lužických Srbů na lokální úrovni. Cílem práce bylo zjistit zdali, do jaké míry a jakými formami participuje lužickosrbská menšina na komunální politice Spolkové republiky Německo. Vyhodnocení probíhalo na základě polostrukturovaného rozhovoru, dotazníkového šetření, analýzy komunálních voleb a monitoringu médií. Výsledky ukazují, že ve zkoumané oblasti, a to zejména ve venkovských oblastech panuje vysoká míra participace lužickosrbské menšiny na komunální úrovni. Lužičtí Srbové jsou v této oblasti aktivní jak v politických, tak v občanských platformách. Velmi jim jsou v tomto ohledu nápomocné lužickosrbské organizace, ale i zákony Spolkové země Braniborsko a Svobodného státu Sasko. Závěry této práce přinášejí užitečné poznatky o tom, jak se Lužičtí Srbové v Německu zapojují do politiky a občanského života. Zdůrazňují také, jak důležité je, aby byli aktivní v místní politice, protože to pomáhá chránit jejich kulturní identitu a hájit jejich zájmy v místních záležitostech.

Abstract

This thesis focuses on the engagement of the Sorbs at the local level. The aim of the study was to determine whether, to what extent, and in what forms the Sorbian minority participates in municipal politics in the Federal Republic of Germany. The evaluation was based on semi-structured interviews, questionnaire surveys, analysis of municipal elections, and media monitoring. The results show that in the studied area, particularly in rural regions, there is a high level of participation of the Sorbian minority at the municipal level. Sorbs in these areas are active in both political and civic platforms. This work thus provides valuable insights into the forms and levels of political and civic engagement of the Sorbs in Germany, and at the same time highlights the importance of their active involvement in municipal politics for the preservation of their cultural identity and the promotion of their interests at the local level.

Keywords

Municipal politics, local level, minority, Lusatian-Serbian minority, participation, Federal Republic of Germany

Klíčová slova

Komunální politika, lokální úroveň, menšina, Lužickosrbská menšina, participace, Spolková republika Německo

Title/ název práce

Participation of Lusatian Serbs in municipal politics in Germany

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 26.07.2024

Vojtěch Košář

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat vedoucímu této diplomové práce PhDr. Petru Jüptnerovi, Ph.D. za odborné vedení a pomoc při zpracování této diplomové práce. Dále bych rád poděkoval všem respondentům, kteří se účastnili mého výzkumu.

Obsah

Úvod	10
Zdůvodnění a relevance tématu.....	10
Stav poznání	11
Struktura práce.....	13
1 Komunální úroveň ve Spolkové republice Německo	15
1.1 Komunální úroveň ve Spolkové zemi Braniborsko	18
1.2 Komunální úroveň ve Svobodném státě Sasko.....	20
2 Národnostní menšiny a jejich politická participace	23
2.1 Národnostní menšiny ve Spolkové republice Německo	25
2.2 Politická participace národnostních menšin	27
2.2.1 Politická participace lužickosrbské menšiny	29
3 Lužickosrbská menšina	31
3.1 Zákony definující postavení Lužickosrbské menšiny.....	32
3.1.1 Zákon o návrhu práv Srbů a Wendů ve Spolkové zemi Braniborsko	32
3.1.2 Zákon o právech Lužických Srbů ve Svobodném státě Sasko.....	36
3.2 Historie Lužickosrbské menšiny.....	40
3.2.1 Vývoj do první světové války.....	40
3.2.2 Období Výmarské republiky a druhé světové války	40
3.2.3 Období Německé demokratické republiky	41
3.2.4 Vývoj po roce 1989	42
3.3 Lužickosrbské organizace a média.....	42
3.3.1 Domowina.....	43
3.3.2 Nadace pro lužickosrbský lid.....	46
3.3.3 Witaj.....	47
3.3.4 Serbski sejm	48
3.3.5 Lužickosrbská media	49
4 Metodologie	51
4.1 Kvalitativní případová studie	51
4.2 Polostrukturovaný rozhovor.....	55
4.2.1 Rozhovor v sídle <i>Domowiny</i>	56
4.3 Dotazníkové šetření.....	57
4.3.1 Výběr respondentů	58

4.3.2	Tvorba a metodologie dotazníkového šetření	59
4.3.3	Struktura dotazníku	61
4.4	Analýza volebních výsledků.....	64
4.5	Monitoring médií	64
5	Výsledky výzkumu mezi lužickosrbskou menšinou	65
5.1	Polostrukturovaný rozhovor.....	65
5.1.1	Analýza rozhovoru	65
5.2	Vyhodnocení výsledků dotazníkového šetření.....	69
5.2.1	Vliv lužickosrbských zastupitelů na udržení lužickosrbské identity.....	69
5.2.2	Reprezentativnost lužickosrbského obyvatelstva v zastupitelstvu obce.....	71
5.2.3	Kandidatura Lužických Srbů	74
5.2.4	Potenciální štěpení Lužických Srbů na komunální úrovni	76
5.3	Analýza volebních výsledků.....	79
5.4	Výsledky monitoringu médií	82
	Závěr.....	85
	Summary	88
	Seznam použitých zdrojů	89
	Tištěné zdroje	89
	Odborné články	90
	Zdroje dat, zákony	92
	Internetové články	95
	Doplňující odkazy.....	98
	Rozhovory	99
	Seznam tabulek.....	100
	Seznam obrázků	101
	Seznam zkratk	102

Úvod

Tato diplomová práce se zabývá politickou angažovaností Lužickosrbské menšiny na komunální politice ve Spolkové republice Německo („dále jen Německo“). Participace na komunální úrovni je důležitou oblastí pro výzkum, který může přinést jedinečný pohled na fungování a integraci této menšiny na lokální úrovni. Lužičtí Srbové, západoslovanské etnikum již dlouhá století obývají region Horní a Dolní Lužice na území Spolkové země Braniborsko a Svobodného státu Sasko. Ačkoliv počet Lužických Srbů v posledních desetiletích klesá, stále si na svém území udržují své tradice a jazyk. Jak je to možné a jakou roli v tom hraje jejich účast na komunální politice?

Ve Spolkové republice Německo jsou Lužičtí Srbové uznáváni jako národnostní menšina, což je zakotveno v legislativě, konkrétně v zákoně o právech Lužických Srbů ve Svobodném státě Sasko z roku 1999 a v zákoně o organizaci práv Lužických Srbů/Wendů ve spolkové zemi Braniborsko z roku 1994. Tyto zákony poskytují Lužickým Srbům nejen formální uznání, ale i konkrétní práva, která podporují jejich kulturní a jazykovou identitu a přiřazují jim tak plnohodnotný status národnostní menšiny.

Vzhledem k regionálnímu ukotvení této menšiny na výše popsaném území je zřejmé, že jejich politická a občanská participace je výrazná především na lokální úrovni. Právě na této úrovni dokáží nejefektivněji projevit své snahy o udržení kulturní identity a případně se zapojit do místní správy. Komunální politika tedy hraje zásadní roli v životě Lužických Srbů a jejich účast na ní může být pro tuto menšinu velmi přínosná.

Zdůvodnění a relevance tématu

Důležitost vztahu Lužickosrbské menšiny a její případné participace na komunální politice je zásadní z několika hledisek. V první řadě je potřeba si uvědomit, že komunální politika představuje pro Lužické Srby platformu k prosazování a zachování jejich kulturní identity a jazyka v každodenním životě. Dále má účast Lužických Srbů na komunální politice rovněž symbolický a praktický význam. Symbolicky ukazuje jejich začlenění do širší německé společnosti a jejich snahu o udržení kulturní identity. Prakticky pak může jejich účast vést k lepší reprezentaci jejich zájmů a potřeb ve veřejné sféře, což má vliv na politické rozhodování týkající se například jazykového vzdělávání, kulturních akcí nebo ekonomického rozvoje jejich regionu.

Analýza nejen politické, ale i občanské participace Lužických Srbů na komunální úrovni je zásadní pro lepší pochopení procesů týkající se integrace národnostních menšin obecně. Lužičtí Srbové, jakožto historicky etablovaná menšina s tradiční kulturní a jazykovou identitou, představují zajímavý případ pro analýzu toho, jak menšiny mohou na jednom území nejen dlouhodobě přežívat, ale zároveň také aktivně přispívat k rozvoji ve svých obcích. Zkoumání jejich účasti na komunální politice odhaluje, jakými prostředky se národnostní menšiny mohou podílet na formování veřejných politik a jaké nástroje využívají k udržení a posílení své identity mezi německým obyvatelstvem.

Relevance zkoumaného tématu je rovněž umocněna v souvislosti s otázkou integrace menšin v rámci Evropy. S rostoucí migrací je stále důležitější porozumět, jak se menšiny, jakými jsou práce Lužičtí Srbové mohou angažovat na politické mapě, jaké překážky jsou jim vytvářeny i jaké příležitosti se jim otevírají.

Zkoumání této problematiky má rovněž praktické dopady na tvorbu politiky zaměřené na podporu menšinové participace a integrace. Výsledky výzkumu mohou sloužit jako podklad pro doporučení, jak efektivněji zapojit menšinové skupiny do komunální politiky. Studium politického zapojení Lužických Srbů tak může přinést nejen teoretické poznatky, ale také praktická řešení pro zlepšení života menšin v rámci mnoha evropských států.

Práce má za cíl zjistit, *zda, do jaké míry a jakými formami participují příslušníci lužickosrbské menšiny na lokální politice*. Podíváme-li se na tyto cíle postupně, tak autor očekává, že jistá forma lokální participace Srbů na území Lužice bude probíhat. Autor si klade za cíl tuto participaci důsledně prozkoumat. To znamená, že se bude snažit zjišťovat jaké jsou podmínky pro participaci této menšiny. Lze nalézt nějaké překážky nebo naopak usnadňující prvky pro jejich angažovanost? Jsou angažováni v politické straně, voličských sdruženích nebo mají vlastní uskupení? Jakou roli v participaci hrají lužickosrbské organizace, jejíž primární účel se nevztahuje na politiku? Nejen na tyto otázky se autor pokusí v diplomové práci nalézt odpovědi.

Stav poznání

V práci je využíváno jak tištěných, tak elektronických zdrojů. Vzhledem k povaze práce dominují zdroje v německém jazyce doplněné o zdroje v jazyce anglickém. Za velmi

přínosné dílo považuje autor *Kommunalpolitik in den deutschen Ländern Eine Einführung*¹ od Andrese Kosta a Hanse – Georga Wehlinga. Teoretické znalosti komunálního prostředí Spolkové republiky Německo rovněž podpořila díla *Kommunale Parteien und Wählergemeinschaften in Ost-und Westdeutschland*² a *Kommunalpolitik: Politik vor Ort*³. Tyto hlavní pilíře byly podpořeny a doplněny elektronickými zdroji věnující se lokální politice (například *Landes Zentrale für Politische Bildung*). Ojedinělým českým zdrojem věnující se německému komunálnímu systému byla publikace Stanislava Balíka: *Čtyři základní typy obecního uspořádání v Německu? Debata nad jejich vzájemnou konvergencí*.⁴ S hierarchickým uspořádáním německé federace velmi pomohla publikace *Struktur der kommunalen Ebene in den Ländern Deutschlands*⁵ od Hanse – Güntera Hennekeho. Komunální politice ve Svobodném státě Sasko se podrobně věnuje Wolf Georg Winkler a Achim Grunke v publikaci *Leitfaden für Kommunalwahlen in Sachsen*.⁶ Jako doplnění pak sloužila část saského zákona věnující se komunálnímu pořádku.⁷ Politický systém spolkové země Braniborsko je pak velmi podrobně popsána v knize Astrid Lorenzové, Andrese Antera a Wernera Reuttera *Politik und Regieren in*

¹ KOST, Andreas a WEHLING, Hans Georg. *Kommunalpolitik in den deutschen Ländern Eine Einführung*. 2. VS Verlag, 2010, ISBN 978-3-531-17007-7.

² HOLTkamp, Lars; BATHGE, Thomas a FRIEDHOFF, Caroline. *Kommunale Parteien und Wählergemeinschaften in Ost – und Westdeutschland*. Online. Zeitschrift für Vergleichende Politikwissenschaft. 2015, roč. 9, č. 1-2 ISSN 1865-2646

³ FRECH, Siegfried, SALAMON-MENGER, Philipp. a SCHÖNE, Helmar. *Kommunalpolitik: Politik vor Ort*. 2nd ed. Stuttgart: Kohlhammer Verlag, 2022, ISBN 3-17-040965-4.

⁴ BALÍK, Stanislav. *Čtyři základní typy obecního uspořádání v Německu? debata nad jejich vzájemnou konvergencí*. Středoevropské politické studie – Central European Political Studies Review, 2002, ISSN 1212-7817. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/3892/5393>

⁵ HENNEKE, Hans-Günter. *Struktur der kommunalen Ebene in den Ländern Deutschlands*. Online. *Deutscher Landkreistag*. ISSN ISSN 0503-9185. Dostupné z: <https://www.landkreistag.de/images/stories/publikationen/bd-110.pdf>.

⁶ WINKLER, Wolf Georg a GRUNKE, Achim. *Leitfaden für Kommunalwahlen in Sachsen*. Online. *Reihe kommunales wissen*. 2024. Dostupné z: https://daks-sachsen.de/wp-content/uploads/2023/03/Leitfaden_Kommunalwahlen_Sachsen_2024.pdf.

⁷ Landesrecht Sachsen – Kommunalwahlgesetz. *REVOsax*. Dostupné z: <https://www.revosax.sachsen.de/vorschrift/3818-Kommunalwahlgesetz>

Brandenburg.⁸ I v tomto případě následně autor využil braniborský komunální zákon⁹ jakožto doplňující zdroj své práce.

Národnostním menšinám v Německu se důkladně věnuje dílo Heintera Beilefeldta a Jorga Lüera *Rechte nationaler Minderheiten*¹⁰. Neméně důležité informace pak lze nalézt v článku *Bundeszentrale für politische Bildung*¹¹, jakož i na stránkách federálního ministerstva vnitra.¹² Konkrétněji lužickosrbské menšině se pak věnují dominantě tři hlavní zdroje: *Migration und Integration als transnationale Herausforderung*¹³ od Klause Stüwe a Eveline Hermannseder, *Die Sorben in Deutschland*¹⁴ od Marie Schiemann a Dietricha Scholze. Ze statistického hlediska byla velmi přínosná studie Ludwiga Elleho *Territorium, Bevölkerung, demografische Prozesse im deutsch-sorbischen Gebiet*¹⁵. S těmito zdroji autor průběžně pracuje během celé teoretické deskripce lužickosrbských organizací a doplňuje je elektronickými články, věnující se vždy dané organizaci/spolku.

Struktura práce

Práce je rozdělena do šesti hlavních kapitol. V první kapitole dojde k představení komunální úrovně ve Spolkové republice Německo. Autor považuje za nezbytné poskytnout čtenářům základní informace o fungování komunální politiky, zahrnující

⁸ LORENZ, Astrid; ANTER, Andreas a REUTTER, Werner. In: *Politik und Regieren in Brandenburg*. 2016, ISBN 978-3-658-07225-4.

⁹ Gesetz über die Kommunalwahlen im Land Brandenburg (Brandenburgisches Kommunalwahlgesetz – BbgKWahlG). *Bravors.brandenburg.de* Dostupné z: <https://bravors.brandenburg.de/gesetze/bbgkwahlg>

¹⁰ BIELEFELDT, Heiner a LÜER, Jörg. *Rechte nationaler Minderheiten*. In: 2004. ISBN 9783839402412.

¹¹ WOLF, Sonja. Zur sozialen und politischen Lage der anerkannten nationalen Minderheiten in Deutschland. *Bundeszentrale für politische Bildung*. Dostupné z: <https://www.bpb.de/shop/zeitschriften/apuz/243860/zur-sozialen-und-politischen-lage-der-anerkannten-nationalen-minderheiten-in-deutschland/>

¹² Nationale Minderheiten in Deutschland. *Bundesministerium des Innern und für Heimat*. Dostupné z: <https://www.bmi.bund.de/DE/themen/heimat-integration/gesellschaftlicher-zusammenhalt/minderheiten/minderheiten-in-deutschland/minderheiten-in-deutschland-node.html>

¹³ STÜWE, Klaus a HERMANNSEDER, Eveline. *Migration und Integration als transnationale Herausforderung*. , 2016, ISBN 978-3-658-11644-6.

¹⁴ SCHIEMANN, Maria a SCHOLZE, Dietrich. *Die Sorben in Deutschland*. Online, Stiftung für das sorbische Volk, 2019, Dostupné z: [https://stiftung.sorben.com/fileadmin/user_upload/76089 - Sorben in D komplett.pdf](https://stiftung.sorben.com/fileadmin/user_upload/76089_-_Sorben_in_D_komplett.pdf)

¹⁵ ELLE, Ludwig. *Territorium, Bevölkerung, demografische Prozesse im deutsch-sorbischen Gebiet*. Dostupné z: https://www.rastko.rs/rastko-lu/uvod/lelle-territorium_ger.html

podmínky aktivního a pasivního volebního práva, frekvenci komunálních voleb, hierarchické postavení jak jednotlivých obcí, tak volených zastupitelů. Velká míra autonomie jednotlivých spolkových zemí se projevuje i v odlišných aspektech komunální politiky. Zkoumaná lužickosrbská oblast se nachází na území dvou spolkových zemí, a proto budou v následujících podkapitolách analyzovány komunální systémy spolkové země Braniborsko a Svobodného státu Sasko. V obou těchto případech budou všechny aspekty komunální politiky prozkoumány detailněji a doplněny o konkrétní data. V závěru kapitoly autor využije grafických znázornění pro lepší přehlednost. Druhá kapitola se bude věnovat představení národnostních menšin v obecné rovině, jejich definici, současnému postavení, ale i jejich možnosti, případně nemožnosti politické participace. V rámci jedné podkapitoly bude analyzováno postavení menšin ve Spolkové republice Německo. Budou zmíněny podmínky, jež musí daná skupina splňovat, aby byla dle německého právního řádu považována za menšinu a zároveň bude čtenář seznámen s dokumenty, jimiž se Německo v této oblasti řídí. Velice okrajově pak budou zmíněny i jiné menšiny než lužickosrbská. Třetí a poslední kapitola v teoretické části se bude věnovat lužickosrbské menšině. Ačkoliv by se nabízelo, aby lužickosrbská menšina byla součástí druhé kapitoly týkající se menšin, vzhledem k jejímu rozsahu a velké relevanci se autor rozhodl věnovat jí zcela samostatnou kapitolu. Cílem této kapitoly je seznámit čtenáře s co nejvíce relevantními informacemi, týkající se lužickosrbské organizace. Bude zde nastíněn historický vývoj Lužickosrbské menšiny¹⁶, saské a braniborské zákony věnující se postavení lužickosrbské menšiny a rovněž budou čtenářům představeny nejdůležitější lužickosrbské organizace. Čtvrtá část se bude věnovat samotné metodologii. Autor čtenářům detailně představí metodologické pilíře¹⁷ se kterými při svém výzkumu pracoval. Tyto pilíře budou představeny nejen v obecné rovině, ale autor se následně zaměří i na konkrétní aplikaci těchto pilířů během svého výzkumu. Poslední pátá kapitola se bude věnovat samotným výsledkům a výstupům získaných během výzkumu. V závěru dojde k celkovému zhodnocení výsledků a zodpovězená výzkumných otázek.

¹⁶ Vzhledem ke skutečnosti, že se nejedná o historicky zaměřenou práci bude vývoj zkoumán až od druhé poloviny 19. století.

¹⁷ Polostrukturovaný rozhovor, dotazníkové šetření, analýza volebních výsledků a monitoring médií

1 Komunální úroveň ve Spolkové republice Německo

Komunální politika je ve Spolkové republice Německo je záležitostí jednotlivých spolkových států. V rámci důsledně federalistického politického systému Spolkové republiky Německo spadají obce pod správu států. To znamená, že každý stát stanovuje pro obce ve své jurisdikci rámcové podmínky.¹⁸ Po dlouhou dobu existovala ve Spolkové republice velká rozmanitost místních ústav, což tvořilo situaci nepřehlednou. Jednalo se o „jihoněmecký a severoněmecký ústavní model“, „ústavu magistrátu“ a „ústavu starosty“. Postupem času se však všude prosadil tzv. „jihoněmecký model“.¹⁹ Obyvatelé obcí volí obecní zastupitelstvo jednou za čtyři až pět let v závislosti na dané spolkové zemi²⁰. Nejmenší obce disponují zpravidla osmi až deseti zastupiteli, v případě největších měst se pak může jednat až o sto zastupitelů. Volebním právem disponují všichni obyvatelé obce, kteří jsou německými občany nebo občany členského státu EU. Aktivní volební právo se pohybuje v rozmezí 16-18 let, a to opět v závislosti na jednotlivých spolkových zemích.²¹ Implementace ústavy Jihoněmecké rady ve všech spolkových zemích v 90. letech měla za důsledek výrazný nárůst nestraničských zastupitelů.²²

Charakteristickým rysem jihoněmeckého zastupitelstva je výrazná role starosty²³, který má tři klíčové vůdčí funkce: je hlasujícím předsedou zastupitelstva a všech jeho výborů, vedoucím monokratické správy a právním zástupcem obce. Dalším významným aspektem

¹⁸ KOST, Andreas a WEHLING, Hans Georg. In: *Kommunalpolitik in den deutschen Ländern Eine Einführung*. 2. VS Verlag, 2010, s.7. ISBN 978-3-531-17007-7.

¹⁹ KOST, Andreas a WEHLING, Hans Georg. In: *Kommunalpolitik in den deutschen Ländern Eine Einführung*., s.10

²⁰ V Bavorsku pak jednou za šest let

²¹ SAARO, Daniela, Sabine FRIEDEL a Yvonne LEHMANN. *Kommunalpolitik verstehen. Für junges Politikverständnis* [online]. In: Friederich Ebert Stiftung, 2009, s. 8-11 [cit. 2024-02-13]. ISBN 978-3-86872-161-4. Dostupné z: <https://library.fes.de/pdf-files/do/06689.pdf>

²² HOLTkamp, Lars; BATHGE, Thomas a FRIEDHOFF, Caroline. *Kommunale Parteien und Wählergemeinschaften in Ost – und Westdeutschland*. Online. Zeitschrift für Vergleichende Politikwissenschaft. 2015, roč. 9, č. 1-2, s. 2. ISSN 1865-2646. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/s12286-015-0243-z>. [cit. 2024-07-15].

²³ BALÍK, Stanislav. *Čtyři základní typy obecního uspořádání v Německu? debata nad jejich vzájemnou konvergencí* [online]. Středoevropské politické studie – Central European Political Studies Review, 2002, s.4 [cit. 2024-02-13]. ISSN 1212-7817. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/3892/5393>

je přímá volba starosty, která nejen rozšiřuje možnosti občanské participace, ale také výrazně zvyšuje asertivitu starosty. Díky přímé volbě může starosta předstoupit před zastupitelstvo s větším důrazem na realizaci svých nápadů, podporován vůlí voličů.²⁴ Starostu volí obyvatelé dané obce v rozmezí pěti až devíti let v závislosti na spolkové zemi. Jeho funkční období je tedy zpravidla delší než období zastupitelstva. V důsledku toho se volby konají obvykle v jiných termínech. Pasivní volební právo se opět liší napříč spolkovými zeměmi, lze se setkat i s případy horní hranice pasivního volebního práva.²⁵ Kandidáti na starostu nemusí být členy politické strany. V roce 2015 nebylo více než 58 % starostů ve Spolkové republice členy žádné politické strany. Výrazně nejvíce stranických starostů bylo členy CDU (73 %).²⁶ V menších městech (obvykle do 2000 obyvatel) pracuje starosta na dobrovolné bázi, ve větších městech pak starostové pracují na plný úvazek. Starosta je pomyslným prostředníkem pro občany, místní zastupitelstvo, administrativu, místní společenské spolky a média.²⁷

Zastupitelstvo obce (či města) je hlavním orgánem místní samosprávy a rozhoduje o záležitostech obce. Volení obecní zastupitelé pracují vždy na bázi dobrovolnosti, bez ohledu na velikosti obce. Většina místních zastupitelů patří ke konkrétní straně nebo voličské iniciativě, kterou ve volbách podporují, ale existují rovněž i nestranická zastupitelstva obcí. Poměrně častým fenoménem je pak vznik frakcí.²⁸

Za zmínku jistě stojí i hierarchické uspořádání ve Spolkové republice Německo. Na pomyslném vrcholu stojí federace (Spolková republika Německo). O úroveň níže se nachází vládní obvody, tj. třináct Spolkových zemí a trojice městských států²⁹. Téměř každá Spolková země (s výjimkou městských států) má na stejné úrovni pod sebou tzv. Landkreise (zemské okresy) a tzv. Kreisfreie Städte neboli městské okresy. Zemský okres

²⁴ KOST, Andreas a WEHLING, Hans Georg. In: *Kommunalpolitik in den deutschen Ländern Eine Einführung.*, s.10-111

²⁵ *Bürgermeisterwahl*. Brandenburgische Landeszentrale für politische Bildung [online]. [cit. 2024-02-13]. Dostupné z: <https://www.politische-bildung-brandenburg.de/themen/kommunalwahlen/buergermeisterwahl>

²⁶ FRECH, Siegfried, SALAMON-MENGER, Philipp. a SCHÖNE, Helmar. *Kommunalpolitik: Politik vor Ort*. 2nd ed. Stuttgart: Kohlhammer Verlag, 2022, s.143 ISBN 3-17-040965-4.

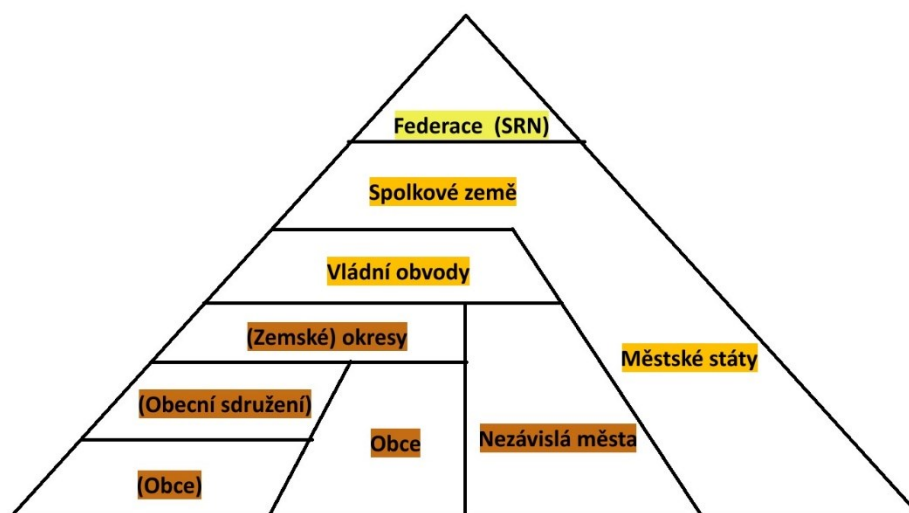
²⁷ *Kommunalpolitik verstehen. Für junges Politikverständnis*, s.12

²⁸ *Kommunalpolitik verstehen. Für junges Politikverständnis*, s.12-13

²⁹ Berlín, Brémy a Hamburk

sdužuje všechny obce s výjimkou nezávislých měst a plní kompetence okresního úřadu.³⁰ Městské okresy, ačkoliv se fyzicky nachází v daném okrese rovněž si plní tyto úkoly samy. Jinými slovy volič v městském okrese volí zastupitelstvo svého města, ale již nevolí zastupitelstvo zemských okresů.³¹ Ve Spolkové republice se nachází 106 nezávislých měst. Spolu s 294 okresy tvoří celkem 400 místních úřadů na okresní úrovni.³²

Obrázek 1- Hierarchické uspořádání Spolkové republiky Německo

Zdroj³³, překlad proveden autorem

³⁰ HENNEKE, Hans-Günter. *Struktur der kommunalen Ebene in den Ländern Deutschlands*. Online. Deutscher Landkreistag. S. 1-2. ISSN ISSN 0503-9185. Dostupné z: <https://www.landkreistag.de/images/stories/publikationen/bd-110.pdf>. [cit. 2024-07-16].

³¹ Kreisfreie Stadt. *Haushaltssteuerung.de* [online]. [cit. 2024-02-13]. Dostupné z: <https://www.haushaltssteuerung.de/lexikon-kreisfreie-stadt.html>

³² *Verteilung der kreisfreien Städte und Landkreise nach Bundesländern in Deutschland* 2023. Statista.de [online]. [cit. 2024-02-13]. Dostupné z: <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/1129872/umfrage/landkreise-und-kreisfreie-staedte-bundeslaender-deutschland/>

³³ HÜBNER, Rico; BÖHM, Christian a ECKERT, Wolfgang Zehlius. *Rechtliche und politische Hemmnisse für die Agroforstwirtschaft: Lösungsvorschläge zu deren Überwindung, aktuelle Kompromisslösungen und besondere Fallstricke*. Online. 2020, s. 1-2. ISSN ISSN 0503-9185. Dostupné z: https://agroforst-info.de/wp-content/uploads/2021/03/49_Rechtliche-Hemmnisse.pdf. [cit. 2024-07-16].

1.1 Komunální úroveň ve Spolkové zemi Braniborsko

První zákon o komunálním volebním systému ve Spolkové zemi Braniborsko (dále jen „Braniborsko“) byl přijat v roce 1993, čímž byl položen základní rámec pro fungování komunální politiky v tomto regionu. Tento zákon stanovil pravidla a postupy pro volby do obecních zastupitelstev a určil základní principy správy obcí.³⁴

V roce 2007 došlo k významné novelizaci tohoto zákona, která jej upravila do současné podoby. Tato novelizace byla motivována několika klíčovými důvody: posílení odpovědnosti obcí, zlepšení spolupráce mezi správou a volenými představiteli, úprava nejasných otázek odpovědnosti, posílení občanské angažovanosti a zvýšení efektivity administrativy.³⁵

Volby v Braniborsku se konají každých pět let. Termín konání voleb určuje braniborský ministr vnitra. Od roku 2014 se komunální volby konají společně s volbami do Evropského parlamentu. Aktivní volební právo se v Braniborsku snížilo na 16 let. Kandidovat pak může každý trestně bezúhonný občan, jenž dosáhl v den voleb věku 18 let mající trvalé bydliště ve volebním obvodu po dobu alespoň tří měsíců.³⁶

Každý volič v komunálních volbách disponuje třemi hlasy. Hlasující mohou sloučit všechny tři hlasy pro jednoho kandidáta, rozdělit je mezi dva kandidáty nebo dát po jednom hlasu třem kandidátům. Rovněž je možno rozdělit své hlasy mezi kandidáty z různých kandidátních listin.³⁷ Starostové jsou v Braniborsku voleni přímo občany. Starosta může pracovat v závislosti na typu obce na dobrovolné bázi nebo na plný úvazek. Starostové na dobrovolné bázi jsou voleni na pět let současně se zastupitelstvem obce. Starostové na plný úvazek a také okresní správci jsou voleni jako dočasní státní

³⁴ LORENZ, Astrid; ANTER, Andreas a REUTTER, Werner. In: *Politik und Regieren in Brandenburg*. 2016, s. 172. ISBN 978-3-658-07225-4.

³⁵ LORENZ, Astrid; ANTER, Andreas a REUTTER, Werner. In: *Politik und Regieren in Brandenburg*. 2016, s. 174.

³⁶ *Kommunalwahlen in Brandenburg: Die wichtigsten Fragen und Antworten* [online]. In: Brandenburgische Landeszentrale für politische Bildung, 2009, s. 10-11 [cit. 2024-02-15]. ISBN 978-3-932502-72-9. Dostupné z: <https://www.politische-bildung-brandenburg.de/system/files/publikation/pdf/Kommunalwahlen%20in%20Brandenburg.pdf>

³⁷ Gesetz über die Kommunalwahlen im Land Brandenburg (Brandenburgisches Kommunalwahlgesetz – BbgKWahlG). *Bravors.brandenburg.de* [online]. [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://bravors.brandenburg.de/gesetze/bbgkwahlg>

zaměstnanci na plný úvazek na dobu osmi let.³⁸ V obou případech je ke zvolení potřeba nadpoloviční většina platných hlasů. Pokud toho žádný z kandidátů v prvním kole nedosáhne, proběhne druhé kolo voleb mezi dvěma kandidáty s největším počtem hlasů. Tato většina musí tvořit alespoň 15 procent oprávněných volit. Pokud tuto většinu nezíská žádný kandidát, zvolí starostu nebo starostu zastupitelstvo města nebo obce. Minimální věk kandidatury se snížil z 25 na 18 let, a to z důvodu podpoření zájmu mladých lidí o komunální politiku v rámci svého bydliště.³⁹ Zároveň byla zrušena horní věková hranice, do které lze být zvolen starostou nebo správcem městské části na plný úvazek. Dříve byla tato hranice 62 let. Jednalo se zejména o reakci na demografické změny, které vedou k prudkému stárnutí populace, zejména ve venkovských oblastech Braniborska.⁴⁰

Počet zastupitelů se odvíjí od velikosti dané obce a jejich počet vždy musí být sudý. Nejmenší obce do 700 obyvatel volí 8 zastupitelů, největší obce nad 45 000 obyvatel pak volí 40 zastupitelů. V nezávislých městech se pak v závislosti na jejich velikosti pohybuje počet zastupitelů od 46 do 56. V Braniborsku se v současné době nachází 413 politicky samostatných měst a obcí.⁴¹

³⁸ Bürgermeisterwahl. *Brandenburgische Landeszentrale für politische Bildung* [online]. [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://www.politische-bildung-brandenburg.de/themen/kommunalwahlen/buergermeisterwahl>

³⁹ *Kommunalwahlen in Brandenburg: Die wichtigsten Fragen und Antworten*, s. 20-21

⁴⁰ Gesetz über die Kommunalwahlen im Land Brandenburg (Brandenburgisches Kommunalwahlgesetz – BbgKWahlG). *Bravors.brandenburg.de* [online]. [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://bravors.brandenburg.de/gesetze/bbgkwahlg>

⁴¹ Tamtéž

Tabulka 1 - Znázornění počtu zastupitelů v závislosti na velikosti obce (Spolková země Braniborsko)

Obce a města s počtem obyvatel	Počet zastupitelů
Do 700	8
701-1 500	10
1 501-2 500	12
2 501-5 000	16
5 001-10 000	18
10 001-15 000	22
15 001-25 000	28
25 001-35 000	32
35 001-45 000	36
Více než 45 000	40
Obvody a nezávislá města s počtem obyvatel	
Do 100 000	46
100 001-150 000	50
Více než 150 000	56

Zpracování provedeno autorem, zdroj⁴²

1.2 Komunální úroveň ve Svobodném státě Sasko

Ve Svobodném státě Sasko (dále jen „Sasko“) byla 27. května 1992 schválena ústava státu spolu s volebními zákony. Na tomto základě následovala saská obecní nařízení z 1. května 1993 a saská okresní nařízení z 19. července 1993, jakož i pozdější obecní a okresní reformy.⁴³ Obecní reorganizace trvala v první fázi kolem deseti let. Druhá okresní reforma následovala v roce 2008, jejíž součástí byla i modifikace zákona o komunálních volbách.⁴⁴

V Sasku se komunální volby konají každých pět let, současně s volbami do Evropského parlamentu. Občané EU, kteří jsou starší 18 let a mají trvalé bydliště v dané obci minimálně po dobu posledních tří měsíců, mají právo volit a kandidovat.⁴⁵ Na rozdíl od Braniborska, kde je aktivní volební právo možné již od 16 let, platí v Sasku stejný věkový limit 18 let pro obě formy volební účasti.

⁴² *Kommunalwahlen in Brandenburg | Brandenburgische Landeszentrale für politische Bildung*. Online. Brandenburgische Landeszentrale für politische Bildung. Dostupné z: <https://www.politische-bildung-brandenburg.de/kommunalwahlen-brandenburg>. [cit. 2024-07-15].

⁴³ KOST, Andreas a WEHLING, Hans Georg. *Kommunalpolitik in den deutschen Ländern Eine Einführung*. 2. VS Verlag, 2010, s. 282-283. ISBN 978-3-531-17007-7.

⁴⁴ Tamtéž

⁴⁵ RELLECKE, Werner. *Wahlen in Sachsen* [online]. In: 2019, s. 25-26 [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: https://www.slpb.de/fileadmin/media/Publikationen/Ebooks/Wahlen_in_Sachsen_2.Aufl.pdf

Stejně jako v Braniborsku, i v Sasku volič disponuje třemi hlasy, které může (ale nemusí) rozdat mezi vícero kandidátů. Starosta je v Sasku volen každých sedm let bez ohledu na status města či obce. Volby starosty jsou obvykle nezávislé na jiných volbách. Starosta obce nad 5000 obyvatel je od roku 2002 starostou na plný úvazek. Mezi 2 000 a 5 000 obyvateli je třeba rozlišovat, zda obec patří ke správnímu sdružení nebo správnímu společenství; Pokud je počet obyvatel nižší než 2000 lidí, starosta vždy pracuje na dobrovolné bázi.⁴⁶ Starostou se stává kandidát, který získá nadpoloviční většinu platných hlasů (absolutní většinu). Pokud žádný kandidát nezíská nadpoloviční většinu, je nutné druhé kolo hlasování. Ve druhém kole hlasování je zvolen ten, kdo získá nejvyšší platný počet hlasů (relativní většinu). Od roku 2013 je minimální věk kandidátů 18 let místo 21 let a maximální věk 64 let.⁴⁷

Počet členů v zastupitelstvu jednotlivých komunit závisí na velikosti populace. V malých obcích s méně než 500 obyvateli má zastupitelstvo pouze osm členů.⁴⁸ Naopak ve velkých městech s více než 400 000 obyvateli jsou městské rady složeny až z 60 členů.^{49 50} Hlavní stanovy mohou umožnit odchylky od uvedeného počtu mandátů v závislosti na velikosti obce a povolit zvýšení počtu až o 10 mandátů.⁵¹

⁴⁶ RELLECKE, Werner. *Wahlen in Sachsen*, s.43

⁴⁷ Landesrecht Sachsen – Kommunalwahlgesetz. *REVOSax* [online]. [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://www.revosax.sachsen.de/vorschrift/3818-Kommunalwahlgesetz>

⁴⁸ RELLECKE, Werner. *Wahlen in Sachsen*, s.26

⁴⁹ Landesrecht Sachsen – Kommunalwahlgesetz. *REVOSax* [online]. [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://www.revosax.sachsen.de/vorschrift/3818-Kommunalwahlgesetz>

⁵⁰ WINKLER, Wolf Georg a GRUNKE, Achim. *Leitfaden für Kommunalwahlen in Sachsen*. Online. Reihe kommunales wissen. 2024, s. 31. Dostupné z: https://daks-sachsen.de/wp-content/uploads/2023/03/Leitfaden_Kommunalwahlen_Sachsen_2024.pdf. [cit. 2024-07-15].

⁵¹ *Sächsische Gemeindeordnung*. Online. Dostupné z: <https://www.revosax.sachsen.de/vorschrift/2754-Saechsische-Gemeindeordnung#p29>. [cit. 2024-07-15].

Tabulka 2 - Znáznornění počtu zastupitelů v závislosti na velikosti obce (Svobodný stát Sasko)

Obce a města s počtem obyvatel	Počet zastupitelů
Do 500	8
500-999	10
1 000-1 999	12
2 000-2 999	14
3 000-4 999	16
5 000-9 999	18
10 000-19 999	22
20 000-29 999	26
30 000-39 999	30
40 000-49 999	34
50 000-59 999	38
60 000-79 999	42
80 000-14 999	48
150 000-399 999	54
Více než 400 000	60

Zpracování provedeno autorem, zdroj⁵²

Tabulka 3 - Komparace Braniborské a Saské komunální úrovně

	Komunální volby	Aktivní volební právo	Pasivní volební právo	Volič disponuje	Volba starosty	Starosta je volen	Pasivní volební právo starosty
Braniborsko	Každých 5 let	16 let	18 let	3 hlasy	Přímá	Každých 5 let	18 a více let
Sasko	Každých 5 let	18 let	18 let	3 hlasy	Přímá	Každých 7 let	18 až 64 let

Zpracování provedeno autorem

⁵² Tamtéž

2 Národnostní menšiny a jejich politická participace

Pojem "menšina" není v mezinárodním právu jednoznačně definován. V širším smyslu se tímto termínem obvykle rozumí specifická část populace, která se odlišuje od většinové skupiny svými jedinečnými sociálními, náboženskými, etnickými, rasovými a/nebo jinými charakteristikami.⁵³ Sdílení prostoru mezi různými etnickými, náboženskými a kulturními skupinami představuje globálně významný problém, zejména pro menšinové komunity. Často jsou menšiny a domorodé skupiny vnímány státy jako potenciální hrozba, což může vést k pocitu nejistoty vůči jejich přítomnosti.⁵⁴

V posledních dvou desetiletích se ochrana menšin stala předmětem zvýšené pozornosti, zejména v kontextu zemí usilujících o členství v Evropské unii (EU). Pro tyto státy se ochrana menšin stala klíčovým kritériem při procesu přistoupení k EU.⁵⁵ V praktické politice se však s menšinovou problematikou často pojí výzvy a obavy, které mohou ovlivňovat rozhodnutí států. Dokonce i některé evropské země se obávají, že přijetí závazné definice ochrany menšin by mohlo znamenat ztrátu části jejich suverenity. Tato obava pramení z obecného strachu, že mezinárodní závazky týkající se ochrany menšin by mohly omezovat jejich vnitřní politickou autonomii a rozhodovací pravomoci. V důsledku toho některé státy odmítají přijmout jednoznačnou a závaznou definici ochrany menšin, což často způsobuje kontroverze a rozpory v rámci mezinárodních a regionálních diskusí o lidských právech a rovnosti.⁵⁶

Začlenění etnických menšin do hlavního proudu společnosti je v současných evropských společnostech klíčovým úkolem. Dosáhnout tohoto cíle je však obtížné, pokud

⁵³ TEO, Thomas. *Encyclopedia of Critical Psychology*. In: 2014, s. 1191. ISBN 978-1-4614-5582-0.

⁵⁴ DJOLAI, Marika. Introduction: *Fighting for Security from a Minor Perspective and Against Securitisation of Minorities in Europe*. Online. Journal on ethno-politics and minority issues in Europe JEMIE. 2021, roč. 20, č. 1, s. 1. ISSN 1617-5247. Dostupné z: <https://doi.org/10.53779/ESVH7898>. [cit. 2024-07-18].

⁵⁵ RECHEL, Bernd. *Minority Rights in Central and Eastern Europe*, 2009, s. 3. ISBN 978-0-415-45185-7.

⁵⁶ DÖMÖK, Csilla. *Minderheiten und Volksgruppen in Europa*. Online. West Bohemian Historical Review. 2019, roč. 2, s. 266. ISSN 1804-5480. Dostupné z: <https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/36541/1/D%C3%B6m%C5%91k.pdf>. [cit. 2024-07-18].

příslušníci etnických a jazykových menšin nejsou aktivní v politickém životě stejně jako příslušníci většiny populace. Politická participace je zásadní pro zastupování zájmů menšin a pro hledání řešení jejich specifických problémů. Bez aktivní účasti v politickém procesu není možné efektivně uplatňovat a řešit potřeby a zájmy menšinových skupin.⁵⁷

Ochrana menšin je klíčová pro zachování kulturní identity menších národů a zajištění jim odpovídajících práv v souladu s principem rovnosti. Zároveň pomáhá předcházet konfliktům. Na úrovni Evropské unie je ochrana menšin realizována zejména prostřednictvím následujících úmluv:

- 1) Článek 14 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod ze dne 3. září 1953⁵⁸
- 2) Dokumenty Organizace spojených národů⁵⁹
- 3) Dokument z kodaňského zasedání Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) ze dne 29. června 1990⁶⁰
- 4) Rámcová úmluva Rady Evropy o ochraně národnostních menšin ze dne 1. února 1995⁶¹
- 5) Evropská charta regionálních nebo menšinových jazyků Rady Evropy z 5. listopadu 1992⁶²

⁵⁷ SANDOVICI, Maria Elena. Ethnic and Linguistic Minorities and Political Participation in Europe. Online. *International Journal of Comparative Sociology*. 2010, s. 112. Dostupné z: <https://doi.org/https://doi.org/10.1177/0020715209347070>. [cit. 2024-07-18].

⁵⁸ *European Convention on Human Rights*. Online. Council of Europe. 2000, s. 13. Dostupné z: https://70.coe.int/pdf/convention_eng.pdf. [cit. 2024-07-16].

⁵⁹ *Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities*. Online. United Nations. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-rights-persons-belonging-national-or-ethnic>. [cit. 2024-07-16].

⁶⁰ *Document of the Copenhagen Meeting of the Conference on the Human Dimension of the CSCE*. Online. Dostupné z: <https://www.osce.org/files/f/documents/9/c/14304.pdf>. [cit. 2024-07-16].

⁶¹ *Framework Convention for the Protection of National Minorities and Explanatory Report*. Online. Council of Europe. Dostupné z: <https://www.osce.org/files/f/documents/9/c/14304.pdf>. [cit. 2024-07-16].

⁶² *European Charter for Regional or Minority Languages*. Online. Council of Europe. Dostupné z: <https://rm.coe.int/1680695175>. [cit. 2024-07-16].

2.1 Národnostní menšiny ve Spolkové republice Německo

Spolková republika Německo ratifikovala Rámcovou úmluvu Rady Evropy o ochraně národnostních menšin a vyhlásila příslušný smluvní zákon z 22. července 1997. Evropská charta regionálních nebo menšinových jazyků byla podepsána Spolkovou republikou Německo dne 5. listopadu 1992.⁶³ Listinou jsou jazyky v evropském prostoru registrované smluvními státy u Rady Evropy označeny jako nezávislé jazyky a získávají tak mezinárodní ochranu a uznání. Za implementaci zodpovídají zejména jednotlivé Spolkové země, neboť mnoho oblastí, na které se tato ustanovení vztahují jsou v kompetenci právě spolkových zemí.⁶⁴ Uplatňování práv menšin se proto mezi jednotlivými spolkovými zeměmi a menšinami výrazně odlišuje. Velmi problematická je rovněž i definice národnostní menšiny jako takové. Podle mezinárodního práva neexistuje žádná obecně přijímaná definice národnostní menšiny. Samotné určení, která menšina je oficiálně považovaná za národnostní menšinu tak vždy náleží konkrétnímu státu.⁶⁵ Ve Spolkové republice Německo musí národnostní menšina splňovat následující kritéria:

- 1) Existenci příbuznosti k německému národu
- 2) Odlišnost od majoritního národa skrze vlastní jazyk, kulturu, historii a identitu
- 3) Vůli tuto identitu zachovat
- 4) Jsou původem z Německa, obvykle po staletí
- 5) Žijí v tradičních sídelních oblastech na území Spolkové republiky Německo⁶⁶

Oficiálně uznané menšiny ve Spolkové republice Německo představují skupiny, které mají zaručené specifické právní a kulturní statusy podle německého právního systému.

⁶³ PALLEK, Markus. *Minderheiten in Deutschland — Der Versuch einer juristischen Begriffsbestimmung*. Online. Archiv Des Öffentlichen Rechts. 2000, s. 588. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/44316630>. [cit. 2024-07-16].

⁶⁴ BIELEFELDT, Heiner a LÜER, Jörg. *Rechte nationaler Minderheiten*. In: 2004, s. 81. ISBN 9783839402412.

⁶⁵ WOLF, Sonja. *Zur sozialen und politischen Lage der anerkannten nationalen Minderheiten in Deutschland*. Bundeszentrale für politische Bildung [online]. [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://www.bpb.de/shop/zeitschriften/apuz/243860/zur-sozialen-und-politischen-lage-der-anerkannten-nationalen-minderheiten-in-deutschland/>

⁶⁶ Nationale Minderheiten in Deutschland. *Bundesministerium des Innern und für Heimat* [online]. [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://www.bmi.bund.de/DE/themen/heimat-integration/gesellschaftlicher-zusammenhalt/minderheiten/minderheiten-in-deutschland/minderheiten-in-deutschland-node.html>

Tyto menšiny jsou aktivními účastníky ve společenském, politickém a kulturním životě země. Jejich historický základ sahá hluboko do minulosti a tvoří nedílnou součást německého společenství.

Příslušníci národnostních menšin a etnických skupin s německým občanstvím požívají všech lidských a občanských práv podle základního zákona Spolkové republiky Německo (*Grundgesetz*) bez omezení. Zvláštní význam pro ně mají ustanovení, která zajišťují používání jazyka menšin, pěstování nezávislé kultury a zachování vlastní identity.⁶⁷ Základní zákon obsahuje důležitý prvek ochrany menšin v čl. 3 odst. 3: „*Nikdo nesmí být chráněn pro své pohlaví, původ, rasu, jazyk, vlast a původ, víru, náboženské nebo politické názory. znevýhodněni nebo upřednostňováni.*“⁶⁸

Ve Spolkové republice Německo žijí čtyři státem uznávaná, dlouhodobě zavedená etnika. Patří mezi ně Dánové⁶⁹ v jižním Šlesvicku, Severní Frísové⁷⁰ na severozápadě Šlesvicka-Holštýnska, Sintové⁷¹ a Lužičtí Srbové. Uznání menšin je obvykle doprovázeno udělením zvláštních práv, jejichž cílem je umožnit příslušníkům menšin rovnocennou účast na společenském, politickém a hospodářském životě.⁷²

Zatímco dánská menšina, fríské etnikum a lužickosrbský lid se tradičně usazují v určitých geograficky vymezených oblastech Německa, němečtí Sintí a Romové žijí v menším počtu téměř po celém Německu. Charakter tradičního osídlení na území Spolkové republiky Německo odlišuje národnostní menšiny od skupin imigrantů. Skupiny obyvatelstva, které původně přišly do dnešní Spolkové republiky Německo jako imigranti,

⁶⁷ BIELEFELDT, Heiner a LÜER, Jörg. *Rechte nationaler Minderheiten*. 2004, s. 81. ISBN 9783839402412.

⁶⁸ *Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland*. Online. Deutscher Bundestag. Dostupné z: <https://www.bundestag.de/gg>. [cit. 2024-07-16].

⁶⁹ Dánská menšina má své kořeny v historických regionech na severu Německa, blízko hranic s Dánskem. I přes integraci do německé společnosti si příslušníci této menšiny pečlivě udržují své dánské kulturní dědictví a jazyk

⁷⁰ Frísové mají svůj vlastní dialekt a kulturní tradice, které se vyznačují například tradičními folklórními festivaly a zachováváním tradičních řemesel

⁷¹ Sintská komunita, známá také jako Romové, má dlouhou historii v Německu a přispěla svou hudbou, tancem a řemesly k bohatství německé kultury.

⁷² Nationale Minderheiten in Deutschland. *Bundesministerium des Innern und für Heimat* [online]. [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://www.bmi.bund.de/DE/themen/heimat-integration/gesellschaftlicher-zusammenhalt/minderheiten/minderheiten-in-deutschland/minderheiten-in-deutschland-node.html>

proto nemají v Německu status národnostních menšin. Židovská komunita v Německu se na rozdíl od některých jiných zemí nepovažuje za národnostní menšinu, ale za náboženskou komunitu.⁷³

Ve státních ústavách Šlesvicka-Holštýnska (článek 5), Braniborska (článek 25) a Saska (články 5 a 6) – tedy v regionech, kde žijí Dánové, Frísové a Lužičtí Srbové – jsou zahrnuty články zaměřené na ochranu menšin. Ústava Saska-Anhaltska zaručuje ochranu menšin ze strany státu a obcí v článku 37, zatímco článek 18 ústavy Meklenburska-Předního Pomořanska chrání kulturní identitu menšin.⁷⁴ Všechny tyto ústavy výslovně nebo nepřímo uznávají, že příslušníci menšin jsou německými občany. Další kroky státních zákonodárných sborů a předpisy upřesnily právní postavení menšin. To zahrnuje zejména právo užívat menšinový jazyk před soudy a úřady, právo na vzdělávání v menšinovém jazyce, právo na dvojjazyčné místní a pouliční značky a právo používat vlastní symboly.⁷⁵

2.2 Politická participace národnostních menšin

Národnostní menšiny se dlouhodobě potýkají s výraznou podprezentovaností napříč parlamenty evropských zemí. Toto nízké zastoupení v parlamentech přispívá k politickému odcizení menšin.⁷⁶ Velmi často rovněž dochází k vytváření překážek pro jednotlivé členy menšinových skupin nebo celé strany, aby nemohli kandidovat ve volbách. Například v Lotyšsku byli kandidáti vyloučeni kvůli nedostatečným jazykovým dovednostem, což bylo kritizováno OSN. Estonské zákony byly změněny, aby vyhovovaly mezinárodním normám, avšak stále neexistuje právo používat preferovaný jazyk v legislativních

⁷³ WOLF, Sonja. *Zur sozialen und politischen Lage der anerkannten nationalen Minderheiten in Deutschland*. Bundeszentrale für politische Bildung [online]. [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://www.bpb.de/shop/zeitschriften/apuz/243860/zur-sozialen-und-politischen-lage-der-anerkannten-nationalen-minderheiten-in-deutschland/>

⁷⁴ BIELEFELDT, Heiner a LÜER, Jörg. *Rechte nationaler Minderheiten*, 2004, s. 88. ISBN 9783839402412.

⁷⁵ Tamtéž

⁷⁶ BIRD, Karen. *The Political Representation of Visible Minorities in Electoral Democracies: A Comparison of France, Denmark, and Canada*. Online. Nationalism and Ethnic Politics. 2005, s. 455-456. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/13537110500379211>. [cit. 2024-07-21].

orgánech. V Rumunsku byla kandidatura člena maďarské menšiny napadena z politických důvodů, což ukazuje, jak mohou být menšiny politicky diskriminovány.⁷⁷

Proporční volební systémy se často doporučují jako nejlepší řešení pro zastoupení menšin, avšak pro malé a regionální strany tvoří překážku volební klauzule. Tyto volební klauzule a jejich případná nevztahovačnost na menšinové strany jsou pak předmět dlouhých soudních sporů jako tomu bylo historicky například v případě Dánské menšiny ve Šlesvicku-Holštýnsku nebo v Itálii.⁷⁸

Znevýhodněné postavení menšin je možné řešit prostřednictvím garance jejich zastoupení, a to buď politicky nebo právně. Zatímco politicky „zajištěná“ garance má za cíl usnadnit posazení menšin (osvobození od volební klauzule apod.), právně "garantovaná" reprezentace poskytuje okamžitou právní záruku zastoupení. Například ve Slovinsku, podle článků 64 a 80 ústavy z roku 1991, mají uznávané italské a maďarské etnické menšiny vždy právo zvolit jednoho poslance do Národního shromáždění a být přímo zastoupeny na místní úrovni.⁷⁹

Etnické strany založené menšinami často hrají klíčovou roli při jejich zastupování. Tyto strany jsou však velmi často předmětem sporu a mohou vyvolávat nedůvěru u většinové populace nebo vládních institucí, což vede k různým omezením nebo zákazům. Například bulharská ústava výslovně zakazuje zakládání politických stran na etnickém, rasovém nebo náboženském základě. V některých případech jsou menšinové strany považovány za hrozbu z důvodu údajnému používání nedemokratických a násilných prostředků, což vedlo

⁷⁷ PALERMO, Francesco a WOELK, Jens. *No representation without recognition: The right to political participation of (National) minorities*. Online. *Journal of European Integration*. 2010, roč. 25, č. 3, s. 231. ISSN 0703-6337. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/0703633032000133574>. [cit. 2024-07-21].

⁷⁸ PALERMO, Francesco a WOELK, Jens. *No representation without recognition: The right to political participation of (National) minorities*. Online. *Journal of European Integration*. 2010, roč. 25, č. 3, s. 232-233. ISSN 0703-6337. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/0703633032000133574>. [cit. 2024-07-21].

⁷⁹ PALERMO, Francesco a WOELK, Jens. *No representation without recognition: The right to political participation of (National) minorities*. Online. *Journal of European Integration*. 2010, roč. 25, č. 3, s. 235. ISSN 0703-6337. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/0703633032000133574>. [cit. 2024-07-21].

k zákazům stran, jako například baskické extremistické strany Batasuna ve Španělsku nebo kurdské strany Hadep.⁸⁰

2.2.1 Politická participace lužickosrbské menšiny

Vzhledem ke složitým možnostem demokratické politické participace Lužických Srbů během většiny 20. století bude popsána politická participace až po roce 1990.

18. března 1990 se konaly první (a poslední) svobodné volby do Sněmovny lidu Německé demokratické republiky. Tři Lužičtí Srbové, jmenovitě Maria Michałkowa, Stanisław Tillich a Ludwig Noack byli zvoleni za CDU. Jurij Čornak a Werner Maruš získali mandáty za DBD⁸¹ a PDS⁸² zastupoval její místopředseda Jurij Grós (dříve, od roku 1964 první tajemník Svazu Domowina).⁸³ Ve vrcholném parlamentu německého státu nebylo od té doby nikdy tolik zástupců lužickosrbské komunity. Svaz Domoviny vstoupil v květnu 1990 do komunálních voleb a získal po jednom mandátu v okresních radách měst Bautzen, Kamenz a Hoyerswerda a další místa v několika obecních zastupitelstvech.⁸⁴

V roce 1990 se Domowina rovněž účastnila voleb do zemského sněmu v Braniborsku. Úspěch Domoviny nebyl předpokládán, a nakonec získala pouze 1177 hlasů (0.1 %).⁸⁵ Její samotná účast však byla velmi důležitá, neboť v průběhu volební kampaně měly lužickosrbské otázky možnost autenticky vyznít, zvláště vzhledem k absenci nominace lužickosrbských kandidátů ze zbývajících politických stran. Tradiční politické strany tak v důsledku toho čelily kritice ze strany Domoviny v otázce ochrany národnostních menšin.

⁸⁰ PALERMO, Francesco a WOELK, Jens. *No representation without recognition: The right to political participation of (National) minorities*. Online. Journal of European Integration. 2010, roč. 25, č. 3, s. 237-238. ISSN 0703-6337. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/0703633032000133574>. [cit. 2024-07-21].

⁸¹ Demokratische Bauernpartei Deutschlands (Demokratická strana německého venkova)

⁸² Partei des Demokratischen Sozialismus (Strana demokratického socialismu)

⁸³ SCHIEMANN, Maria a SCHOLZE, Dietrich *Die Sorben in Deutschland*, s. 24

⁸⁴ STÜWE, Klaus a HERMANNSEDER, Eveline. *Migration und Integration als transnationale Herausforderung*, s.82

⁸⁵ *Landtagwahl Brandenburg 1990*. Online. Tagesschau.de. Dostupné z: <https://www.tagesschau.de/wahl/archiv/1990-10-14-LT-DE-BB/index.shtml>. [cit. 2024-07-16].

V Sasku v roce 1990 nominovaly tři⁸⁶ politické strany celkem pět lužickosrbských kandidátů na vysoká místa. V následujících volebních obdobích byli Lužičtí Srbové opakovaně zvoleni za CDU a PDS.⁸⁷

Mnoho Lužických Srbů je i nyní v různých částech Lužice zastoupeno v místních parlamentech a na úrovni samosprávy. Současnými členy saského zemského parlamentu jsou Marko Schiemann (od roku 1990) a Aloysius Mikwauschk (od roku 2009), oba zvoleni za CDU. Svého zástupce v saském zemském parlamentu měla dříve například i Die Linke. Pravděpodobně nejznámějším lužickosrbským politikem je pak Stanislaw Tillich, jež byl mezi lety 2008-2017 předsedou Saské vlády.⁸⁸ V témže období rovněž předsedal saské CDU a byl označován za jednoho z nejmocnějších politiků bývalého východního Německa.⁸⁹ Pod jeho vedením byla CDU v Sasku velmi populární. V Braniborském zemském parlamentu žádný člen, hlásící se k lužickosrbské menšině nepůsobil. Z hlediska federální úrovně je nejvýznamnější reprezentantkou lužickosrbské menšiny Maria Michalk, jež za CDU působil v Bundestagu bezmála 20 let.⁹⁰

⁸⁶ CDU, PDS a SPD

⁸⁷ STÜWE, Klaus a HERMANNSEDER, Eveline. *Migration und Integration als transnationale Herausforderung*, s.79-83

⁸⁸ SCHIEMANN, Maria a SCHOLZE, Dietrich. *Die Sorben in Deutschland*. Online. In: Stiftung für das sorbische volk, 2019, s. 24. Dostupné z: https://stiftung.sorben.com/fileadmin/user_upload/76089_-_Sorben_in_D_komplett.pdf. [cit. 2024-02-01]

⁸⁹ MANGASARIAN, Leon. Merkel's Tough Love Crisis Stance Key to 2013 Vote, Tillich Says. *Bloomberg* [online]. 2012 [cit. 2024-02-06]. Dostupné z: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2012-10-22/merkel-s-tough-love-crisis-stance-key-to-2013-vote-tillich-says>

⁹⁰ SCHIEMANN, Maria a SCHOLZE, Dietrich *Die Sorben in Deutschland*, s. 24

3 Lužickosrbská menšina

Lužickosrbská menšina v Německu je jednou z nejmenších, ale také nejstarších národnostních menšin v zemi. Obývá především oblast Lužice, která se rozkládá ve spolkových zemích Sasko a Braniborsko. Tato menšina, jejíž jazyk a kultura sahají hluboko do středověku, se skládá ze dvou hlavních skupin: Horní Lužičtí Srbové a Dolní Lužičtí Srbové. Navzdory své malé početnosti, lužickosrbská komunita aktivně usiluje o zachování a rozvoj svého jazyka, kultury a identit.⁹¹ Přesto je velmi obtížné definovat nezávislou lužickosrbskou/wendskou kulturu. Důvodem je především skutečnost, že Lužičtí Srbové se během staletí tak dobře začlenili do německé společnosti a téměř se asimilovali. Přesto vždy existovala určitá touha distancovat se od německé většiny.⁹²

V diplomové práci je poměrně často vyjma termínu „Lužičtí Srbové“ pracováno též s pojmem „Wendové“. Kromě termínu Lužičtí Srbové se zejména v Braniborsku používá i starší termín „Wenden“.⁹³ V Horní Lužici je výraz "Wenden" většinou považován za hanlivý, a proto se téměř nepoužívá k sebeoznačení. Naopak dolnolužičtí Lužičtí Srbové běžně používají jak termín "Lužičtí Srbové", tak "Wenden" k označení sebe sama v němčině.⁹⁴

V poslední demografické studii lužickosrbského institutu se v roce 1989 počet Lužických Srbů odhadoval na 60 000 až 80 000. Základními pilíři tohoto průzkumu byla kritéria jako „ovládání jazyka“ a „udržování tradice“. Saská zemská vláda nyní s ohledem na všeobecný demografický vývoj v posledních letech předpokládá nižší počty počtu Lužických Srbů a sice kolem 60 000.⁹⁵ Přibližně dvě třetiny těchto obyvatel žijí v Horní Lužici v Sasku, a to zejména v pomyslném trojúhelníku mezi městy Bautzen, Kamenz a Hoyerswerda. V této oficiální sídelní oblasti se podíl Lužických Srbů odhaduje na 12 %

⁹¹ Statnik, Dawid, předseda organizace *Domowina* [ústní sdělení]. Bautzen, 9.4.2023.

⁹² STÜWE, Klaus a HERMANSEDER, Eveline. Migration und Integration als transnationale Herausforderung. In: 2016, s. 78. ISBN 978-3-658-11644-6.

⁹³ *Das sorbische Volk*. Online. Brandenburgische Landeszentrale für politische Bildung. Dostupné z: <https://www.politische-bildung-brandenburg.de/themen/das-sorbische-volk>. [cit. 2024-07-11].

⁹⁴ *Sorben & Wenden*. Online. Wendisches-museum. Dostupné z: <https://wendisches-museum.de/sorben-wenden/>. [cit. 2024-07-11].

⁹⁵ SCHIEMANN, Maria a SCHOLZE, Dietrich. *Die Sorben in Deutschland*, s.3.

z tamější celkové populace. Zbývající třetina pak žije v Dolní Lužici, v Braniborsku, především mezi městy Senftenberg a Lübben, z čehož 90 % žije v obvodě Spree-Neiße a nezávislém městě Cottbus. Ve výše popsané oblasti se podíl Lužických Srbů odhaduje na 7 % z celkové populace.⁹⁶

Saský státní statistický úřad zveřejnil 19. dubna 2016 prognózu počtu obyvatel. Výpočty vycházejí z předpokladů o frekvenci porodů, očekávané délce dožití a vývoji migračního chování.⁹⁷ Vzhledem k absenci samostatných údajů o lužickosrbské populační skupině, byly výsledky prognózy zpracovány pro oblast lužickosrbského osídlení na základě obcí. Při pohledu na obyvatelstvo v oblasti lužickosrbského osídlení je třeba poznamenat, že většina občanů lužickosrbského etnika žije ve venkovských komunitách.⁹⁸ Je třeba také vzít v úvahu, že ne všichni občané lužickosrbského etnika pocházejí z oblasti lužickosrbského osídlení. Populace v lužickosrbské sídelní oblasti od roku 1990 neustále klesá. V roce 1990 dosahoval počet obyvatel lužickosrbské sídelní oblasti 276 299 obyvatel. Při sčítání v roce 2011 dosáhl počet obyvatel Lužice už pouhých 194 734 obyvatel. Predikce do roku 2030 pak počítají s dalším poklesem obyvatelstva na počet přibližně 165 000 obyvatel. To odpovídá zhruba 60 procentům obyvatel lužickosrbského osídlení v roce 1990. Snížení počtu obyvatel je doprovázeno progresivní změnou věkové struktury obyvatelstva.⁹⁹

3.1 Zákony definující postavení Lužickosrbské menšiny

3.1.1 Zákon o návrhu práv Srbů a Wendů ve Spolkové zemi Braniborsko

Již v říjnu 1991 založilo Braniborsko spolu se Saskem a spolkovou vládou nadaci pro lužickosrbský lid s cílem propagovat jazyk a kulturu Lužických Srbů. Nicméně, trvalo ještě tři roky, než zemská vláda schválila zákon, který upravuje práva Lužických Srbů (Wendů)

⁹⁶ ELLE, Ludwig. *Territorium, Bevölkerung, demografische Prozesse im deutsch-sorbischen Gebiet* [online]. [cit. 2024-02-01]. Dostupné z: https://www.rastko.rs/rastko-lu/uvod/lille-territorium_ger.html

⁹⁷ Tamtéž

⁹⁸ Statnik, Dawid, předseda organizace *Domowina* [ústní sdělení]. Bautzen, 9.4.2023.

⁹⁹ ELLE, Ludwig. *Territorium, Bevölkerung, demografische Prozesse im deutsch-sorbischen Gebiet* [online]. [cit. 2024-02-01]. Dostupné z: https://www.rastko.rs/rastko-lu/uvod/lille-territorium_ger.html

ve spolkové zemi Braniborsko. ¹⁰⁰Zákon definující postavení lužickosrbské menšiny v Braniborsku vyšel 7. července 1994, přičemž jeho poslední úprava je datována do roku 2018. ¹⁰¹

Samotný zákon je rozdělen do preambule a 14 paragrafů. První paragraf se věnuje právu na národní identitu. Občané lužickosrbského etnika žijící ve spolkové zemi Braniborsko jsou rovnocennou součástí státního lidu, mající právo svobodně vyjadřovat, uchovávat a rozvíjet svou etnickou, kulturní a jazykovou identitu. Rovněž musí být zajištěna účinná politická účast lužickosrbského/wendského lidu. ¹⁰²V následujících paragrafech je zmíněno nezpochybnitelné ztotožnění s lužickosrbskou identitou, jakož i vymezení historické sídlení oblasti lužickosrbské menšiny. Toto území zahrnuje svobodné město Chotěbuz a určité obce v okresech Dahme-Spreewald, Oberspreewald-Lausitz a Spree-Neiße. Tyto oblasti spojuje skutečnost, že zde existuje nepřetržitá jazyková nebo kulturní tradice. ¹⁰³

V dalším paragrafu je pak ustanovena Rada pro záležitosti Srbů a Wendů, jež plní funkci pomyslného prostředníka mezi zemským sněmem a lužickosrbským obyvatelstvem. V tomto paragrafu je rovněž zakotvena role zástupce pro záležitosti Lužických Srbů/Wendů na federální úrovni, jehož úkolem je koordinace ministerstev ve všech záležitostech týkajících se Lužických Srbů/Wendů. Dále je v zákoně ukotvena i role zástupce obcí pro lužickosrbsko-venkovské záležitosti. Každý okres v tradiční sídlení oblasti i samostatné město Chotěbuz disponuje takovýmto zástupcem. Ten je kontaktní osobou pro Lužické Srby/Wendy a prosazuje prosperující soužití mezi lužickosrbským a

¹⁰⁰ ANTER, Andreas; LORENZ, Astrid; REUTTER, Werner. *Politikwissenschaftliches Gutachten zum Thema: Schlüsselentscheidungen und Entwicklungspfade der politischen Transformation und Entwicklung in Brandenburg im Vergleich zu den anderen neuen Ländern*. Online. 2012, s. 153. Dostupné z: <https://www.yumpu.com/de/document/view/6019141/gutachten-von-prof-dr-astrid-lorenz-prof-dr-landtag-> [cit. 2024-07-12].

¹⁰¹ PASTOR, Thomas. Sorbengesetze. *Sorabicon.de* [online]. [cit. 2024-02-07]. Dostupné z: https://www.sorabicon.de/kulturlexikon/artikel/prov_y1d_ls_j_r3b/

¹⁰² NEUMANN, Martin. Sorben (Wenden) - *Eine Brandenburger Minderheit und ihre Thematisierung im Unterricht Teil II: Ausgewählte Überblicksinformationen mit Vorschlägen für den Unterrichtseinsatz*. Online. In: Zentrum für Lehrerbildung der Universität Potsdam, 2008, s. 11. Dostupné z: https://publishup.uni-potsdam.de/opus4-ubp/frontdoor/deliver/index/docId/1674/file/sorbenII_zfl.pdf. [cit. 2024-07-12].

¹⁰³ Gesetz über die Ausgestaltung der Rechte der Sorben/Wenden im Land Brandenburg. *Bravors.brandenburg.de* [online]. [cit. 2024-02-07]. Dostupné z: <https://bravors.brandenburg.de/gesetze/swg#1>

německým obyvatelstvem a zároveň podporuje obce, sdružení obcí a úřady v lužickosrbských/vendských záležitostech.¹⁰⁴

Sedmý paragraf věnující se lužickosrbské kultuře explicitně vyjadřuje ochranu a podporu lužickosrbské kultury.¹⁰⁵ Braniborsko plní svůj závazek propagovat lužickosrbskou kulturu zejména svou účastí v Nadaci pro lužickosrbský lid. V otázce jazyku pak Braniborsko uznává lužickosrbské jazyky, zejména dolnolužickou srbštinu, jako výraz intelektuálního a kulturního bohatství státu a podporuje jejich používání. Ve výše uvedené tradiční sídelní oblasti má každý obyvatel právo používat dolnolužickou srbštinu před státními orgány, institucemi a nadacemi pod jejich dohledem, jakož i před obecními úřady a obecními sdruženími. Dle devátého paragrafu stát podporuje výzkum a výuku v oblasti dolnolužické srbštiny, jakož i historie a kultury Lužických Srbů/Wendů. V této oblasti Braniborsko úzce spolupracuje se Svobodným státem Sasko.¹⁰⁶¹⁰⁷

Desátý paragraf se pak poměrně obsáhle věnuje oblasti vzdělávání. Děti a mládež v tradiční sídelní oblasti, které si to přejí nebo jejichž rodiče si to přejí, musí dostat příležitost osvojit si dolnolužický jazyk. V jeslích a školách v těchto oblastech musí být lužickosrbská/vendská historie a kultura zahrnuta do vzdělávací praxe. Spolková země Braniborsko ve spolupráci se Saskou spolkovou zemí rovněž podporuje kvalifikaci učitelů v dolnolužickém jazyce a pro bilingvní výuku.¹⁰⁸ V neposlední řadě je udržování lužickosrbského/wendského jazyka a kultury podporováno prostřednictvím kurzů či jiného vzdělávání pro dospělé. Následný paragraf popisuje dvojjazyčné označení v tradiční sídelní

¹⁰⁴ Tamtéž

¹⁰⁵ ELLE, Ludwig. *Territorium, Bevölkerung, demografische Prozesse im deutsch-sorbischen Gebiet*. Online. Dostupné z: https://www.rastko.rs/rastko-lu/uvod/lelle-territorium_ger.html. [cit. 2024-07-12].

¹⁰⁶ PASTOR, Thomas. Sorbengesetze. *Sorabicon.de* [online]. [cit. 2024-02-07]. Dostupné z: https://www.sorabicon.de/kulturlexikon/artikel/prov_y1d_ls_j_r3b/

¹⁰⁷ Gesetz über die Ausgestaltung der Rechte der Sorben/Wenden im Land Brandenburg. *Bravors.brandenburg.de* [online]. [cit. 2024-02-07]. Dostupné z: <https://bravors.brandenburg.de/gesetze/swg#1>

¹⁰⁸ VOGT, Matthias Theodor a KRECK, Vladimir. *Gesamtkonzept zur Förderung der sorbischen Sprache und Kultur – Empfehlungen zur Stärkung der sorbischen Minderheit durch Schaffung eines abgestimmten Selbstverwaltungs-, Kooperations-, Projekt – und Institutionenclusters*. Online. In: Stiftung für das sorbische Volk erarbeitet am Institut für kulturelle Infrastruktur Sachsen, 2009, s. 34. Dostupné z: https://stiftung.sorben.com/fileadmin/user_upload/IKS_Empfehlungen_Sorben_091205r.pdf. [cit. 2024-07-12].

oblasti. To se týká například veřejných budov, ulic, cest, náměstí, mostů apod., které v těchto oblastech musí být vyjma němčiny značené též v dolnolužické srbštině.¹⁰⁹ Spolková země Braniborsko prosazuje, aby ve veřejnoprávních médiích byla věnována náležitá pozornost lužickosrbské kultuře a jazyku. Braniborsko rovněž usiluje, aby tyto aspekty byly brány v potaz i v soukromých médiích.¹¹⁰¹¹¹

Předposlední paragraf se věnuje spolupráci s ostatními spolkovými státy (dominantně Saskem) v oblasti lužickosrbské menšiny. Jedná se především o podporu přeshraničních aktivit institucí pro udržování a výzkum jazyka, kultury a historie Lužických Srbů/Wendů a také institucí s nabídkou lužickosrbského/Vendského vzdělávání. Braniborsko zapojuje lužickosrbské asociace a instituce do spolupráce s dalšími spolkovými zeměmi a státy.¹¹² V posledním paragrafu jsou pak vymezeny oblasti s tradiční sídelní oblastí Lužických Srbů/Wendů^{113 114} (k datu vzniku zákona).

¹⁰⁹NEUMANN, Martin - *Eine Brandenburger Minderheit und ihre Thematisierung im Unterricht Teil II: Ausgewählte Überblicksinformationen mit Vorschlägen für den Unterrichtseinsatz*, s.12

¹¹⁰ Gesetz über die Ausgestaltung der Rechte der Sorben/Wenden im Land Brandenburg. *Bravors.brandenburg.de* [online]. [cit. 2024-02-07]. Dostupné z: <https://bravors.brandenburg.de/gesetze/swg#1>

¹¹¹ PASTOR, Thomas. Sorbengesetze. *Sorabicon.de* [online]. [cit. 2024-02-07]. Dostupné z: https://www.sorabicon.de/kulturlexikon/artikel/prov_y1d_ls_j_r3b/

¹¹² ANTER, Andreas; LORENZ, Astrid; REUTTER, Werner. *Politikwissenschaftliches Gutachten zum Thema: Schlüsselentscheidungen und Entwicklungspfade der politischen Transformation und Entwicklung in Brandenburg im Vergleich zu den anderen neuen Ländern*. Online. 2012, s. 153 [cit. 2024-07-12].

¹¹³ Jedná se o oblasti Briesen / Brjazyna Burg (Spreewald) / Bórkowy (Błota) Byhleguhre-Byhlen / Běla Góra-Bělin Chotěbuz/Chóšebuz Dissen -Striesow / Dešno-Strjažow Drachhausen / Hochoza Drebkau / Drjowk Drehnow / Drjenow Felixsee - okres Bloischdorf / Feliksowy jazor - wejsny žěl Błobošojce Forst (Lausitz) - okres Horno / Baršč (Łužinherski / Hebrělski Górgo měšč) St Hornow- Vesnice Wadels / Lěšće-Zakrjejc Jänschalde / Janšojce Kolkwitz / Gołkojce Lübbenau/Spreewald / Lubnjow/Błota Neu Zauche / Nowa Niwa Peitz / Picnjo Schmogrow-Fehrow / Smogojow-Prjawoz / Gadtoj Straupej Turnaj / Türkj Tesupejc Groauer Preilack / Turnow-Pšituk Vetschau/Spreewald / Wětošow /Błota Werben / Wjerbno Welzow - okres Proschim / Wjelcej - měšćański žěl Prožym Wiesengrund - okres Mattendorf / Łukojsce - wejsny žceěl Matyjoj

¹¹⁴ Gesetz über die Ausgestaltung der Rechte der Sorben/Wenden im Land Brandenburg. *Bravors.brandenburg.de* [online]. [cit. 2024-02-07]. Dostupné z: <https://bravors.brandenburg.de/gesetze/swg#1>

3.1.2 Zákon o právech Lužických Srbů ve Svobodném státě Sasko

Zákon o právech Lužických Srbů ve Svobodném státě Sasko vstoupil v platnost 31. března 1999.¹¹⁵ Zákon je rozdělen do preambule a následných 17 paragrafů. Podobně jako v Braniborsku je tento zákon napsaný jak v německém, tak v srbském jazyce.

První paragraf se věnuje lužickosrbskému etniku. Přiznání k tomuto etniku nesmí být zpochybnováno, ani ověřeno a neplynou z něj žádné nevýhody. Na základě druhého paragrafu má Lužický lid a každý Srb právo svobodně vyjadřovat, uchovávat a rozvíjet svou etnickou, kulturní a jazykovou identitu.¹¹⁶ Svobodný stát Sasko, okresy, obecní sdružení a obce v lužickosrbské sídelní oblasti zajišťují a podporují podmínky, které umožňují občanům lužickosrbského etnika uchovat a dále rozvíjet svůj jazyk a tradice.¹¹⁷

Podobně jako v Braniborsku, i Svobodný stát Sasko definoval oblasti tradičního osídlení lužickosrbské menšiny na svém území. V případě Saska se jedná o obce a části obcí v okresech Görlitz a Bautzen.¹¹⁸ Na tomto území lze v jednotlivých případech udělit výjimku z plošných opatření na základě podnětu ministerstva pro vědu a umění, na žádost obce po slyšení příslušného okresu, lužickosrbského zájmového sdružení či Rady pro lužickosrbské záležitosti. Čtvrtý paragraf pak povoluje v tradiční lužickosrbské sídelní oblasti využívat barvy a erby Lužických Srbů, jakož i lužickosrbskou hymnu.¹¹⁹

¹¹⁵ PASTOR, Thomas. Sorbengesetze. *Sorabicon.de* [online]. [cit. 2024-02-07]. Dostupné z: https://www.sorabicon.de/kulturlexikon/artikel/prov_y1d_lsj_r3b/

¹¹⁶ BIELEFELDT, Heiner a LUER, Jörg. *Rechte nationaler Minderheiten – Ethische Begründung, rechtliche Verankerung und historische Erfahrung*. s. 157. ISBN 978-3-89942-241-2.

¹¹⁷ Landesrecht Sachsen – Sächsisches Sorbengesetz. *Revosax.sachsen.de* [online]. [cit. 2024-02-07]. Dostupné z: https://revosax.sachsen.de/vorschrift/3019-Saechsisches_Sorbengesetz#p3

¹¹⁸ Jedná se o oblasti Bautzen/Budyšin, Burkau (pouze Neuhoř/Nowy Dwór), Crostwitz/Chróscicy, Doberschau-Gaußig/Dobruša-Huska (vyjma Cossern und Naundorf), Elsterheide/Halštrowska Hola, Elstra (pouze Kriepitz/Krěpjecy), Göda/Hodžij, Großdubrau/Wulka Dubrawa, Großpostwitz/Budestecy (vyjma Eulowitz), Hochkirch/Bukeycy (vyjma Breitendorf), Hoyerswerda/Wojerecy, Kamenz/Kamjenc (Deutschbaselitz/Němske Pazlity, Jesau/Jěžow, Kamenz/Kamjenc, Thonberg/Hlinowc, Wiesa/Brěžnja), Königswartha/Rakecy, Kubschütz/Kubšicy, Lohsa/Łaz, Malschwitz/Malešecy, Nebelschütz/Njebjelčicy, Neschwitz/Njeswačidło, Obergurig/Hornja Hórka, Oßling (pouze Milstrich/Jitro), Panschwitz-Kuckau/Pančicy-Kukow, Puschwitz/Bóšicy, Räckelwitz/Worklecy, Radibor/Radwor, Ralbitz-Rosenthal/Ralbicy-Róžant, Spreetal/Sprjewiny Doł, Weißenberg/Wóspork a Wittichenau/Kulow

¹¹⁹ Landesrecht Sachsen – Sächsisches Sorbengesetz. *Revosax.sachsen.de* [online]. [cit. 2024-02-07]. Dostupné z: https://revosax.sachsen.de/vorschrift/3019-Saechsisches_Sorbengesetz#p3

Zájmy lužickosrbské menšiny na státní, regionální a místní úrovni zastupují zastřešující organizace lužickosrbských spolků a klubů.¹²⁰ Podobně jako v Braniborsku, i v Sasku funguje Rada pro lužickosrbské záležitosti, jež se skládá z pěti členů a je volena Zemským sněmem na dobu trvání volebního období. Sedmý paragraf definuje zprávu zemské vlády.¹²¹ Zemská vláda předkládá saskému zemskému parlamentu zprávu o situaci lužickosrbského lidu ve Svobodném státě Sasko nejméně jednou za každé volební období.¹²² Zde lze pozorovat odlišnost od Braniborska, kde žádná takováto povinnost není.

Svobodný stát Sasko rovněž uznává lužickosrbské jazyky, zejména hornolužickou srbštinu, jako výraz intelektuálního a kulturního bohatství země a jeho užívání je podarováno. V lužickosrbské sídelní oblasti mají občané právo používat před úřady Svobodného státu Sasko a veřejnými orgány, institucemi a nadacemi lužickosrbský jazyk.¹²³ Pokud se občané rozhodnou tohoto práva využít, bude to mít stejné účinky jako v případě použití německého jazyka. Značení na veřejných budovách, zařízeních, ulicích, cestách, veřejných náměstích a mostech apod. by měla být podle paragrafu 10 v lužickosrbském osídlení v němčině a lužickosrbském jazyce.¹²⁴ V lužickosrbské sídelní oblasti by měl být k dispozici jako kontaktní osoba úřadům Svobodného státu Sasko a úřadům veřejnoprávních korporací pracovník hovořící lužickosrbským jazykem.¹²⁵

V lužickosrbské sídelní oblasti se Svobodný stát Sasko rovněž snaží zajistit, aby při školení a dalším vzdělávání zaměstnanců veřejné správy byly náležitě zohledněny zájmy Lužických Srbů. Svobodný stát Sasko podporuje vědecký výzkum v oblasti lužickosrbského jazyka, historie a kultury a zároveň provozuje univerzitní výzkumné a

¹²⁰ LIEPELT, Martin. *Die Rolle der Medienarbeit bei der Existenzsicherung der sorbischen Kultur*. Online. In: Mittweida, 2010, s. 33. Dostupné z: https://monami.hs-mittweida.de/frontdoor/deliver/index/docId/617/file/Bachelorarbeit_Martin_Liepelt_Bibliothek.pdf. [cit. 2024-07-12].

¹²¹ PASTOR, Thomas. Sorbengesetze. *Sorabicon.de* [online]. [cit. 2024-02-07]. Dostupné z: https://www.sorabicon.de/kulturlexikon/artikel/prov_y1d_lsj_r3b/

¹²² Tamtéž

¹²³ BIELEFELDT, Heiner a LUER, Jörg. *Rechte nationaler Minderheiten – Ethische Begründung, rechtliche Verankerung und historische Erfahrung*.s. 157. ISBN 978-3-89942-241-2.

¹²⁴ PASTOR, Thomas. Sorbengesetze. *Sorabicon.de* [online]. [cit. 2024-02-07]. Dostupné z: https://www.sorabicon.de/kulturlexikon/artikel/prov_y1d_lsj_r3b/

¹²⁵ Tamtéž

výukové zařízení pro studia Sorabistiky na univerzitě v Lipsku. Okresy a obce v lužickosrbské sídelní oblasti vhodně začleňují do své kulturní práce lužickosrbskou kulturu a prosazují lužickosrbské umění. Podle paragrafu 14 usiluje Svobodný stát Sasko, aby lužickosrbský jazyk a kultura byly náležitě zohledněny, zejména prostřednictvím programů v lužickosrbském jazyce a článků v médiích.¹²⁶

V závěru je pak zmíněna důležitost spolupráce v lužickosrbské otázce se spolkovou zemí Braniborsko a rovněž důležitost zapojení lužickosrbských sdružení a institucí do své přeshraniční spolupráce s jinými státy.¹²⁷

Z výše uvedeného je patrné, že lužický národ je uznáván. Lužičané mají, alespoň formálně, řadu práv. Obě Spolkové země mají tento zákon koncipován velice podobně. Spolkové země kladou důraz na uchování a rozvoj lužickosrbské kultury a tradic, jakož i na rozvoj spolupráce mezi sebou v lužickosrbské otázce. Nicméně je důležité poznamenat, že Rada pro otázky Lužických Srbů je pouze poradní orgán, jejíž doporučení není závazné. Rada má čistě poradní charakter a může přijímat návrhy týkající se Lužických Srbů. Avšak míra svobody a práv tohoto národa je převážně v rukou Němců. Stejně tak je tomu i s finančními prostředky, které jsou pro podporu lužické kultury klíčové. Lužické instituce jsou vždy v podřadné pozici oproti německým autoritám.

¹²⁶ Landesrecht Sachsen – Sächsisches Sorbengesetz. *Revosax.sachsen.de* [online]. [cit. 2024-02-07]. Dostupné z: https://revosax.sachsen.de/vorschrift/3019-Saechsisches_Sorbengesetz#p3

¹²⁷ Tamtéž

Obrázek 2 - „Tradiční lužickosrbská sídelní oblast“¹²⁸

Zdroj:¹²⁹

¹²⁸ Vzhledem ke skutečnosti, že cílem obrázku je grafické znázornění, rozhodl se autor ponechat obrázek v německém jazyce

¹²⁹ *Siedlungsgebiet (und gesetzliche Grundlage) der Sorben – Zweisprachige Kommunen*. Online. Dostupné z: <https://www.sb-kom.de/de/kommunen/>. [cit. 2024-07-16].

3.2 Historie Lužickosrbské menšiny

Jelikož se tato práce nezaměřuje na historický kontext, bude historie Lužických Srbů popisována až od období národního obrození, které autor považuje za klíčové pro formování moderních dějin této menšiny.

3.2.1 Vývoj do první světové války

Historie Lužických Srbů na popsáném území sahá až do 6. století. Klíčovým bodem se stal lužickosrbský národní obrození, které nastalo ve Vormarzu, především ve 40. letech 20. století. Toto období silně posílilo národní vědomí Lužických Srbů pod vlivem ideálů slovanské kulturní solidarity. Po vzniku Německé říše v roce 1871 bylo lužickosrbskému jazyku zakázáno další používání ve školách a ve veřejném životě, zejména v Prusku.¹³⁰ Zakládáním různých lužickosrbských spolků od roku 1875 se Lužičtí Srbové v Horní Lužici snažili hájit své národní zájmy. Toto úsilí vyvrcholilo slavnostním otevřením Vendského domu v Budyšině v roce 1904 a založením organizace Domowina v roce 1912.¹³¹

3.2.2 Období Výmarské republiky a druhé světové války

Po první světové válce během období Výmarské republiky došlo k rozmachu lužickosrbského národního života v Sasku. Naopak v částech Lužice, které patřily k Prusku, probíhalo další potlačování a omezování lužickosrbského jazyka ve školách, kostelech a ve veřejném životě. Nejtemnější kapitola lužickosrbské historie však začala v roce 1933, kdy Adolf Hitler převzal moc. Od roku 1935 docházelo k odsunu aktivních učitelů a duchovních z Lužice, což vrcholilo v roce 1940.¹³² V roce 1937 byly zakázány organizace Domowina, Serbske Nowiny a téměř všechny časopisy. Celý lužickosrbský kulturní život byl potlačován, stejně jako užívání jazyka ve školách a ve veřejnosti. Dále bylo zcela zakázáno užívání termínů „Sorbe“ a „Wende“. Mnoho odpůrců nacistického režimu bylo zatčeno a umístěno do koncentračních táborů, kde mnozí z nich zemřeli. V dubnu a květnu 1945 se v Lužici odehrály těžké boje, které způsobily rozsáhlé ztráty a

¹³⁰ KUNZE, Peter. Kurze Geschichte der Sorben. *Ein kulturhistorischer Überblick*. In: Bautzen. 2008, s. 9-17. ISBN 978-3742016331.

¹³¹ SCHIEMANN, Maria a SCHOLZE, Dietrich *Die Sorben in Deutschland*, s. 19

¹³² Das sorbische Volk. *Brandenburgische Landeszentrale für politische Bildung* [online]. [cit. 2024-02-06]. Dostupné z: <https://www.politische-bildung-brandenburg.de/themen/das-sorbische-volk>

destrukci. V roce 1941 byl také zničen Wendský dům v Budyšíně, který byl nacisty konfiskován.¹³³

3.2.3 Období Německé demokratické republiky

Mnoho Lužických Srbů vítalo konec války jako osvobození a začátek nové éry. Organizace Domowina byla obnovena 10. května 1945 a dobrovolné brigády lužickosrbské mládeže se zavázaly obnovit zničené vesnice a oživit lužickosrbskou kulturu. Téhož roku Sovětská vojenská správa schválila výuku srbštiny na školách. V září 1946 začala výuka v nové lužickosrbské obecné škole a o rok později na lužickosrbském gymnáziu v Budyšíně. Vrcholem poválečného vývoje bylo přijetí „zákona na ochranu práv lužickosrbského obyvatelstva“ 23. března 1948 saským zemským sněmem, který poprvé zaručil rovná práva pro Lužické Srby.¹³⁴ Na základě saského lužickosrbského zákona z roku 1948 a obdobného nařízení ve spolkové zemi Braniborsko z roku 1950 byla založena řada státních institucí na podporu lužickosrbského jazyka, kultury a vědy, z nichž některé existují dodnes. Mezi ně patří například Lužickosrbský ústav pro vzdělávání učitelů, Lužickosrbské lidové divadlo, Institut pro lužickosrbský lidový výzkum, Ústav lužickosrbských studií na Univerzitě v Lipsku a Lužickosrbský lidový umělecký soubor. Rovná práva pro Lužické Srby byla zakotvena v ústavě Německé demokratické republiky (NDR) v roce 1949.¹³⁵

V důsledku intenzivní industrializace Lužice a její expanze do uhelného a energetického centra Německé demokratické republiky se do lužickosrbské sídelní oblasti nastěhovalo mnoho pracovníků bez vztahu k lužickosrbské kultuře. V důsledku toho klesalo používání lužickosrbského jazyka v každodenním životě, a to i navzdory vládnímu financování. Dalším problémem byl ústup tradičních lužickosrbských vesnic povrchové těžbě hnědého uhlí, v důsledku čehož přišlo více než 25 000 lidí o své domovy a zároveň o tradiční vesnickou komunitu.¹³⁶ Na druhou stranu však mnoho Lužických Srbů našlo dodnes dobře

¹³³ SCHIEMANN, Maria a SCHOLZE, *Dietrich Die Sorben in Deutschland*, s. 20-21

¹³⁴ SCHIEMANN, Maria a SCHOLZE, *Dietrich Die Sorben in Deutschland*, s. 21

¹³⁵ STÜWE, Klaus a HERMANNSEDER, Eveline. *Migration und Integration als transnationale Herausforderung*, s.77

¹³⁶ STÜWE, Klaus a HERMANNSEDER, Eveline. *Migration und Integration als transnationale Herausforderung*, s.79

placenou práci v uhelném a energetickém průmyslu. S tímto faktem vyvstává otázka, jaký dopad bude mít odstoupení Spolkové republiky od výroby elektřiny z hnědého uhlí na lužickosrbskou sídelní oblast.¹³⁷

3.2.4 Vývoj po roce 1989

Na začátku listopadu roku 1989 bylo v reakci na dění v Německé demokratické republice založeno Srbské lidové shromáždění. To podporovalo, podobně jako většina Lužických Srbů politickou změnu v NDR a stálo v opozici vůči tehdejší socialistické Domowině. Ta se následně v roce 1991 rekonstituovala podle demokratických principů.¹³⁸ V témže roce byla rovněž založena Nadace pro lužickosrbský lid jako společný nástroj spolkové vlády a spolkových zemí Braniborsko a Sasko. Nadace podporuje zachování a rozvoj, propagaci a šíření lužickosrbského jazyka, kultury a tradic. Lužickosrbské folklorní soubory zpočátku přestaly fungovat. Teprve postupně byly zakládány nové lidové umělecké spolky, které působily většinou jako zapsané spolky a dnes úspěšně prezentují lužickosrbské lidové umění a zvyky v Lužici i ve světě.

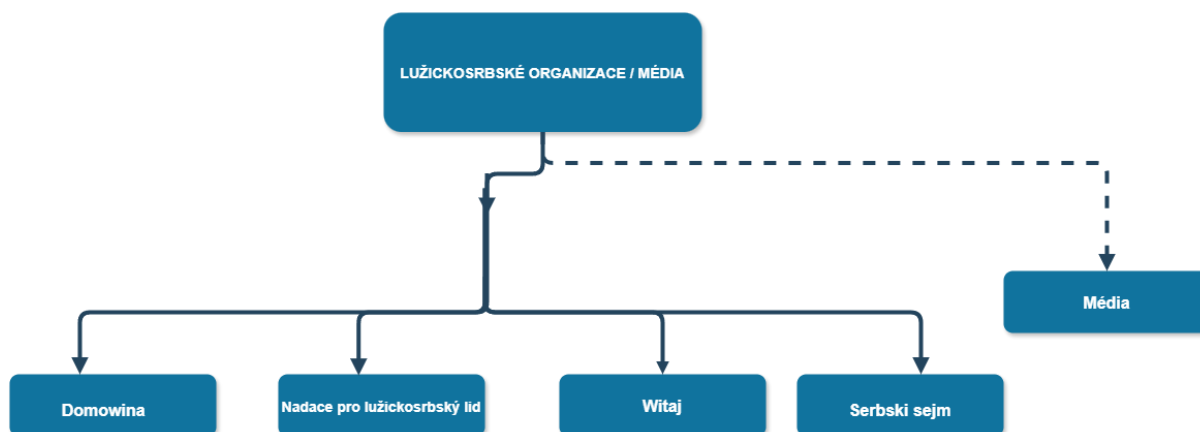
3.3 Lužickosrbské organizace a média

V této kapitole budou popsány nejdůležitější lužickosrbské organizace, mezi něž patří Domowina, Nadace pro lužickosrbský lid, Witaj a Serbsky sejm. Bude nastíněn jejich historický vývoj, jakož i současný vliv jejich existence na lužickosrbskou menšinu. Spolu s organizacemi budou v této kapitole rovněž představeny i média, jež cílí na zachování a posílení lužickosrbské identity.

¹³⁷ SCHIEMANN, Maria a SCHOLZE, Dietrich *Die Sorben in Deutschland*, s. 21-22

¹³⁸ SCHOLZE, Dietrich. *Die Situation der Sorben in Vergangenheit und Gegenwart* In: Europa Regional, 2002, s. 55. [Online; cit. 2024-02-06]. Dostupné z: <https://d-nb.info/1191932966/34>

Obrázek 3- Nejdůležitější lužickosrbské organizace

Zpracování provedeno autorem, zdroj¹³⁹

3.3.1 Domowina

Organizace Domowina byla založena 13. října 1912 v saském městě Hoyerswerda.¹⁴⁰ Byla založena 60 delegáty z 31 lužickosrbských klubů jako organizace zastřešující Wendské spolky. Historicky tak plnila roli demokratického zástupce národních zájmů lužickosrbského lidu vůči státu a německé veřejnosti. Termín Domowina je lužickosrbským poetickým výrazem pro vlast.¹⁴¹

Vypuknutí první světové války v roce 1914 přerušilo veškerou činnost organizace na šest let. Během období Výmarské republiky pravidelně organizovala regionální kulturní setkání, kterých se účastnily tisíce lidí. Temné období pro organizaci začalo v roce 1933, kdy se k moci dostal Adolf Hitler. Kvůli odporu vůči germanizační a konformní politice NSDAP, která lužickosrbskou menšinu neuznávala, byla činnost Domowiny 18. března 1937 zakázána Třetí říší a její majetek byl zabaven. Domowina však i během války

¹³⁹ Visual Paradigm Online. Online. Dostupné z: <https://online.visual-paradigm.com/drive/#chart:proj=0&new>. [cit. 2024-07-31].

¹⁴⁰ Domowina – Hoyerswerda. *Stadt Hoyerswerda* [online]. [cit. 2024-02-06]. Dostupné z: <https://www.hoyerswerda.de/stadtleben/stadtportrait/sorben-serbja/sorben-hy/domowina/>

¹⁴¹ SCHIEMANN, Maria a SCHOLZE, Dietrich *Die Sorben in Deutschland*, s. 25

fungovala v ilegalitě. Již dva dny po skončení druhé světové války, 10. května 1945, byla v saském městě Crostwitz obnovena pod prozatímním předsednictvím Dr. Jana Cyže.¹⁴²

O týden později sovětská vojenská správa schválila činnost Domowiny jako antifašisticko-demokratického Svazu Lužických Srbů, což znamenalo podřízení její činnosti sovětské sféře vlivu. Oživení lužickosrbského kulturního života se zpočátku ukazovalo jako obtížné. Výrazné změny přinesl zákon přijatý v Sasku 23. března 1948 na ochranu práv lužickosrbského obyvatelstva, který zahrnoval státní podporu a financování.¹⁴³ Díky tomu vedle Domowiny jako členské organizace vzniklo několik lužickosrbských institucí pro oblast školství, kultury a vědy. V Dolní Lužici byla většina Lužických Srbů zpočátku lhostejná k národním aspiracím a Domowina se jen s velkými obtížemi dokázala v poválečném období prosadit v Braniborsku. Povolení k činnosti v této oblasti získala organizace až v roce 1949, poté zde začaly vznikat první místní skupiny. Přetrvávaly však výhrady k pokynům z Horní Lužice, které byly vnímány jako povýšenecké a nerespektující specifické místní podmínky.¹⁴⁴

Po roce 1950 došlo k vnitřnímu rozdělení Domowiny, kdy se oficiální aparát dostal do opozice vůči místním spolkům. Členové loajální k SED (Socialistické jednotné straně Německa) získávali stále větší převahu v řídicích orgánech a přetvářeli Domowinu podle vzoru masových organizací NDR.¹⁴⁵ Za svůj úkol považovali prosazování politiky strany a státu mezi lužickosrbským obyvatelstvem.¹⁴⁶ Jednalo se například o reklamní kampaně za kolektivizaci zemědělství nebo zintenzivnění těžby hnědého uhlí. Tento spor uvnitř organizace trval téměř 20 let až do roku 1969, kdy se Domowina definitivně podřídila SED. Od té doby se Domowina oficiálně označovala jako „socialistická národní organizace

¹⁴² Zur Geschichte der Domowina. *Domowina.de* [online]. [cit. 2024-02-06]. Dostupné z: <https://www.domowina.de/domowina/zur-geschichte-der-domowina>

¹⁴³ NUCK, Michael. DDR-Zeit. *SORABICON* [online]. [cit. 2024-02-06]. Dostupné z: https://www.sorabicon.de/kulturlexikon/artikel/prov_zxn_nwb_r3b/

¹⁴⁴ Zur Geschichte der Domowina. *Domowina.de* [online]. [cit. 2024-02-06]. Dostupné z: <https://www.domowina.de/domowina/zur-geschichte-der-domowina>

¹⁴⁵ Zur Geschichte der Domowina. *Domowina.de* [online]. [cit. 2024-02-06]. Dostupné z: <https://www.domowina.de/domowina/zur-geschichte-der-domowina>

¹⁴⁶ SCHIEMANN, Maria a SCHOLZE, Dietrich. *Die Sorben in Deutschland*, s. 25

Lužických Srbů v NDR“.¹⁴⁷ V průběhu 80. let 20. století dolehlo pozvolné uvolňování vztahu i na Domowinu. Velmi postupně se vedle politické participace stále větší část aktivit věnovala kultivaci jazyka, kultury a tradic. V roce 1988 nabídlo vedení Domowiny lužickosrbským představitelům katolické a protestantské církve „národní dialog“, za účelem zapojení důležitých partnerů do ochrany lužickosrbských zájmů.¹⁴⁸

Při politické změně v letech 1989 až 1990 došlo v Domowině k vlně rezignací a rozpouštění místních uskupení. Opozice se tehdy zasazovala o zachování Domowiny jako politicky a ideologicky nezávislé demokratické organizace, která by spojovala lužickosrbské kluby, s ohledem na její tradici sahající až do roku 1912. Od roku 1991 je Domowina jako zapsaný spolek opět uznávanou zastřešující organizací lužickosrbských klubů a spolků.¹⁴⁹ Členy Domowiny mohou být jednotlivci i sdružení. Členy Domowiny mohou být jednotlivci i sdružení. V současné době eviduje přibližně 7 300 členů v pěti lužickosrbských regionálních sdruženích a dalších 13 oborově zaměřených nadregionálních sdruženích.¹⁵⁰

Nejvyšším orgánem Domowiny je valná hromada, která se svolává každé dva roky.¹⁵¹ Za realizaci usnesení a podporu klubů zodpovídají jednatele ve městech Bautzen a Cottbus. Domowina se dělí na regionální sdružení, které mají stejné úrovně řízení (valná hromada, představenstvo apod.) jako federální vláda. V současnosti existuje pět regionálních

¹⁴⁷ Blume in der Sonne. *Spiegel* [online]. [cit. 2024-02-06]. Dostupné z: <https://www.spiegel.de/politik/blume-in-der-sonne-a-07d9e51a-0002-0001-0000-000041599072>

¹⁴⁸ Zur Geschichte der Domowina. *Domowina.de* [online]. [cit. 2024-02-06]. Dostupné z: <https://www.domowina.de/domowina/zur-geschichte-der-domowina>

¹⁴⁹ Statnik, Dawid, předseda organizace *Domowina* [ústní sdělení]. Bautzen, 9.4.2023.

¹⁵⁰ SCHIEMANN, Maria a SCHOLZE, Dietrich *Die Sorben in Deutschland*, s. 25

¹⁵¹ Die Hauptversammlung. *Domowina.de* [online]. [cit. 2024-02-06]. Dostupné z: <https://www.domowina.de/domowina/hauptversammlung>

sdužení se sídlem v Bautzenu, Croswitzu, Cottbusu, Hoyerswerdě a Schleife.¹⁵² V čele Domowiny stojí předseda, jímž je od roku 2011 Dawid Statnik.¹⁵³

3.3.2 Nadace pro lužickosrbský lid

Nadace pro lužickosrbský lid byla založena 19. října 1992 v Lohse u Hoyerswerdy jako neregistrovaná veřejnoprávní nadace podporovaná Spolkovou republikou Německo, Svobodným státem Sasko a Braniborským státem.¹⁵⁴ Nadace sídlí v lužickosrbském domě v Budyšině a má pobočku v Chotěbuzi a kanceláře v Croswitzu, Hoyerswerdě a Schleife. Slavnostního založení se zúčastnila tehdejší spolková ministryně Angela Merkel a předsedové vlád Saska a Braniborska, Kurt Biedenkopf a Manfred Stolpe. Nadace dosáhla své právní nezávislosti podpisem státní smlouvy mezi spolkovou zemí Braniborsko a Svobodným státem Sasko dne 28. srpna 1998.¹⁵⁵

Účelem nadace je zejména udržovat a propagovat lužickosrbský jazyk a kulturu jako výraz národního vědomí lužickosrbského lidu. Mezi podporované instituce patří například Německo-lužickosrbské lidové divadlo¹⁵⁶, Lužickosrbský národní soubor, *Domowina* s Jazykovým centrem Witaj, Nakladatelství Domowina, Lužickosrbský institut či různá lužickosrbská muzea. Podpora pochází jak ze strany spolkové vlády, tak i ze stran spolkových zemí Sasko a Braniborsko.¹⁵⁷ Od roku 2021 činí celkové financování přibližně 23,9 milionů EUR ročně, přičemž jedna polovina částky pochází od Spolkové vlády, dvěma šestinami přispívá Svobodný stát Sasko a zbývajících šestinu zajišťuje Spolková země

¹⁵² Zur Geschichte der Domowina. *Domowina.de* [online]. [cit. 2024-02-06]. Dostupné z: <https://www.domowina.de/domowina/zur-geschichte-der-domowina>

¹⁵³ Dawid Statnik bleibt Domowina-Vorsitzender. *Lasuitzer Rundschau* [online]. [cit. 2024-02-06]. Dostupné z: <https://www.lr-online.de/nachrichten/sachsen/sorben-in-der-lausitz-dawid-statnik-bleibt-domowina-vorsitzender-57426341.html>

¹⁵⁴ Gründungsveranstaltung der Stiftung für das sorbische Volk am 10. Oktober 1991. *Filmportal.de* [online]. [cit. 2024-02-06]. Dostupné z: <https://www.filmportal.de/film/gruendungsveranstaltung-der-stiftung-fuer-das-sorbische-volk-am-10-oktober-1991>

¹⁵⁵ SCHOLZE, Dietrich. Stiftung für das sorbische Volk. *Sorabicon* [online]. [cit. 2024-02-06]. Dostupné z: https://www.sorabicon.de/kulturlexikon/artikel/prov_gvw_34z_kmb/

¹⁵⁶ Jediné dvojjazyčné profesionální divadlo ve Spolkové republice Německo

¹⁵⁷ SCHIEMANN, Maria a SCHOLZE, Dietrich Die Sorben in Deutschland, s. 28-29

Braniborsko.¹⁵⁸ V případě zvláštních potřeb nadace získává dodatečné finanční prostředky na nezbytné investice a stavební práce, jakož i na speciální projekty na podporu výuky a používání lužickosrbského jazyka.¹⁵⁹

Nadace rovněž propaguje nezávislé projekty lužickosrbských klubů a sdružení i různé projekty obcí, škol, muzeí nebo vlastivědných místností. Ve střídavých dvouletých cyklech pořádá lužickosrbské dětské divadelní dny a soutěž lužickosrbské literatury pro mladé začínající autory. Každé dva roky uděluje nadace Ciginského cenu za vynikající výsledky v oblasti lužickosrbské kultury, umění a vědy. Studentům z východoevropských zemí vyplácí semestrální stipendia ke studiu lužickosrbských studií na univerzitě v Lipsku.¹⁶⁰

Správními orgány jsou správní rada, poradní sbor parlamentu a ředitel. Správní rada rozhoduje o všech důležitých záležitostech týkajících se nadace. Ve správní radě jsou zástupci spolkové vlády, Svobodného státu Sasko, spolkové země Braniborsko, okresního zastupitelstva a sdružení měst a obcí z obou spolkových zemí a dále šest zástupců lužickosrbského lidu. Od 23. května 2023 je předsedou nadační rady Marko Kowar.¹⁶¹

3.3.3 Witaj

„Witaj“ je lužickosrbský uvítací pozdrav, který znamená, že všechny děti, bez ohledu na to, zda znají lužickosrbský jazyk nebo ne, jsou srdečně vítány. Tento projekt si klade za cíl zachování výuky lužickosrbského jazyka ve školkách.¹⁶² Projekt „Witaj“ se inspiroval zvláště z Kanady a Francie, kde se koncept bilingvní výuky již osvědčil. Jeho provoz začal v roce 1998, kdy byla otevřena první mateřská škola tohoto typu v Chotěbuzi. Tím začal proces obnovy dolnolužické srbštiny, neboť Braniborsku začala chybět již druhá generace aktivních mluvčích. Projekt osvojování lužickosrbského jazyka v raném dětství staví na dlouhodobém „ponoření“ dítěte do jazyka. Spolek rovněž pravidelně pořádá kurzy

¹⁵⁸ *Jubilaumbroschuere 2023 -Stiftung für das sorbische Volk*, s. 45-46 [online; cit. 2024-02-06]. Dostupné z: https://stiftung.sorben.com/fileadmin/user_upload/Dokumente/Jahresberichte/Jubilaumbroschuere_2023_Stiftung_fuer_das_sorbische_Volk_digital.pdf

¹⁵⁹ SCHIEMANN, Maria a SCHOLZE, Dietrich Die Sorben in Deutschland, s.29

¹⁶⁰ Tamtéž

¹⁶¹ *Jubilaumbroschuere 2023 -Stiftung für das sorbische Volk*, s. 13

¹⁶² Das Modellprojekt WITAJ. *Sorben.org* [online]. [cit. 2024-02-06]. Dostupné z: <https://www.sorben.org/das-modellprojekt-witaj.html>

lužickosrbského jazyka a odborná školení pro pedagogy.¹⁶³ V současné době se ve Svobodném státě Sasko učí přibližně 400 dětí lužickosrbský jazyk v sedmi různých školách. Ve spolkové zemi Braniborsko se jedná o 110 dětí, které se učí lužickosrbský jazyk ve dvou školách.¹⁶⁴

3.3.4 Serbski sejm

Serbski sejm neboli parlament Lužických Srbů, byl založen v roce 2018. Jeho postavení však není v Německu oficiálně uznáváno, a proto de facto funguje spíše jako lobbistická skupina.¹⁶⁵ Primárním úkolem parlamentu má být vzdělávací a kulturní autonomie lužickosrbského lidu. První volby do parlamentu proběhly na podzim roku 2018.¹⁶⁶

Bylo zvoleno 24 zastupitelů, z nichž 12 pochází z Horní Lužice a 12 z Dolní Lužice. V těchto volbách měl každý volič šest hlasů, přičemž mohl dát tři hlasy kandidátům z Horní Lužice a tři z Dolní Lužice. Zájemci o účast ve volbách se museli zapsat do seznamu voličů na lužickém úřadě, mít německé občanství a být starší 16 let. Celkem se zaregistrovalo 1282 voličů, z toho 912 bylo z lužickosrbské sídelní oblasti a 370 z ostatních částí Německa. Největší zájem o volby byl zaznamenán mezi voliči staršími 65 let.¹⁶⁷ Kandidáti museli být starší 18 let a mohli být nominováni lužickosrbskými spolky, stranami, kluby nebo jinými organizacemi, které se jasně angažují v lužickosrbské problematice. Jednotlivci nemohli kandidovat. Ustavující zasedání Serbského sejmu se

¹⁶³ SCHIEMANN, Maria a SCHOLZE, Dietrich. *Die Sorben in Deutschland*, s.30

¹⁶⁴ Das Modellprojekt WITAJ. *Sorben.org* [online]. [cit. 2024-02-06]. Dostupné z: <https://www.sorben.org/das-modellprojekt-witaj.html>

¹⁶⁵ Sorbisches Parlament: Ein indigenes Volk in der Lausitz? *Zeit.de* [online]. 2024 [cit. 2024-02-06]. Dostupné z: <https://www.zeit.de/2024/02/sorbisches-parlament-lausitz-indigene-volksvertretung>

¹⁶⁶ SCHIEMANN, Maria a SCHOLZE, Dietrich. *Die Sorben in Deutschland*, s.27

¹⁶⁷ Tamtéž

konalo 17. listopadu 2018 ve Schleife.¹⁶⁸ Serbski sejm se pravidelně schází několikrát do roka a tvoří ho 14 mužů a 8 žen.¹⁶⁹

Pozice Serbského sejmu je z hlediska legitimacy skutečně kontroverzní a komplikovaná. Většina Lužických Srbů vnímá Serbski sejm jako příliš radikální a považuje ho za brzdicí snahy etablovaných a umírněnějších organizací, jako je například Domowina.¹⁷⁰

3.3.5 Lužickosrbská media

V Lužici existuje bohatá tradice tištěných médií v lužickosrbském jazyce, která hraje zásadní roli v zachování a propagaci kultury, jazyka a tradic Lužických Srbů. Mezi významné publikace patří deník Srbské Nowiny¹⁷¹, který vychází v hornolužické srbštině, a týdeník Nowy Casnik¹⁷², vydávaný v dolnolužické srbštině s německou částí.¹⁷³ Měsíčník Rozhled¹⁷⁴ se zaměřuje na lužickosrbskou kulturu, jazyk, literaturu a umění, a publikuje články v obou variantách lužické srbštiny. Pro mladší čtenáře jsou k dispozici časopisy Płomjo/Płomje¹⁷⁵, které se soustředí na děti a studenty. Katolski Posoł¹⁷⁶ je týdeník určený katolickým Lužickým Srbům, zatímco Pomhaj Bóh¹⁷⁷ je protestantský

¹⁶⁸ Elections of the first representative parliament of Sorbian people: Serbski Sejm 2018 Summary report of the election's process. Online. In: 2018, s. 6-13. Dostupné z: <https://www.serbski-sejm.de/en/elections-2018.html?file=files/sejm/dokumente/wolby%202018/1-serbski-sejm-elections-2018-report-english.pdf>. [cit. 2024-02-07].

¹⁶⁹ *Deputies – Serbski sejm* [online]. [cit. 2024-02-07]. Dostupné z: <https://www.serbski-sejm.de/en/deputies.html>

¹⁷⁰ Statnik, Dawid, předseda organizace *Domowina* [ústní sdělení]. Bautzen, 9.4.2023.

¹⁷¹ *Serbske Nowiny*. Online. Dostupné z: <https://www.serbske-nowiny.de/index.php/hsb/>. [cit. 2024-07-15].

¹⁷² *Nowy Casnik*. Online. Dostupné z: <https://www.nowycasnik.de/index.php/dsb/>. [cit. 2024-07-15].

¹⁷³ Statnik, Dawid, předseda organizace *Domowina* [ústní sdělení]. Bautzen, 9.4.2023.

¹⁷⁴ *Rozhled – Wo Nas*. Online. Dostupné z: <https://www.rozhlad.de/index.php/hsb/wo-rozhledze>. [cit. 2024-07-15].

¹⁷⁵ *Płomjo – Feuer und Flamme für sorbische Schüler*. Online. Witaj-sprachzentrum. Dostupné z: <https://www.witaj-sprachzentrum.de/obersorbisch/zeitschriften/plomjo-fuer-schueler/>. [cit. 2024-07-15].

¹⁷⁶ *Katolski Posoł*. Online. Dostupné z: <https://www.posol.de/>. [cit. 2024-07-15].

¹⁷⁷ *Pomhaj Bóh*. Online. Dostupné z: <http://sorbischer-evangelischer-verein.de/index.php/ueber-die-sorben/16-pomhaj-boh>. [cit. 2024-07-15].

měsíčník v hornolužické srbštině.¹⁷⁸ Tyto tištěné publikace jsou klíčové pro udržování kulturní identity a jazyka Lužických Srbů a poskytují jim platformu pro vzájemnou komunikaci a sdílení informací v jejich tradičním jazyce.

V televizním vysílání lze nalézt programy v lužickosrbském jazyce, jež poskytují televizní stanice Mitteldeutscher Rundfunk (MDR)¹⁷⁹ a Rundfunk Berlin Brandenburg (RBB).¹⁸⁰ V rozhlasovém vysílání mají posluchači možnost poslouchat programy v lužickosrbském jazyce. Rozhlasový program MDR ze studia Budyšin vysílá v hornolužické srbštině a rozhlasový program RBB ze studia Cottbus vysílá v dolnolužické srbštině.¹⁸¹ Tato situace je výsledkem lužickosrbských zákonů jednotlivých spolkových zemí, které nařizují státním médiím vyčlenit část svého vysílacího času pro podporu lužickosrbské kultury a jazyka.

¹⁷⁸ SCHIEMANN, Maria a SCHOLZE, *Dietrich Die Sorben in Deutschland*, s.50

¹⁷⁹ *Sorbische Sendungen | MDR.DE*. Online. Dostupné z: <https://www.mdr.de/sorbisches-programm/artikel75616.html>. [cit. 2024-07-15].

¹⁸⁰ *Vom rbb zu hören und zu sehen: Sorbisches/Wendisches aus der Lausitz – K styšanju a wiženju wót rbb: Serbske z Łužyc*. Online. Rbb. Dostupné z: https://www.rbb-online.de/radio/sorbisches_programm/startseite/vom_rbb_zu_hoeren.html. [cit. 2024-07-15].

¹⁸¹ SCHIEMANN, Maria a SCHOLZE, *Dietrich Die Sorben in Deutschland*, s.48

4 Metodologie

4.1 Kvalitativní případová studie

Práce bude vedena jakožto případová studie s využitím převážně kvalitativních metod. Kvalitativní průzkum je popisován jako metoda vědeckého zkoumání s detailním zaměřením na menší vzorek případů. Narozdíl od kvantitativního přístupu, jenž se často soustředí na měřitelné a numerické údaje, kvalitativní metody se zabývají hlubším zkoumáním významů a interpretací. Pro kvalitativní výzkum je stěžejní výběr tématu a formulace základní výzkumné otázky. Tato otázka však může být velmi často modifikována, upravena či doplněna v průběhu výzkumu. Během samotného výzkumu pak může docházet i k modifikaci celého plánu v souvislosti s tím, jak se realita daného výzkumu liší od původní představy. Z tohoto důvodu lze kvalitativní výzkum považovat za flexibilní typ výzkumu. Výzkumník se velmi často pohybuje v terénu, kde pracuje na svém výzkumu. Rovněž může závěry své práce konzultovat s účastníky výzkumu a zohledňovat jejich názor.¹⁸²

Nespornou výhodou kvalitativního výzkumu je detailnější a hlubší pohled na zkoumané případy. Výzkumník nesleduje případy pouze povrchově, nýbrž provádí podrobný výzkum daného fenoménu. Výzkumník zpravidla ve svém výzkumu dokáže kvalitně zohlednit lokální situaci a podmínky. V neposlední řadě pak umožňuje studovat procesy a navrhnout teorie.¹⁸³

Kritici kvalitativního upozorňují na jeho slabé stránky v podobě nemožnosti generalizace získaných poznatků. Za jistou slabinu lze považovat i obtížnost a potenciální změnu hypotéz či výzkumných otázek. Výzkumníkům bývá rovněž vyčítána normativní interpretace získaných výsledků.¹⁸⁴

V průběhu předvýzkumu a samotné přípravy na výzkumnou část byly vytyčeny čtyři hlavní metodologické pilíře. Jedná se o polostrukturované rozhovory, dotazníkové šetření,

¹⁸² HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005, s. 50-51. ISBN:978-80-7367-485-4

¹⁸³ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha, s. 52-53

¹⁸⁴ Tamtéž

monitoring médií a analýzu volebních výsledků. Autor zvolil následující pilíře a pečlivě dbal na jejich dodržování v daném pořadí.

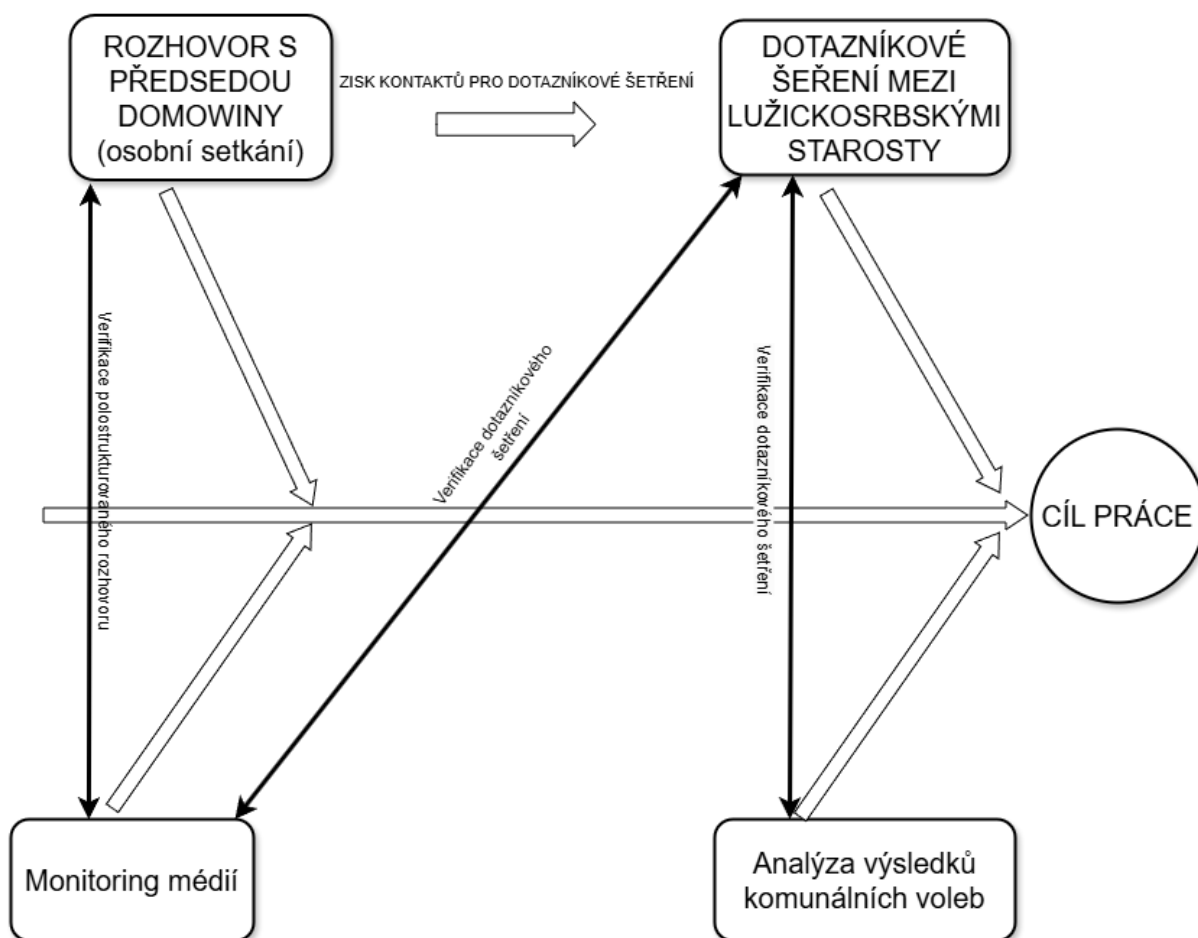
Prvním krokem studie byly polostrukturované rozhovory s předsedou *Domowiny*, klíčovou organizací zastupující lužickosrbskou komunitu. Cílem těchto rozhovorů bylo získat hlubší pohled na aktuální situaci a výzvy, kterým čelí lužickosrbská menšina, jakož i pochopit přístup organizace k těmto tématům. Cílem rozhovoru rovněž bylo získat od *Domowiny* důležité informace a kontakty na další relevantní respondenty.

Na základě kontaktů získaných prostřednictvím předsedy *Domowiny* autor následně sestavil dotazník, který bude distribuovat mezi vybrané respondenty, konkrétně mezi starosty lužickosrbských obcí ve zkoumané oblasti. Respondenti byli velmi ochotni se zapojením, což výrazně pomohlo k získání širokého spektra názorů a relevantních dat pro analýzu.

Dalším krokem v procesu byla analýza výsledků komunálních voleb v dané oblasti. Tento krok byl klíčovým prvkem, jenž umožnil porovnat politickou angažovanost a verifikovat výsledky dotazníkového šetření. Tím autor ověřil konzistenci a relevanci získaných dat.

Posledním pilířem studie byl monitoring místních médií, kterým autor sleduje aktuální události a diskuse týkající se lužickosrbské komunity. Tento krok umožnil zachytit veřejnou diskusi a vnímání témat spojených s menšinovými právy a kulturou v rámci širší veřejnosti. Monitoring médií poskytl zpětnou vazbu jak pro dotazníkové šetření, tak i pro rozhovor s členem organizace *Domowina*.

Obrázek 4 - Sktruktura výzkumné části

Zdroj¹⁸⁵, zpracování provedeno autorem

Původní plán autorova výzkumu počítal se zaměřením na celou historickou oblast Horní a Dolní Lužice. Jedná se o poměrně rozsáhlé území napříč Spolkovou zemí Braniborsko a Svobodným státem Sasko. Toto území je však dáno historicky a příliš nereflektuje současné rozložení lužickosrbské populace.

V praxi to má za důsledek, že některé regiony (zejména v Braniborsku) jsou součástí tradiční lužickosrbské sídelní oblasti, ale reálný počet obyvatel hlásících se k lužickosrbské menšině dosahuje nižších desítek procent. Z tohoto důvodu byl autor během svého výzkumu nucen upravit zkoumanou oblast. Po absolvování rozhovoru s předsedou lužickosrbské organizace Domowina, jenž bude analyzován na následujících řádcích, došlo

¹⁸⁵ Visual Paradigm Online. Online. Dostupné z: <https://online.visual-paradigm.com/drive/#chart:proj=0&new>. [cit. 2024-07-31].

na základě jeho doporučení k přesnějšímu vymezení současné nejtradičtější lužickosrbské oblasti. Nejvýraznější zásah, jenž poznamenal lužickosrbské oblasti úzce souvisí s povrchovou těžbou ve 20. století, v jejímž důsledku došlo zejména v Braniborsku k zániku více než stovky obcí a osad. V obcích v nejbližším okolí byla v důsledku nově přicházející pracovní síly trvale narušena lužickosrbská identita. Ačkoliv i ve Spolkové zemi Braniborsko lze nalézt oblasti¹⁸⁶ s výrazným zastoupením Lužických Srbů, zcela nejtypičtější oblast lužickosrbská oblast se podle jeho slov nachází ve Svobodném státě Sasko.

Zkoumaným případem jsou tak obce v oblasti nacházejí se v pomyslném trojúhelníku mezi městy Bautzen, Kamenz a Hoyerswerda. Tato oblast zahrnuje patnáct obcí a měst, včetně tří velkých okresních center, jimiž jsou právě Bautzen, Kamenz a Hoyerswerda. Podle slov předsedy Domowiny pana Dawida Statnika je právě tato oblast nejvhodnější k výzkumu, neboť na rozdíl od mnohých jiných nebyla poznamenána zásadními změnami v průběhu 20. století. Rovněž v této oblasti velmi rezonuje otázka víry, jakož i dodržování lužickosrbských tradic. Zejména v menších obcích pak lužičtí Srbové tvoří drtivou většinu populace. Podle Statnika je v těchto obcích lužickosrbská kultura a jazyk hluboce zakořeněná, což přispívá k udržení jejich identity.

Zkoumaným časovým záběrem analytické části je současné období, od roku 2019, kdy ve Svobodném státě Sasko proběhly poslední komunální volby až do současnosti.

¹⁸⁶ Zejména v oblasti kolem města *Cottbus* (Chotěbuz)

Obrázek 5 - Mapa zkoumané oblasti

Zdroj¹⁸⁷

4.2 Polostrukturovaný rozhovor

Polostrukturované rozhovory jsou metoda sběru dat, v níž výzkumník konfrontuje respondenta zpravidla pomocí několika otevřených otázek. Tyto předem připravené otázky velmi často slouží k rozšíření diskuze na základě odpovědí ze strany respondenta.¹⁸⁸ V praxi to znamená, že výzkumník má seznam klíčových témat a otázek, které chce probrat, ale může také reagovat na odpovědi respondentů a klást doplňující otázky, které vyvstanou

¹⁸⁷ *Municipalities in BZ*. Online. Dostupné z: https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Municipalities_in_BZ.svg

¹⁸⁸ ŠEĎOVÁ, Klára a ŠVAŘÍČEK, Roman. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007, s. 159. ISBN 978-80-7367-313-0.

během rozhovoru. Polostrukturované rozhovory jsou obzvláště užitečné pro zkoumání složitých situací, kde je klíčové pochopení kontextu.¹⁸⁹

Polostrukturovaný rozhovor kombinuje výhody a minimalizuje nevýhody dvou krajních typů rozhovorů: volného, nestrukturovaného a strukturovaného. Určitá míra volnosti napomáhá k vytvoření přirozenějšího kontaktu mezi tazatelem a respondentem, což může vést k otevřenějším a upřímnějším odpovědím.¹⁹⁰ Respondenti se cítí pohodlněji a mohou sdílet své myšlenky a pocity podrobněji, což přináší hlubší vhled do zkoumané problematiky. Na druhé straně, jistá míra formalizace v polostrukturovaných rozhovorech zajišťuje, že jsou pokryta všechna klíčová témata, což umožňuje získat konzistentní a srovnatelná data od všech respondentů. Tento přístup usnadňuje organizaci a analýzu shromážděných údajů, umožňuje identifikaci vzorců a trendů a napomáhá k zobecňování výsledků.¹⁹¹ Výzkumníci mohou snadněji porovnávat odpovědi různých respondentů a získat tak komplexní obraz o studované problematice.

4.2.1 Rozhovor v sídle *Domowiny*

Před samotnou realizací polostrukturovaného rozhovoru bylo nezbytné pečlivě vybrat nejvhodnější respondenty, kteří by mohli poskytnout nejrelevantnější informace pro výzkum. Tento výběr probíhal na základě podrobné analýzy všech lužickosrbských organizací, přičemž se zohledňovaly různé faktory, jako je jejich odborná znalost, zkušenosti, postavení mezi lužickosrbskou komunitou a podobně. Po důkladném zkoumání a posouzení různých možností se ukázalo, že organizace Domowina, respektive její členové, jsou nejvhodnějšími respondenty pro tento výzkum. Organizace Domowina, která se zabývá ochranou a podporou kultury, jazyka a práv Lužických Srbů, disponuje členy s rozsáhlými zkušenostmi v dané oblasti. Domowina má přímý kontakt s místními obyvateli a disponuje rozsáhlými znalostmi o jejich životních podmínkách. Organizace je také často zapojena do kulturních a vzdělávacích projektů, díky čemuž má dostatek informací o aktuálním stavu lužickosrbské populace.

¹⁸⁹ Tamtéž

¹⁹⁰ REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů. Sociologie (Grada)*. Praha: Grada, 2009, s. 112. ISBN 978-80-247-3006-6.

¹⁹¹ Tamtéž

Oslovení a komunikace se sekretariátem organizace Domowina probíhala elektronicky, prostřednictvím emailu. Během komunikace jsem pozoroval vstřícnost a zájem o výzkum. Vzhledem ke skutečnosti, že Domowina sídlí ve Spolkové republice Německo, v Budyšině a program jejich pracovníků je časově poměrně náročný probíhala domluva déle. Termín byl stanoven na 9. dubna 2024 v jejich sídle.

Rozhovor s předsedou organizace Domowina, Dawidem Statnikem, a přisedící tiskovou mluvčí měl za cíl získat hlubší pochopení postojů Domowiny k aktuálním výzvám lužickosrbské menšiny a získat kontakty na starosty v lužickosrbské oblasti pro následné dotazníkové šetření. Rozhovor trval přibližně 60 minut a probíhal převážně v německém jazyce s občasným použitím anglického jazyka. Autor měl od respondentů povoleno pořídit si záznam rozhovoru na mobilní telefon.

První část rozhovoru se zaměřila na téma komunální politiky v souvislosti s lužickosrbskou menšinou. Bylo diskutováno o obecných aspektech tématu a záměru výzkumu, aby byly získány základní informace. Druhá část rozhovoru se věnovala platformám participace. Zde bylo zkoumáno postavení Domowiny v kontextu participace lužickosrbské menšiny v komunální politice, stejně jako role dalších spolků či organizací v této oblasti. Třetí část se zaměřila na postavení starostů v lužickosrbské komunitě. Bylo se dotázáno na registraci starostů, kteří se hlásí k lužickosrbské menšině, jejich preferovaný politický profil a případnou členství v politických stranách. Čtvrtá část rozhovoru se týkala mediálních zdrojů. Respondenti byli požádáni o tipy na média, která by mohla být užitečná pro další výzkum, včetně možných zdrojů informací o komunálních volbách. Poslední, pátá část rozhovoru se věnovala dotazníkovému šetření. Bylo diskutováno o možnosti rozeslání dotazníku starostům v tradičních lužickosrbských oblastech, způsobech jejich kontaktování a preferované formě dotazníku pro účastníky

4.3 Dotazníkové šetření

Dotazování je metoda zahrnující různé techniky, včetně rozhovorů, dotazníků, škál a testů. Tyto metody mohou být využity samostatně, jako například při průzkumech, nebo kombinovaně s jinými přístupy. Například, k obohacení zúčastněného pozorování mohou sloužit neformální rozhovory či dotazníky, které poskytují další poznatky.¹⁹² Samotný dotazník je sestava pečlivě připravených a formulovaných otázek, které jsou logicky

¹⁹² HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005, s. 164. ISBN 80-7367-040-2.

uspořádány a na které respondent odpovídá písemně.¹⁹³ Dotazníky umožňují shromáždit kvantitativní i kvalitativní data, která mohou být následně analyzována pro zjištění trendů, preferencí nebo jiných důležitých informací. Kromě toho mohou být dotazníky anonymní, což může vést k upřímnějším odpovědím respondentů.

Otázky v dotazníkovém šetření lze zpravidla rozdělit na otevřené a uzavřené. V případě otevřených otázek disponuje respondent volností ve svých odpovědích. Tento typ otázek je užitečný pro získání hlubších a detailnějších informací, které mohou odhalit nové oblasti, které nebyly dříve zvažovány.¹⁹⁴ Otevřené otázky však mohou být časově náročnější na analýzu.

V případě otázek uzavřených pak respondent pracuje s variantami, jež byly poskytnuty ze strany tazatele. Uzavřené otázky mohou mít formu jednoduchých ano/ne odpovědí, škálových otázek, výběru z více možností nebo hodnocení určitých aspektů. Tyto otázky umožňují snadné srovnávání a statistické vyhodnocení odpovědí.¹⁹⁵ Uzavřené otázky také usnadňují respondentům proces odpovídání, jelikož vyžadují méně času a úsilí než formulování vlastních odpovědí. Velmi častým způsobem bývá též kombinace otevřených a uzavřených otázek.¹⁹⁶

4.3.1 Výběr respondentů

Původní ambicí práce bylo směřovat potenciální dotazníkové šetření na starosty všech obcí v tradiční lužickosrbské sídelní oblasti. Po rozhovoru s předsedou organizace Domowina Dawidem Státníkem byl (z výše popsaných důvodů) tento návrh upraven.

Bylo vybráno patnáct obcí¹⁹⁷ s nejvyšším odhadem zastoupení lužickosrbské menšiny, jejímž starostům mělo být rozesláno dotazníkové šetření.

¹⁹³ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu*. 2. Praha: Grada, 2016, s. 158. ISBN 978-80-271-9225-0.

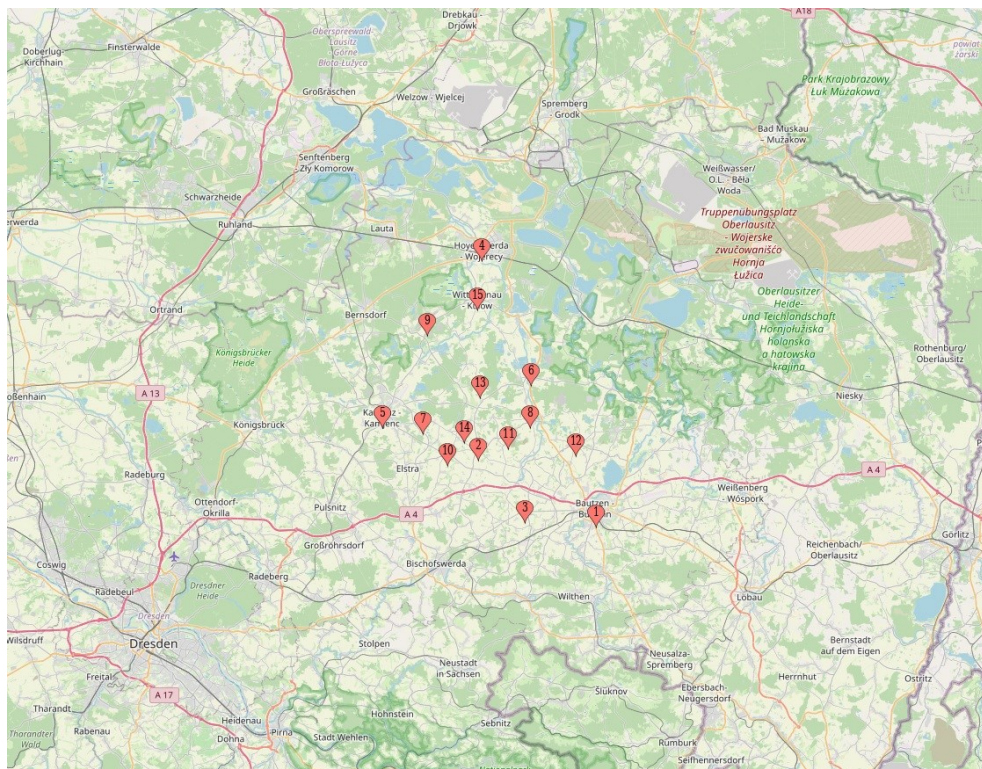
¹⁹⁴ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu*, s.160

¹⁹⁵ Tamtéž

¹⁹⁶ Uzavřené otázky mohou být povinné a otevřené dobrovolné

¹⁹⁷ Bautzen/Budyšin, Crostwitz/Chróscicy, Göda/Hodžij, Hoyerswerda/Wojerecy, Kamenz/Kamjenc, Königswartha/Rakecy, Nebelschütz/Njebjelčicy, Neschwitz/Njeswačidło, Oßling/Wóslink, Panschwitz-Kuckau/Pančicy-Kukow, Puschwitz/Bóšicy, Radibor/Radwor, Ralbitz-Rosenthal/Ralbicy-Róžant, Räckelwitz/Worklecy, Wittichenau/Kulow.

Obrazek 6 - Zkoumané obce v dotazníkovém šetření

Zdroj¹⁹⁸

4.3.2 Tvorba a metodologie dotazníkového šetření

Samotná tvorba dotazníkového šetření započala po absolvování rozhovoru v Budyšině. Během tohoto rozhovoru byl tazateli poskytnut kontakt na paní Halenu Janze, zmocněnkyni pro lužickosrbské záležitosti okresu Bautzen. Halena Janze přislíbila rozeslání dotazníkového šetření mezi požadované starosty. Tento krok měl za cíl zajistit více odpovědí než v případě, pokud by tazatel rozesílal dotazník jednotlivě každému starostovi. Paní Janze hrála klíčovou roli v procesu sběru dat tím, že využila své autority a kontaktů v rámci lužickosrbské komunity. Díky její pomoci se zvýšila šance na získání většího počtu odpovědí, což je zásadní pro dosažení reprezentativního vzorku a

¹⁹⁸ Map Maker. Online. Dostupné z: <https://maps.co/>. [cit. 2024-07-16].

relevantních výsledků. Kromě toho, centralizované rozesílání dotazníků prostřednictvím zmocněnkyně také přispělo k důvěryhodnosti šetření v očích respondentů, což mohlo zvýšit jejich ochotu se účastnit.

Dotazníkové šetření bylo realizováno prostřednictvím hromadně rozeslaného emailu, který odeslala paní Halena Janze, zmocněnkyně pro lužickosrbské záležitosti okresu Bautzen. Dotazník byl rozeslán 4. června 2024 celkem patnácti respondentům, kteří měli čas na jeho vyplnění a odeslání do 18. června 2024. Z patnácti oslovených respondentů tazatel obdržel odpovědi od dvanácti, což představuje vysokou míru návratnosti a svědčí o velkém zájmu a ochotě zapojit se do výzkumu. Z hlediska dobrovolných otevřených otázek odpovídala přibližně polovina respondentů. Vzhledem k přislíbené anonymitě nebudou zveřejňována konkrétní jména starostů ani obcí. Pokud bude potřeba konkrétnější identifikace, budou respondenti označováni jako „R1“ až „R12“. Jednou z nesporných výhod je, že autor získal odpovědi jak z nejmenších vesnic, tak z největších měst v oblasti výzkumu. Každá otázka bude podrobně analyzována. Nejprve budou statisticky vyhodnoceny uzavřené otázky, a následně budou zpracovány zajímavé odpovědi z otevřených otázek, které mohou poskytnout hlubší vhled a kontext k získaným datům.

Tvorba dotazníkového šetření proběhla na platformě Survio, kterou tazatel považoval za nejvhodnější nástroj pro své potřeby. Survio nabízí uživatelsky přívětivé rozhraní a flexibilitu při vytváření dotazníků, což umožňuje efektivně kombinovat uzavřené a otevřené otázky. Dále Survio podporuje práci v německém jazyce, což bylo nezbytné pro zajištění srozumitelnosti a relevance dotazníku pro německy hovořící respondenty.

Jak již bylo zmíněno, dotazníkové šetření kombinovalo jak otázky s uzavřenými odpověďmi, tak otevřené podotázky. Uzavřené otázky byly navrženy jako povinné, což znamenalo, že respondenti museli na tyto otázky odpovědět, aby mohli pokračovat v dotazníku. Tento přístup zajišťoval, že tazatel získá minimální požadované množství dat pro každou klíčovou oblast šetření. Otevřené podotázky byly naopak koncipované na dobrovolné bázi. Tento formát poskytoval hlubší vhled do respondentových postojů a zkušeností, které by jinak mohly zůstat skryté. Volitelnost těchto otázek také pomáhala udržet ochotu respondentů k účasti, protože nebyli přetíženi požadavky na rozsáhlé písemné odpovědi. Kombinace uzavřených a otevřených otázek umožňovala tazateli získat široké spektrum dat. Uzavřené otázky poskytovaly strukturované a snadno analyzovatelné

odpovědi, zatímco otevřené podotázky umožňovaly sběr kvalitativních dat, které mohly odhalit skutečnosti a kontexty skryté za uzavřenými odpověďmi.

4.3.3 Struktura dotazníku

V úvodní stránce dotazníkového šetření byly respondenti stručně seznámeni s autorem a cílem jeho výzkumu. Respondenti byli ujištěni o anonymitě jejich odpovědí a zároveň jim byla nabídnuta možnost seznámení se s výsledky výzkumu. Tento přístup měl za cíl zvýšit důvěru respondentů a jejich ochotu účastnit se šetření. Zajištění anonymity odpovědí bylo klíčové pro získání upřímných a nezkreslených informací, protože respondenti se nemuseli obávat možných negativních důsledků jejich odpovědí. Respondenti byli informováni o tom, jak jejich odpovědi přispějí k lepšímu porozumění zkoumané problematice a jak mohou výsledky výzkumu přinést užitečné poznatky pro širší komunitu. Tímto způsobem se tazatel snažil motivovat respondenty k pečlivému a promyšlenému vyplnění dotazníku. Následně byly respondenti požádáni o vyplnění svého jména a obce, v níž plní roli starosty. Cílem dotazníku bylo vždy získat názor a pohled pouze starosty na danou problematiku.¹⁹⁹

Úvodní otázka se přímo vázala na lužickosrbskou identitu v souvislosti s komunální politikou. Autor se starostů tázal, zdali podle jejich názoru přispívá kandidatura a přítomnost Lužických Srbů v zastupitelstvu k udržení lužickosrbské identity v jejich obci. Tato otázka byla klíčová pro pochopení role, kterou hrají Lužičtí Srbové v místní politice a jak jejich angažovanost ovlivňuje kulturní a národní identitu v regionu. Respondenti měli na výběr tři uzavřené odpovědi:

- a) *„Primárně nám jde o agendu obce jako takové a udržování identity nepovažujeme za důležité.“*
- b) *„Posílení identity je důležitější než obecní agenda.“*
- c) *„Oboje považujeme za podobně důležité.“*

Tazatel se záměrně vyhýbal subjektivnímu škálování a snažil se odpovědi formulovat co nejsrozumitelněji pro obě strany. Součástí tohoto okruhu rovněž byla i otevřená, dobrovolná podotázka. V této podotázce tazatel žádal respondenty o poskytnutí případných dodatečných informací, komentářů, tipů či dalších postřehů, které by mohly doplnit jejich odpovědi na uzavřenou otázku. Tímto způsobem se tazatel snažil získat nejen jasné a přímočaré odpovědi na klíčové otázky, ale také umožnit respondentům vyjádřit své

¹⁹⁹ Nikoliv například domněnky o názorech obyvatelstva apod.

myšlenky a zkušenosti. Dobrovolná možnost přidání komentářů mohla zvýšit ochotu respondentů k účasti, protože jim umožňovala plně vyjádřit své názory a zkušenosti.

Druhá otázka se věnovala potenciální motivaci Lužických Srbů na komunální politice ve své obci. Autor se starostů konkrétně dotazoval, zda podle jejich názoru odpovídá podíl Lužických Srbů v obecním zastupitelstvu podílu Lužických Srbů na celkové populaci v jejich obci. Tato otázka měla za cíl zjistit, zda je politická reprezentace této menšiny v souladu s jejich demografickým zastoupením a zda existují případné nerovnováhy, které by mohly naznačovat nedostatečné zapojení nebo motivaci Lužických Srbů. V případě této otázky autor volil variantu pěti uzavřených odpovědí, z nichž mohli respondenti vybrat svoji volbu:

- a) *„Podíl Lužických Srbů v místním zastupitelstvu je výrazně vyšší než podíl Lužických Srbů v obci.“*
- b) *„Podíl Lužických Srbů v místním zastupitelstvu je mírně vyšší než podíl Lužických Srbů v obci.“*
- c) *„Podíl je přibližně stejný.“*
- d) *„Podíl Lužických Srbů v obci je mírně vyšší než podíl Lužických Srbů v zastupitelstvu obce.“*
- e) *„Podíl Lužických Srbů v obci je výrazně vyšší než podíl Lužických Srbů v zastupitelstvu obce.“*

Autor zvolil pro tuto otázku variantu pěti uzavřených odpovědí kvůli lepší přehlednosti a vhodnosti vzhledem k celkovému kontextu situace. Podobně jako v předchozí otázce požádal respondenty o dobrovolný doplňující komentář formou otevřené odpovědi.

Třetí otázka v dotazníkovém šetření se zaměřila na způsob, jakým se Lužičtí Srbové zapojují do politického života v jejich obci. Tazatel zjišťoval, zda Lužičtí Srbové kandidují převážně za etablované politické strany, které jsou známé z federální úrovně, nebo zda se spíše zapojují prostřednictvím nezávislých sdružení, tzv. „Wählervereinigungen“. Tato otázka měla za cíl porozumět, jaký typ politické angažovanosti je mezi Lužickými Srby převládající a jaké jsou jejich preference při volbě platformy pro své kandidatury. Podobně jako v předchozí otázce nabídl tazatel respondentům volbu z pěti uzavřených možností:

- a) *„Kandidují pouze v politických stranách.“*
- b) *„Kandidují spíše v politických stranách.“*

- c) *„Podíl je přibližně stejný.“*
- d) *„Kandidují spíše v nezávislých sdruženích.“*
- e) *„Kandidují pouze v nezávislých sdruženích.“*

Pod touto otázkou následovala také dobrovolná doplňující otázka. Autor požádal respondenty o stručný komentář nebo uvedení konkrétní politické strany, která je mezi lužickosrbskými kandidáty a zastupiteli v jejich obci populární. Tímto způsobem se snažil získat podrobnější informace o preferencích a politických sympatiích Lužických Srbů.

Závěrečná čtvrtá uzavřená otázka se zaměřila na možné konflikty mezi komunitami. Tazatel se dotazoval, zda v konkrétní obci existují témata, která vedou k rozepřím mezi lužickosrbským a německým obyvatelstvem. Uvedl, že tyto potenciální problémy se mohou vyskytovat nejen v obecním zastupitelstvu, ale také v každodenním životě obce. Tato otázka měla za cíl identifikovat konkrétní oblasti, kde mohou vznikat třenice mezi oběma skupinami obyvatel, a zjistit, zda existují opakující se nebo zvláště problematické tématy, která by mohla vyžadovat pozornost. Tazatel doufal, že získané informace pomohou lépe pochopit dynamiku mezi lužickosrbským a německým obyvatelstvem a identifikovat možné příčiny konfliktů. V případě odpovědi u této otázky zvolil autor lehce odlišné možné odpovědi:

- a) *„Ano, velmi často.“*
- b) *„Občas“*
- c) *„Spíše výjimečně.“*
- d) *„Vůbec nikdy.“*

Stejně jako v případě předchozích otázek, i zde volil tazatel možnost dobrovolného doplnění respondentovo odpovědi. Respondenti měli příležitost podrobněji popsat své zkušenosti, poskytnout konkrétní příklady nebo nabídnout návrhy na řešení identifikovaných konfliktů.

Po čtyřech uzavřených otázkách následovala poslední otevřená otázka s dobrovolným vyplněním. Autor v ní žádal respondenty, aby poskytli dodatečné materiály, jako jsou doporučení, informace, zkušenosti, odkazy nebo kontakty, které by mohly pomoci s celkovým výzkumem. Tento přístup umožňoval získat další užitečné zdroje a podněty, které by mohly obohatit a rozšířit hloubku a kvalitu výzkumného projektu. Respondenti

měli možnost přispět svými znalostmi a zkušenostmi, což mohlo výrazně napomoci při formulaci závěrů a doporučení vyplývajících z šetření.

4.4 Analýza volebních výsledků

Za účelem potvrzení nebo vyvrácení odpovědí respondentů z předchozího dotazníkového šetření byla provedena stručná analýza komunálních voleb v roce 2019 ve výše uvedených 15 obcích a městech. Cílem bylo zjistit, jaké politické strany jsou v těchto lužickosrbských obcích populární, zda je postavení nezávislých uskupení skutečně tak silné, nebo zda například kandidují přímo lužickosrbská uskupení. Pro účel výzkumu byly vybrány volby do obecních zastupitelstev (Gemeinderatswahlen) jež se konaly 26.května 2019.²⁰⁰ Nutno podotknout, že se nejednalo o poslední volby do obecních zastupitelstev, neboť poslední se konaly v květnu 2024. Vzhledem k tomu, že autor v této době již pracoval na svém výzkumu, rozhodl se pro lepší přehlednost a zachování kontinuity využít poslední volby k datu začátku tvorby šetření. Výsledky v jednotlivých obcích autor dohledal na *Wahlen.sachsen*.²⁰¹ Tento oficiální portál poskytuje komplexní volební výsledky pro jednotlivé obce.

4.5 Monitoring médií

Z důvodu potvrzení či poupravení získaných informací provedl autor monitoring médií zaměřený na zachycení zkoumaných případů. Monitoring médií je proces shromažďování informací zveřejněných v různých médiích. Cílem monitoringu médií je získat informace o tom, jak jsou určitá témata či osoby prezentovány v médiích.²⁰²

Autor vztáhnul monitoring médií na zkoumanou oblast a stanovil si cíl zachytit případy, jež by se v ideálním případě vztahovaly k odpovědím z rozhovoru s Dawidem Statnikem a starostů v předchozím dotazníkovém šetření, aby je mohl potvrdit či vyvrátit. Vzhledem k tomu, že se z velké části jednalo o témata lokálního charakteru, upoutal autor svoji pozornost směrem k regionálním deníkům a lužickosrbským stránkám.

²⁰⁰ Společně s volbami do Evropského parlamentu

²⁰¹ *Wahlergebnisse*. Online. *Wahlen.sachsen.de*. Dostupné z: <https://wahlen.sachsen.de/gemeinderatswahlen-2019-wahlergebnisse.php?landkreis=14625>. [cit. 2024-07-19].

²⁰² BATRINCA, Bogdan a TRELEAVEN, Philip C. Social media analytics: a survey of techniques, tools and platforms. Online. *AI & Soc.* 2015, s. 89–116. Dostupné z: <https://doi.org/doi:10.1007/s00146-014-0549-4>. [cit. 2024-07-18].

5 Výsledky výzkumu mezi lužickosrbskou menšinou

5.1 Polostrukturovaný rozhovor

5.1.1 Analýza rozhovoru

Po úvodním seznámení respondenta s tématem byl první dotaz směřován na samotnou participaci členů hlásící se k lužickosrbské menšině na komunální politice.

Obsáhlá odpověď respondenta začala potvrzením vymezení tradiční lužickosrbské sídelní oblasti v souladu s braniborským a saským zákonem. Následně však poznamenal, že míra zastoupení srbského obyvatelstva je napříč celou oblastí velmi rozdílná. Podle Statnika byly braniborské oblasti výrazně postiženy strukturálními problémy souvisejícími s povrchovou těžbou ve druhé polovině 20. století, což vedlo k narušení tradičního lužickosrbského osídlení. Zároveň však dodal, že i přesto jsou v Braniborsku oblasti s výrazným zastoupením Lužických Srbů.²⁰³ Následně Statnik označil „nejtypičtější lužickosrbskou oblast, ve které podle jeho slov dosahuje podíl lužických Srbů osmdesáti až devadesáti procent.“²⁰⁴ Obce²⁰⁵ v této oblasti se podle jeho slov nachází v pomyslném trojúhelníku mezi městy Bautzen, Kamenz a Hoyerswerda.

V této oblasti a při tomto procentuálním zastoupením Lužických Srbů pak podle Statnika lze přirozeně nalézt nejvíce lužickosrbských zastupitelů. Následně respondent poukázal na přítomnost Lužických Srbů i ve funkcích na vyšších úrovních jako jsou zemské okresy či spolkové země. Vzhledem k charakteru práce, jež se věnuje komunální politice však bylo toto téma probráno jen velmi stručně.

²⁰³ Zejména v městě *Cottbus* (Chotěbuz) a nejbližším okolí.

²⁰⁴ Nutno podotknout, že Domowina, ústřední organizace lužickosrbského lidu, stejně jako nikdo jiný, nemá přesné údaje o počtu lužickosrbské populace v jednotlivých obcích. Sčítání lidu a další demografické studie často neposkytují dostatečně detailní informace, které by přesně reflektovaly rozložení lužickosrbského obyvatelstva.

²⁰⁵ Jedná se o 15 následujících obcí a měst:

Bautzen/Budyšin, Crostwitz/Chróscicy, Göda/Hodžij, Hoyerswerda/Wojerecy, Kamenz/Kamjenc, Königswartha/Rakecy, Nebelschütz/Njebjelčicy, Neschwitz/Njeswačidło, Oßling/Wóslink, Panschwitz-Kuckau/Pančicy-Kukow, Puschwitz/Bóšicy, Radibor/Radwor, Ralbitz-Rosenthal/Ralbicy-Róžant, Räckelwitz/Worklecy, Wittichenau/Kulow.

Po návratu zpět ke komunální úrovni začal respondent hovořit o vztahu Lužických Srbů k politickým stranám. Podle jeho slov lužičtí Srbové kandidují jak v politických stranách, tak v nezávislých uskupeních. Velkou roli zde pak hraje velikost konkrétního města či obce; ve větších městech lze pozorovat větší tendenci Lužických Srbů kandidovat za politickou stranu. Jelikož respondent neměl informace o jednotlivých obcích, pokračovala diskuze na toto téma spíše v obecné rovině. Statnik uvedl, že nezávislí kandidáti v menších obcích se sdružují mimo jiné i do lužickosrbských nezávislých uskupeních. Z hlediska participace Lužických Srbů na komunální úrovni v politických stranách pak Statnik zmiňuje široký rozptyl, od CDU přes Die Linke, SPD až po AfD. Na následující dotaz, „jaká z těchto stran je podle jeho názoru mezi lužickosrbskými kandidáty nejčastější volbou?“ uvedl Statnik CDU. Souvisí to podle něj s důležitostí otázky víry pro lužickosrbské obyvatelstvo. Ačkoliv v celém Sasku dosahuje podíl obyvatel hlásící se ke katolické církvi necelých čtyřech procent, mezi lužickými Srby je násobně vyšší.²⁰⁶

Pro lepší pochopení kontextu směřoval další dotaz na pozici Domowiny ve vztahu ke komunálním volbám, protože na počátku devadesátých let se pokoušela kandidovat jak na komunální, tak na zemské úrovni. Statnik tyto pokusy potvrdil, ale zároveň dodal, že na počátku devadesátých let byla ve Východním Německu poptávka po „nových“ politických stranách, a Domowina neuspěla. Nicméně, respondent také zdůraznil, že v dlouhodobém horizontu tato kandidatura pomohla Domowině etablovat se jako nejvýraznější zastupitel lužickosrbské menšiny.

Následný dotaz na jiné politicky aktivní lužickosrbské organizace měl za cíl zjistit postavení a potenciální fungování Serbského sejmu. Postoj Statnika a celé Domowiny k Serbskému sejmu lze hodnotit jako negativní a skeptický. Největší problém podle Statnika spočívá v jeho nelegitimitě²⁰⁷. Další významný problém vidí ve výrazné radikalitě, která podle jeho názoru může lužickým Srbům více uškodit než pomoci. Respondent také zmínil spory, které v minulosti vznikly mezi Domowinou a Serbským sejmem. Tazatelova teorie, zda radikální Sejm nevyhovuje lužickým Srbům více než „umírněná“ Domowina, byla Statnikem odmítnuta. Jako argument uvedl skutečnost, že voleb do Serbského sejmu se účastnilo pouze několik set voličů, zatímco Domowina sdružuje desítky tisíc aktivních

²⁰⁶ *Religion in Sachsen*. Online. Sächsischen Landeszentrale für politische Bildung. Dostupné z: <https://www.slpb.de/themen/gesellschaft/religion/religion-in-sachsen>. [cit. 2024-06-22].

²⁰⁷ Více o této problematice je zmíněno v úvodní teoretické části

členů. Statnik si rovněž nedovede představit dlouhé trvání Serbského sejmu, a to zejména kvůli jeho nelegitimitě.

Respondent uvedl, že ačkoliv v obcích v tradiční sídelní oblasti existuje mnoho spolků a organizací propagujících lužickosrbskou identitu, jejich cílem není ovlivňovat komunální politiku. Starostové a zastupitelé jednotlivých obcí řeší tyto zájmy a problémy prostřednictvím zmocněnce pro lužickosrbské záležitosti. Následná otázka tazatele se týkala tipů na tištěná či elektronická média, ve kterých lze nalézt rozhovory, články apod. s lužickosrbskými politiky. Respondenti přislíbili, že pošlou odkazy, a následně e-mailem zaslali mnoho odkazů na nejrůznější média, jako jsou například Serbske Nowiny či MDR Sachsen. Také odkázali tazatele na webové stránky, kde lze nejpřehledněji najít výsledky komunálních voleb.

Poslední část rozhovoru se týkala konzultace ohledně samotného dotazníkového šetření. Tazatel nejprve představil respondentům záměr rozeslání dotazníku mezi starosty v tradiční lužickosrbské sídelní oblasti. Respondent doporučil autorovi, aby se v dotazníkovém šetření nezaměřoval na celou tradiční lužickosrbskou oblast. Statnik uvedl, že takovýto dotazník by mohl postrádat relevanci, neboť mnoho obcí v této oblasti má velmi nízký podíl Lužických Srbů a tyto otázky prakticky neřeší. Respondent doporučil tazateli dotazník co nejvíce specifikovat a rozeslat ho užší skupině starostů, konkrétně v oblasti mezi městy Bautzen, Kamenz a Hoyerswerda. Statnik zdůraznil velkou relevanci lužickosrbských otázek v těchto obcích a předpokládal vysokou míru ochoty starostů se do šetření zapojit. Následovala diskuze o nevhodnější platformě pro vytvoření dotazníku. Tazatel a respondent dospěli k závěru, že konkrétní platforma není podstatná. Důležité je pouze zaslání přímého odkazu a jasně formulovaných otázek. V neposlední řadě bylo rovněž potřeba vyřešit oslovení starostů. Tazatel přednesl koncept jednotlivého oslovování starostů přes veřejně dostupné emailové adresy. Statnik tento krok označil za zbytečný a nabídl kontakt na zmocněnkyni pro lužickosrbské záležitosti okresu *Bautzen*, jež má dobré vztahy se starosty a hromadně by jim tento dotazník rozeslala.

V závěru samotného rozhovoru požádal tazatel respondenta o jakékoliv doplňující informace, které dosud nezazněly a mohly by být přínosem pro jeho výzkum. Statnik ocenil důležitost a zajímavost zkoumaného tématu. Zdůraznil, že lužickosrbští politici jsou etablováni na všech úrovních německého politického systému, a to jak napříč politickými stranami, tak i jako nezávislí kandidáti. Uvedl, že tato rozmanitost politického zastoupení

svědčí o širokém spektru názorů a strategií v rámci lužickosrbské komunity. Statnik také poukázal na efektivní spolupráci Domowiny se zemskými vládami Saska a Braniborska. Vyzdvihl, že tato spolupráce zahrnuje nejen politické otázky, ale také kulturní a vzdělávací projekty, které mají zásadní význam pro zachování a podporu lužickosrbské identity. Uvedl konkrétní příklady úspěšných projektů, které byly realizovány ve spolupráci s místními vládami, a zdůraznil jejich dopad na komunitu.

Na závěr Statnik vyjádřil ochotu poskytnout další podporu a informace v průběhu výzkumu, pokud by to bylo potřeba. Zmínil, že Domowina je vždy připravena spolupracovat na iniciativách, které mohou přispět k lepšímu porozumění a podpoře lužickosrbské kultury a komunity. Tazatel ocenil otevřenost a vstřícnost respondenta, což významně přispělo k úspěchu rozhovoru a obohacení výzkumu.²⁰⁸

²⁰⁸ Statnik, Dawid, předseda organizace *Domowina* [ústní sdělení]. Bautzen, 9.4.2023.

5.2 Vyhodnocení výsledků dotazníkového šetření

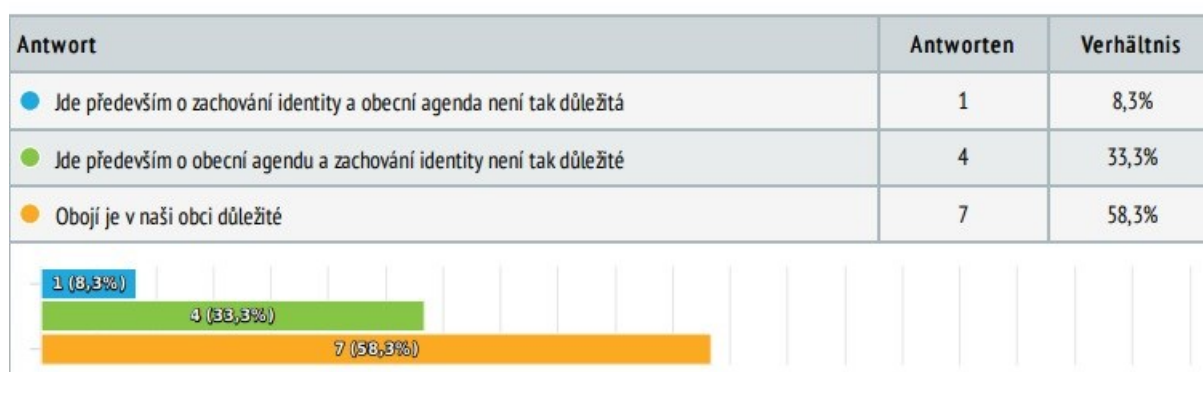
5.2.1 Vliv lužickosrbských zastupitelů na udržení lužickosrbské identity

Otázka č. 1 se zaměřila na zjištění názoru starostů, zda podle nich přispívá kandidatura a přítomnost Lužických Srbů v obecním zastupitelstvu k udržení lužickosrbské identity v jejich obci.

Obrázek 7 - Výsledky dotazníkového šetření

1 Přispívá podle Vašeho názoru kandidatura a přítomnost Lužických Srbů v zastupitelstvu k udržení lužickosrbské identity ve vaší obci?

Einzelwahl, geantwortet 12 x, unbeantwortet 0 x

Z celkového počtu 12 respondentů odpovědělo:

- 8,3 % (1 respondent), že hlavním cílem je zachování lužickosrbské identity a obecní agenda není tak důležitá. Tento názor zdůrazňuje prioritu kulturní a jazykové identity Lužických Srbů nad běžnými komunálními záležitostmi.
- 33,3 % (4 respondenti) uvedlo, že hlavním cílem je obecní agenda a zachování lužickosrbské identity není tak důležité. Tento pohled může naznačovat, že někteří respondenti kladou větší důraz na praktické aspekty řízení obce, jako jsou ekonomický rozvoj, infrastruktura a veřejné služby než na kulturní otázky.
- 58,3 % (7 respondentů) se domnívá, že obě věci jsou přibližně stejně důležité. Tento většinový názor reflektuje vyvážený přístup, kdy je uznávána důležitost jak zachování kulturní identity, tak efektivního řízení obce.

Výsledky této otázky naznačují, že většina respondentů vidí potřebu rovnováhy mezi zachováním lužickosrbské identity a plněním obecní agendy. Zajištění, že kulturní a

jazykové dědictví Lužických Srbů zůstane živé, je považováno za stejně důležité jako řešení každodenních potřeb a výzev obce. Tento přístup může pomoci podporovat komunitní soudržnost a zajistit, že kulturní identita nebude ztracena v zájmu pragmatických cílů.

Zajímavé poznatky přinesly rovněž uzavřené odpovědi. Respondent R3 uvádí, že *„Ačkoliv žije v naší obci mnoho Lužických Srbů, máme pouze velmi málo zastupitelů, jež se takto identifikují. Z tohoto důvodu zvažujeme zřízení zástupce pro lužickosrbské záležitosti.“* Tento komentář poukazuje na potenciální nesoulad mezi počtem Lužických Srbů v obci a jejich zastoupením v místní politice, jemuž se bude více věnovat následující otázka. Respondenti R2 a R8 shodně potvrdili silný lužickosrbský vliv v jejich obci. Respondent R7 následně dodal: *„Jde nám primárně o to, aby si lidé ve všech výborech zachovali identitu. To vyžaduje lidi s lužickosrbskou duší.“* Respondent R12 naopak uvedl, že: *„Hlavní prioritou zastupitelstva je starat se o záležitosti obce. Samozřejmě se snažíme propagovat lužickosrbskou identitu, ale ne skrze komunální politiku“.*

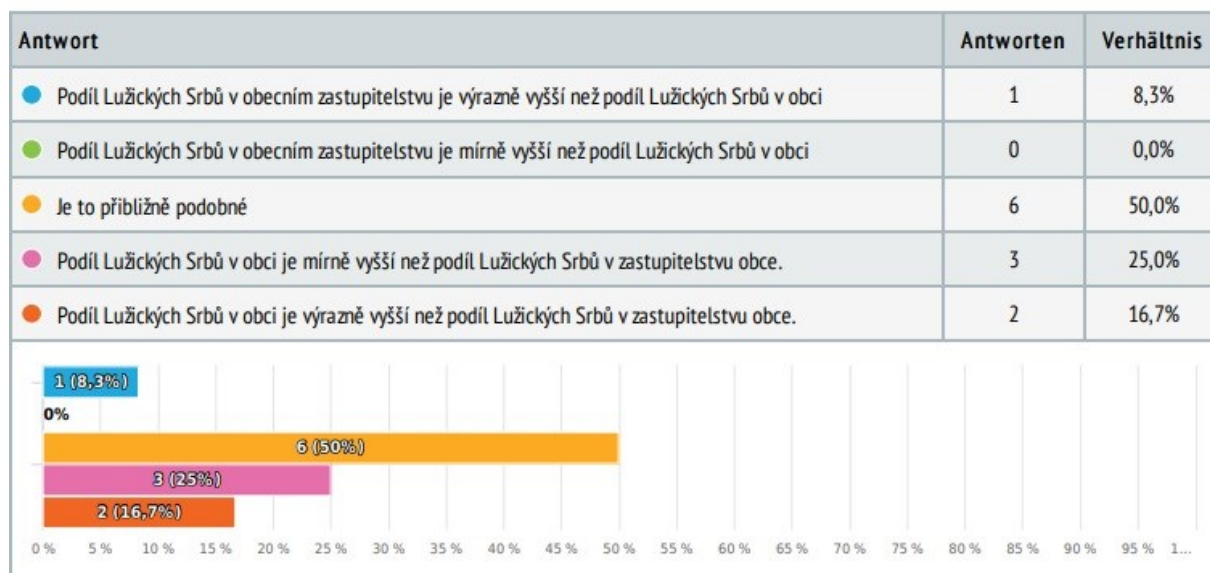
5.2.2 Reprezentativnost lužickosrbského obyvatelstva v zastupitelstvu obce

Druhá otázka se zaměřila na názor starostů ohledně zapojení Lužických Srbů na participaci na komunální plotice v jejich obci. Odpovídá podle jejich pozorování podíl Lužických Srbů v zastupitelstvu podílu Lužických Srbů v populaci obce? Nebo je nižší, případně vyšší?

Obrázek 8 - Výsledky dotazníkového šetření

2 Odpovídá podle Vašeho pozorování podíl Lužických Srbů v zastupitelstvu Vaší obce podílu Lužických Srbů v populaci obce?

Einzelwahl, geantwortet 12 x, unbeantwortet 0 x

Z celkového počtu 12 respondentů odpovědělo:

- 8,3 % (1 respondent), že podíl Lužických Srbů v místním zastupitelstvu je výrazně vyšší než jejich podíl v obci
- Žádný z respondentů nevedl, že podíl Lužických Srbů v místním zastupitelstvu je mírně vyšší než jejich podíl v obci
- 50 % (6 respondentů) uvedlo, že podíl Lužických Srbů v místním zastupitelstvu je přibližně podobný jejich podílu v obci.
- 25 % (3 respondenti) uvedli, že podíl Lužických Srbů v obci je mírně vyšší než jejich podíl v místním zastupitelstvu.

- 16,7 % (2 respondenti) uvedli, že podíl Lužických Srbů v obci je výrazně vyšší než jejich podíl v místním zastupitelstvu.

Z výsledků je patrné, že pouze jeden dotazovaný uvedl, že lužičtí Srbové jsou v jejich obci v místním zastupitelstvu mírně nebo více nadreprezentováni. Naproti tomu zbývajících jedenáct respondentů uvedlo, že podíl Lužických Srbů v obci je buď vyšší nebo podobný podílu Lužických Srbů v zastupitelstvu. Takovéto rozdílné vnímání může reflektovat různé faktory, včetně možné motivace či nedostatku motivace Lužických Srbů k účasti v komunální politice. Skutečnost, že většina respondentů nevidí v místní politice nedostatek zastoupení Lužických Srbů, může signalizovat možné výzvy v oblasti zapojení menšin do politických procesů a rozhodování na lokální úrovni.

Respondent R7 v následné otevřené podotázce doplnil: „*Přibližně 90 % populace v komunitě mluví lužickosrbsky. V zastupitelstvu je to stejné.*“ To by mohlo naznačovat snahu o zrcadlení jazykového a kulturního složení obce i ve strukturách místní správy. Naproti tomu respondent R12 uvedl: „*Pokud je mi známo, v současné době máme v zastupitelstvu minimum lidí, kteří by se považovali za příslušníky lužickosrbské menšiny. V obci je však poměrně dost lidí, kteří to dělají (i když ve velmi omezeném měřítku).*“ Respondent R9 dodává: „*Přestože je naše město politickým centrem Lužických Srbů, rozhodně počet jejich zastupitelů neodpovídá jejich celkovému počtu ve městě.*“

Podrobný pohled na jednotlivé odpovědi ukazuje zajímavé vzorce ohledně zastoupení Lužických Srbů v místních zastupitelstvech, které se mohou lišit podle velikosti obcí:

- **Menší obce:** Starostové menších obcí měli tendenci odpovídat, že podíl lužickosrbských místních zastupitelů je buď vyšší než podíl lužickosrbského obyvatelstva v obci, nebo je podíl zastupitelů a obyvatelstva srovnatelný. Tento trend může naznačovat, že ve menších obcích je možná silnější integrace Lužických Srbů do místní politiky a jejich zastoupení ve zastupitelstvech je více přizpůsobeno demografickému složení.
- **Větší města:** Naopak, ve větších městech bylo zpravidla zastoupení lužickosrbského obyvatelstva v zastupitelstvech nižší než jejich podíl v obci. Tento trend naznačuje možné problémy s politickou integrací a participací menšin ve složitějších politických strukturách městských prostředí. Rozmanitost obyvatelstva a

vyšší politické bariéry mohou hrát klíčovou roli v tom, proč Lužičtí Srbové nejsou stejně zastoupeni ve vysokých politických funkcích jako v menších obcích.

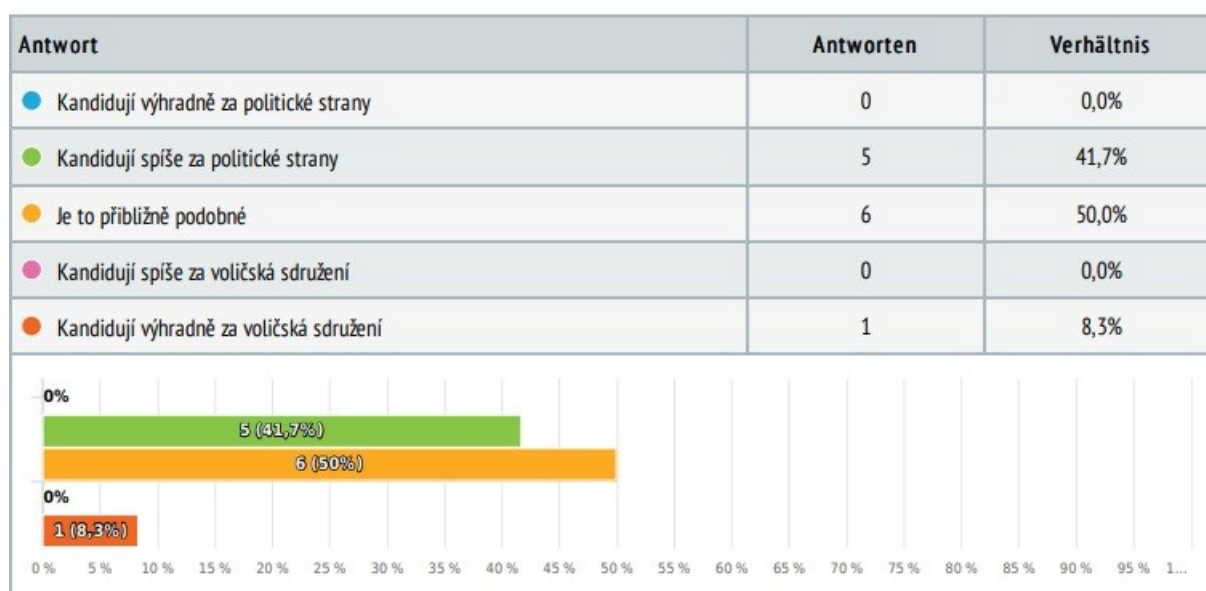
5.2.3 Kandidatura Lužických Srbů

Cílem třetí otázky v dotazníkovém šetření bylo získat informace od starostů obcí o tom, jak Lužičtí Srbové participují v místní politice prostřednictvím své kandidatury. Konkrétně bylo zjišťováno, zda se Lužičtí Srbové ve zkoumaných obcích spíše angažují jako kandidáti za politické strany nebo za voličská uskupení. Tato otázka měla za cíl poskytnout porozumění tomu, jakým způsobem se politické struktury a preferenční systémy v obcích odrážejí v zapojení Lužických Srbů do místního politického procesu.

Obrázek 9 - Výsledky dotazníkového šetření

3 Kandidují Lužičtí Srbové ve vaší obci spíše ve voličských sdruženích nebo v politických stranách?

Einzelwahl, geantwortet 12 x, unbeantwortet 0 x

Z celkového počtu 12 respondentů odpovědělo:

- Žádný z respondentů nevedl kandidaturu Lužických Srbů výhradně za politické strany
- 41,7 % (5 respondentů) uvedlo, že lužičtí Srbové kandidují obvykle za politické strany
- 50 % (6 respondentů) uvedlo, že podíl Lužických Srbů kandidujících za politické strany je podobný podílům těch, kandidujících ve voličských sdruženích
- Žádný z respondentů nevedl kandidaturu Lužických Srbů spíše ve voličských sdruženích
- 8,3 % (1 respondent) uvedl, že v jeho obci kandidují výhradně ve voličských sdruženích

Z odpovědí je patrné, že pouze v jedné ze zkoumaných obcí dominují voličská sdružení. Naproti tomu ve zbývajících jedenácti jsou lužičtí Srbové vždy zastoupeni (i) v politických stranách. Jedná se o poměrně zajímavý trend; Kromě voličských sdružení existují na komunální úrovni v nejmenších obcích²⁰⁹ i politické strany, což naznačuje, že politická angažovanost nejen Lužických Srbů není omezena pouze na jednu formu kandidatury.

V následné otevřené podotázce doplnil R2: „*V naší obci je mezi Lužickými Srby velmi silná CDU.*“. R9 uvedl: „*V našem městě je pouze jedno voličské sdružení, které do svého programu výslovně nezapsalo žádné lužickosrbské téma. Lužičtí Srbové jsou aktivní v zavedených politických stranách.*“ R3 zareagoval: „*Politicky aktivní Lužičtí Srbové, které znám, jsou často členy zavedených stran nebo jsou aktivní v zastřešující organizaci Domowina.*“ R12 odpověděl: „*V posledních dvou komunálních volbách nepřišla žádná žádost Lužických Srbů na kandidaturu voličského sdružení.*“

Z odpovědí vyplývá, že Lužičtí Srbové preferují angažovanost v zavedených politických stranách, přičemž konkrétní strany, jako například CDU, jsou mezi nimi velmi populární. Voličská sdružení nejsou pro Lužické Srby tak atraktivní, což potvrzuje i nedostatek žádostí o kandidaturu ve voličských sdruženích během posledních dvou komunálních voleb.

²⁰⁹ Několik zkoumaných obcí se řadí co do počtu obyvatel mezi nejmenší v Sasku

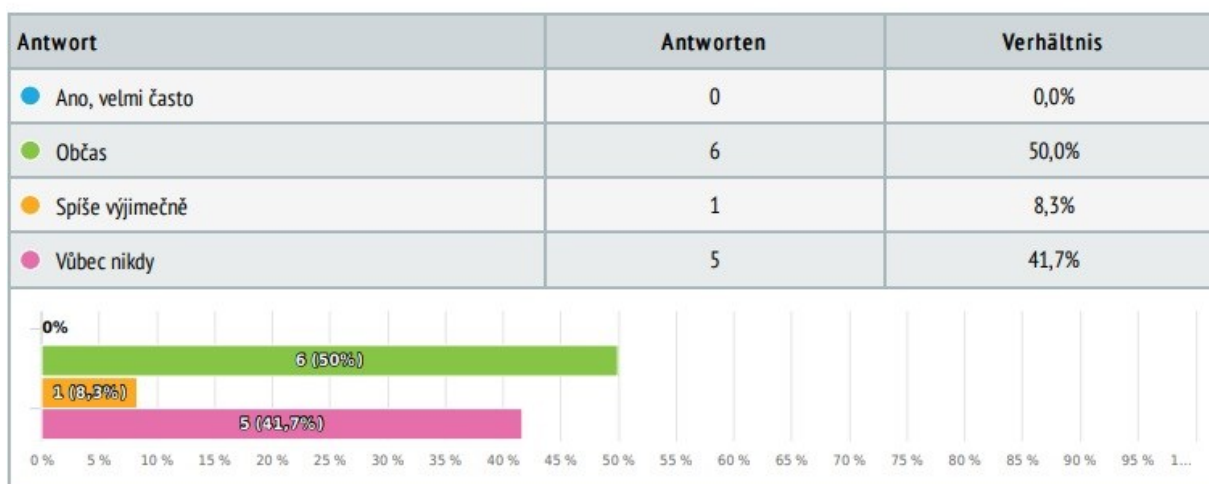
5.2.4 Potenciální štěpení Lužických Srbů na komunální úrovni

Cílem poslední otázky bylo zjistit názor starostů na to, zda existují v jejich obci témata, na která mají Lužičtí Srbové a německé obyvatelstvo odlišné názory. Tato otázka se zaměřovala na identifikaci potenciálních konfliktních bodů nebo rozdílů v prioritách mezi těmito dvěma skupinami obyvatel. Získané odpovědi mohou pomoci při navrhování opatření, které by mohly přispět k lepšímu porozumění a spolupráci mezi Lužickými Srby a německým obyvatelstvem.

Obrázek 10 - Výsledky dotazníkového šetření

4 Existují a vyskytují se podle Vašeho názoru ve vaší obci témata, na která se názory Lužických Srbů a německého obyvatelstva liší?

Einzelwahl, geantwortet 12 x, unbeantwortet 0 x

Z celkového počtu 12 respondentů odpovědělo:

- Žádný z respondentů nevedl, že by ke konfliktům docházelo velmi často
- 50 % (6 respondentů) uvedlo, že ke konfliktům dochází občas
- 8,3 % (1 respondent) uvedl výjimečný výskyt konfliktů
- 41,7 % (5 respondentů) uvedlo, že ke konfliktům nedochází vůbec

Dobrovolnou podotázku využili opět někteří starostové k rozepsání svých zkušeností. Někteří tyto konflikty odmítli. R1 uvedl: „*Nejsem si vědom žádných neshod.*“ R2 dodal: „*Občasné neshody jsou normální demokratický proces*“. R10 doplnil: „*Naneštěstí mezi Lužickými Srby a nelužickými Srby existuje propast, která existuje již desítky let.*“

Jiní respondenti byli o příčinách neshod konkrétnější. R3 uvedl: „*Jako u mnoha konfliktů tkví příčina ve vzájemném nepochopení. Katoličtí Lužičtí Srbové, kteří dnes dominují, mají velmi konzervativní, do sebe zahleděné chápání kultury a náboženství – až dosud zárukou zachování jejich identity. To má někdy oddělovací nebo vylučovací účinek. Ze směru od německého obyvatelstva je problém srbský jazyk a jeho veřejné používání. Mezi německým obyvatelstvem vyvolává odpor, protože si myslí, že Lužičtí Srbové mluví špatně o těch, kteří mu nerozumí.* R9 jazykový problém potvrdil a doplnil: „*Netolerance vůči čemukoli, co neodpovídá „normě“, je rozšířeným jevem. Lužičtí Srbové, kteří spolu komunikují na veřejnosti svým jazykem, jsou někdy bráni podezřívavě, protože vzbuzují pocit, že o ostatních přítomných mohou mluvit špatně. Ti nejnenapravitelnější Němci stále vyčítají Lužickým Srbům lepší postavení v době NDR. Na druhou stranu, pokud jde o turistická témata, jsou Lužičtí Srbové považováni za klíčový jedinečný prodejní bod regionu.*“

Celkově lze konstatovat, že zatímco v některých obcích jsou konflikty mezi Lužickými Srby a německým obyvatelstvem minimální nebo se vnímají jako běžná součást demokratické interakce, v jiných obcích přetrvávají jazykové a kulturní neshody. Tyto neshody často pramení z historických předsudků, jazykových bariér a kulturních rozdílů, ale zároveň existují oblasti, kde je vzájemné soužití bez větších problémů. Velice pravděpodobně bude v těchto případech záležet na konkrétním historickém vývoji dané obce.

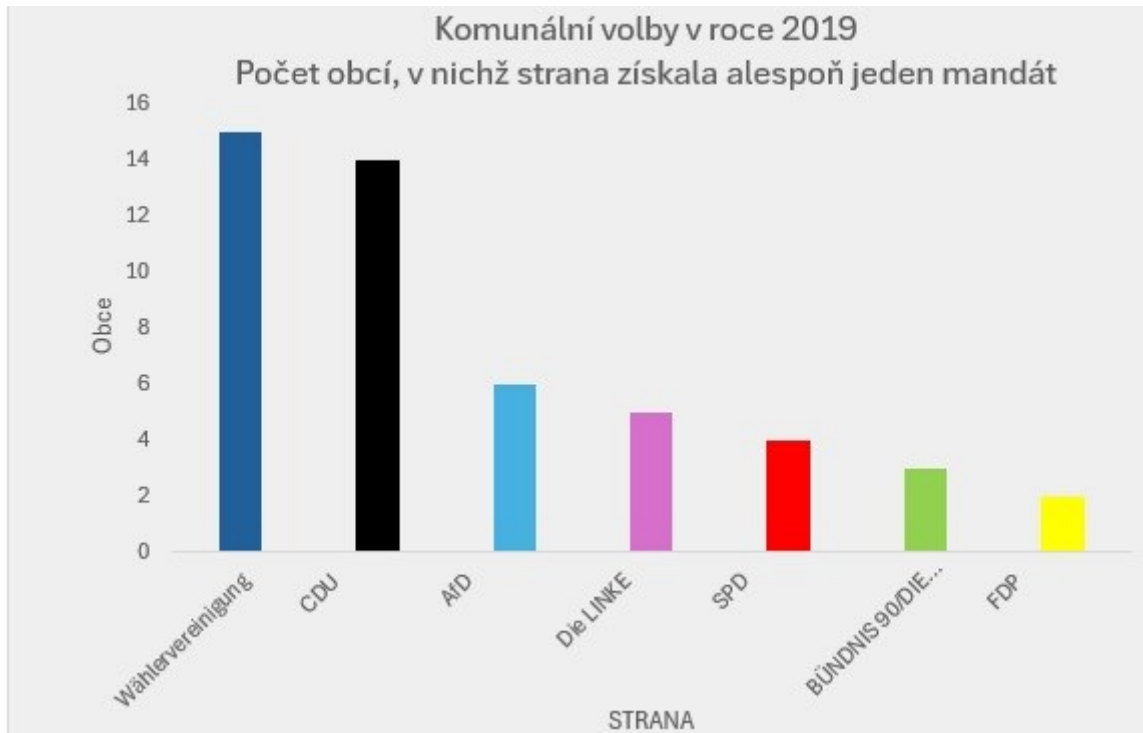
Poslední dobrovolná otázka se týkala libovolného doplnění čehokoliv, co by respondenti považovali za přínosné pro autorův výzkum. Zde stojí jistě za zmínku odpověď R9: „*Jak již bylo zmíněno, od pádu Berlínské zdi funguje v Budyšíně pracovní skupina pro lužickosrbské záležitosti. Skládá se z městských radních, zástupců lužickosrbských institucí a lužickosrbských občanů. Ta se schází třikrát ročně a hovoří o vzdělávání, značení a akcích na posílení lužickosrbského jazyka a kultury. Přednášející podává zprávu městské radě na veřejném zasedání jednou ročně. Na konci roku 2023 rozhodla městská rada o koncepci zviditelnění lužickosrbského jazyka ve městě. Správa získala finanční prostředky na pokrytí nákladů pro podnikatele, kteří viditelně a trvale označují své obchody atd. ve dvou jazycích. První úspěchy byly široce medializovány a dosáhly nadregionálního uznání.*“ Tato odpověď dokazuje významnou snahu o integraci a podporu lužickosrbské menšiny v rámci komunální politiky Budyšína. Pracovní skupina pro lužickosrbské

záležitosti umožňuje pravidelný dialog mezi městskými úředníky a lužickosrbskou komunitou. Široká medializace prvních úspěchů a uznání těchto snah dokresluje pozitivní dopad těchto opatření a mohou sloužit jako inspirace pro další města a regiony s podobnými menšinovými komunitami. R8 uvedl: „*Důležitá je pro mě vzájemná tolerance mezi Němci a Srby.*“ R3 poukázal na odlišnost situace mezi rozdílného vývoje v katolických a protestanských lužickosrbských oblastech.

5.3 Analýza volebních výsledků

Následující grafické znázornění zobrazuje, v kolika z 15 zkoumaných obcí se podařilo dané straně získat alespoň jeden mandát v obecním zastupitelstvu.

Obrázek 11 - Úspěch stran ve zkoumaných obcích

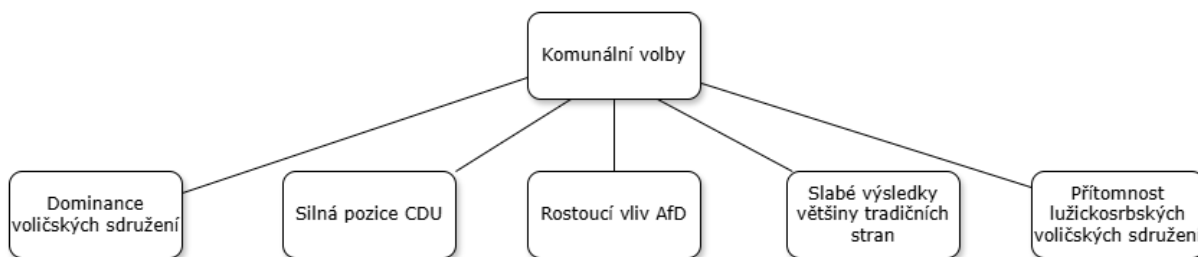

Zpracování provedeno autorem, zdroj²¹⁰

²¹⁰ Wahlergebnisse – Wahlen - sachsen.de. Online. Wahlen.sachsen.de. 2019. Dostupné z: <https://wahlen.sachsen.de/gemeinderatswahlen-2019-wahlergebnisse.php?landkreis=14625>. [cit. 2024-07-11].

Z výsledků komunálních voleb vyplynulo několik závěrů:

Obrázek 12 - Grafické znázornění poznatků

Zdroj²¹¹, zpracování provedeno autorem

Nezávislé kandidátní listiny²¹² (Wählervereinigungen) získaly mandáty v největším počtu obcí (15). Uspěly tak v každé zkoumané obci. Došlo tak k potvrzení hypotézy, že ve zkoumané lužickosrbské oblasti hrají nezávislí kandidáti významnou roli. Může to být způsobeno silným důrazem na lokální zájmy a problémy, které nezávislí kandidáti často lépe reprezentují než celostátní politické strany. Pro lužickosrbskou komunitu může být tato preference také odrazem snahy udržet a prosazovat svou kulturní a jazykovou identitu na místní úrovni, kde mají větší vliv.

CDU je druhým nejsilnějším uskupením a nejsilnější stranou, která získala mandáty ve 14 z 15 zkoumaných obcích. Strana neuspěla pouze v obci Puschwitz, kde však vůbec nekandidovala.²¹³ Toto ukazuje na její trvalé postavení a vliv v regionu. CDU je tradičně silná v menších městech a venkovských oblastech, což se odráží i v této lužickosrbské oblasti. Za jejím úspěchem můžeme hledat pojítka s konzervativními hodnotami a důrazem na stabilitu a kontinuitu, což může být pro lužickosrbské voliče atraktivní v případě, že hledají politickou stranu, jenž podporuje tradiční hodnoty a kulturní zachování.

AfD získala mandáty v 7 obcích, což naznačuje její rostoucí vliv i na komunální úrovni. Tento výsledek může být odrazem širšího celoněmeckého trendu, kde AfD nachází podporu především mezi voliči nespokojenými s tradičními politickými stranami. Nutno

²¹¹ Visual Paradigm Online. Online. Dostupné z: <https://online.visual-paradigm.com/drive/#chart:proj=0&new>. [cit. 2024-07-31].

²¹² Za nezávislé voličské sdružení byla považována jakákoliv nestraničká kandidátka v dané obci, nehlédě na její název

²¹³ Wahlergebnisse – Wahlen - sachsen.de. Online. Wahlen.sachsen.de. 2019. Dostupné z: https://wahlen.sachsen.de/gemeinderatswahlen-2019-wahlergebnisse.php?landkreis=14625&_ptabs=%7B%22%23tab-sitzverteilung%22%3A1%7D&gemeinde=14625460. [cit. 2024-07-11].

podotknout silné postavení AfD v rámci celého Saska. AfD bývá zpravidla úspěšnější v ekonomicky méně vyspělých oblastech Spolkové republiky, jímž je i oblast Lužice.

Strany jako Die Linke, SPD, Bündnis 90/Die Grünen a FDP mají relativně menší zastoupení v této oblasti. Die LINKE získala mandáty v 5 obcích, SPD ve 4 obcích, Zelení ve 3 obcích a FDP v jedné obci. Tyto výsledky naznačují, že zatímco tyto strany mají určitou podporu, nejsou tak dominantní jako nezávislí kandidáti nebo CDU. Tyto strany typicky zaznamenaly dílčí úspěchy pouze ve větších zkoumaných městech, v menších obcích (až na Die Linke) většinou nekandidovaly.

Ve čtyřech z patnácti zkoumaných obcí kandidovala voličská sdružení, která přímo vystupovala a odkazovala na lužickosrbskou menšinu. Jednalo se o Sorbische Wählerversammlung / Serbske wolerske zjednoćenstwo v obci Panschwitz-Kuckau a Radibor, Freie sorbische Wählerversammlung / Swobodne serbske wolerske zjednoćenstwo v obci Räckelwitz a Freie Wählerversammlung "Delany" / Swobodne wolerske zjednoćenstwo "Delany" v obci Ralbitz-Rosenthal. Ve všech těchto obcích získala tato sdružení alespoň jeden mandát, což potvrzuje jejich významnou roli v místní politice. Zpravidla se jednalo o jedny z nejmenších obcí v rámci zkoumané oblasti. Tato skutečnost může poukazovat na silnou komunitní spolupráci a význam lokálních identit v menších sídlech, kde je kulturní a jazyková identita často intenzivněji prožívána a chráněna. V menších obcích mohou být vazby mezi obyvateli těsnější, což usnadňuje mobilizaci voličů na základě sdílené kulturní identity a místních zájmů.

Výsledky komunálních voleb ve zkoumané lužickosrbské oblasti ukazují na rozmanitost politických preferencí a důraz na místní reprezentaci. Nezávislí kandidáti dominují, což naznačuje silnou komunitní soudržnost a preferenci pro lokální řešení, které mohou lépe reflektovat specifické potřeby lužickosrbské menšiny. Tradiční strany jako CDU si udržují silnou pozici, zatímco nové strany jako AfD získávají podporu, což může signalizovat změny v politických náladách. Došlo tak k potvrzení odpovědí z dotazníkového šetření ohledně silné pozice CDU a nezávislých uskupení.

5.4 Výsledky monitoringu médií

První článek z portálu *Wochenkurier*²¹⁴ z roku 2023 se věnuje vytvoření nové pozice zmocněnce pro lužickosrbské záležitosti ve městě *Hoyerswerda*. *Hoyerswerda*, po Bautzenu druhé největší město v oblasti, se pod vedením starosty Torstena Ruban-Zeha zaměřilo na posílení a udržení lužickosrbské identity. Ruban-Zeh, který se výrazně zasadil o vznik této pozice, je jediným starostou členem SPD mezi respondenty dotazníkového šetření. Výsledky šetření naznačují, že SPD není mezi Lužickými Srby tak populární jako její hlavní konkurent CDU.²¹⁵

Článek publikovaný na portálu *Wochenkurier*²¹⁶ v roce 2024 popisuje ambice starosty Bautzenu, Karstena Vogta (CDU), vrátit do města více srbštiny. „*Dlouhodobě jsme se snažili motivovat maloobchodníky a podniky, aby inzerovali ve svých obchodech a barech v lužickosrbském jazyce. S naším novým konceptem máme nyní účinný nástroj, jak tuto motivaci finančně podpořit. Podařilo se nám zajistit finanční prostředky ve výši 5000 eur od saského ministerstva vnitra,*” uvedl starosta. Koncepce „zviditelnění lužickosrbského jazyka ve veřejném prostoru“ byla jednomyslně schválena na zasedání zastupitelstva města Bautzen dne 25. října 2023. Z článku vyplývá, že město Bautzen aktivně podporuje lužickosrbskou kulturu a jazykovou identitu prostřednictvím konkrétních opatření, jako je finanční podpora maloobchodníků a podniků k využívání srbštiny v inzerci. Schválení koncepce zastupitelstvem a zajištění finančních prostředků ukazuje, že místní samospráva klade důraz na zachování a propagaci lužickosrbského jazyka ve veřejném prostoru, což může přispět k posílení kulturní soudržnosti a zvýšení viditelnosti této menšiny.

V roce 2020 byla v jádru lužickosrbské oblasti, v obci Radibor, poprvé zvolena starostka, která se hlásí k německé národnosti. Mnozí Lužičtí Srbové vyjádřili obavy ohledně budoucího směřování obce, možného potlačení lužickosrbských aktivit a vlivu na jejich komunitu. Starostka Madeleine Rentsch se však ihned po svém zvolení setkala se

²¹⁴ DEMCZENKO, Katrin. *Sorbisch soll noch stärker in den Fokus rücken*. Online. Wochenkurier. 2023. Dostupné z: <https://www.wochenkurier.info/landkreis-bautzen/artikel/sorbisch-soll-noch-staerker-in-den-fokus-ruecken>. [cit. 2024-07-16].

²¹⁵ Přesto ve větších městech jako Hoyerswerda mají tradiční strany větší šanci na úspěch než ve venkovských oblastech

²¹⁶ *Sorbische Sprache soll stärker erlebbar werden*. Online. Wochenkurier. 2023. Dostupné z: <https://www.wochenkurier.info/landkreis-bautzen/artikel/sorbische-sprache-soll-staerker-erlebbar-werden>. [cit. 2024-07-16].

zástupci *Domowiny*. V rozhovoru obě strany souhlasily, že lužickosrbský jazyk a kultura jsou velkým bohatstvím, které by mělo být zachováno a dále rozvíjeno. Rentsch například plánuje zlepšit dvojjazyčné značení na a v budově magistrátu a považuje za důležité, aby obyvatelé měli možnost prezentovat své záležitosti v lužickosrbském jazyce. Předseda *Domowiny* Dawid Statnik uvedl: „*V lužickosrbských záležitostech je vždy prospěšné táhnout za jeden provaz. Základ jsme k tomu dnes společně položili v Radiboru.*“²¹⁷ Z této situace lze vyvodit, že zvolení německého zástupitele, dokonce starosty, nemusí mít negativní dopad na postavení Lužických Srbů v obci.

Článek umístěný na *Radiolausitz*²¹⁸ se zaměřuje na vyjádření starosty Kamenzu, třetího největšího města v regionu, Rolandem Dantzem (Freie Wähler). Dantz vyjádřil uznání fungování a spolupráce s AfD v městské radě, přestože je AfD v opozici. Zároveň zdůraznil, že za posledních pět let nezaznamenal žádné extremistické přístupy ze strany AfD. Kritizoval také plošné používání stereotypů v politické debatě. Je zjevné, že alespoň část Lužických Srbů, kteří jsou součástí nezávislých politických skupin, dokáže pracovat s myšlenkou spolupráce s AfD. Toto potvrdil i Dawid Statnik, který zmínil přítomnost Lužických Srbů v AfD. Na druhou stranu mezi členy a příznivci CDU panuje patrně větší skepse vůči možné spolupráci s AfD. To může být způsobeno konzervativní orientací jejich voličů a vlivem vyšší politiky, kde je v současné době spolupráce mezi CDU a AfD vyloučená.

V neposlední řadě je rovněž důležité zaměřit se na zmíněné konflikty mezi lužickosrbským obyvatelstvem a německým obyvatelstvem. Historickou perspektivou jsou tyto konflikty popisovány v článku umístěném na *Kleine Zeitung*²¹⁹. Autor zde popisuje historicky složité soužití lužických Srbů a Němců ve 20. století. Tím je myšlena zejména tvrdá perzekuce Lužických Srbů během druhé světové války, a naopak mírně nadřazenější postavení v období NDR. Ačkoliv byly po roce 1989 tyto konflikty výrazně utlumeny, stále

²¹⁷ *Neue Bürgermeisterin von Radibor und Domowina wollen für das Sorbische ganz praktisch zusammenarbeiten.* Online. Domowina. 2023. Dostupné z: <https://www.domowina.de/dsb/medijowy-wobluk/blog/neue-buergermeisterin-von-radibor-und-domowina-wollen-fuer-das-sorbische-ganz-praktisch-zusammenarbeiten-1445>. [cit. 2024-07-16].

²¹⁸ *Kamenzer OB lobt „respektvollen Umgang“ mit der AfD im Stadtrat.* Online. Radio Lausitz. Dostupné z: <https://www.radiolausitz.de/beitrag/kamenzer-ob-lobt-respektvollen-umgang-mit-der-afd-im-stadtrat-812857/>. [cit. 2024-07-19].

²¹⁹ *„Die Konflikte wurden nie aufgearbeitet“.* Online. Kleine Zeitung. Dostupné z: <https://www.kleinezeitung.at/kultur/4160771/Die-Konflikte-wurden-nie-aufgearbeitet>. [cit. 2024-07-25].

se mohou lokálně objevovat. Autor zde potvrzuje problematiku odlišného jazyka, jak již bylo uvedeno i v dotazníkovém šetření. Rozdílnost jazyků vede k tomu, že když jedna skupina mluví svým vlastním jazykem, druhá skupina k ní často cítí nedůvěru.

Monitoring médií jako takový tak přispěl k verifikaci některých odpovědí z dotazníkového šetření. Podařilo se verifikovat odpovědi týkající se problematiky jazykové bariéry, jakož i snahy jednotlivých starostů o zviditelňování lužickosrbské menšiny.

Závěr

Diplomová práce se zaměřila na participaci lužickosrbské menšiny na komunální politice ve Spolkové republice Německo, zejména v tradičních sídelních oblastech Horní a Dolní Lužice, které se nacházejí na jihu spolkové země Braniborsko a severu Svobodného státu Sasko. Cílem práce bylo zjistit, zdali a případně jakými formami participuje lužickosrbská menšina na komunální Spolkové republice Německo. Práce přinesla hned několik důležitých poznatků.

V prvé řadě je zapotřebí akcentovat rozdíl mezi tradiční lužickosrbskou sídelní oblastí, jak je definována v zákonech a reálnou podobou. Dle odborné literatury, ale i rozhovoru s příslušníky menšiny byla značná část zákonem dané oblasti ve 20. století postihnuta strukturálními problémy což mělo za důsledek narušení kontinuity lužickosrbských tradic. V těchto oblastech by bylo prakticky nemožné provádět takovýto výzkum, a proto byla na základě doporučení stanovena výrazně menší oblast mezi městy *Bautzen*, *Hoyerswerda* a *Kamenz*, ve které byl následně prováděn výzkum.

Výsledky výzkumu v této oblasti ukázaly vysokou míru angažovanosti lužickosrbské menšiny²²⁰ jak v místních organizacích, tak i v lokálních zastupitelstvech. Z hlediska místních organizací je důležité zmínit Domowinu, jež slouží jako pomyslný prostředník mezi potřebami místních obyvatel a zemskou vládou. Domowina čítá tisíce členů a těší se vysoké podpoře mezi lužickosrbským obyvatelstvem. Na občanské úrovni lze tedy hodnotit ve zkoumané oblasti participaci lužickosrbské menšiny jako výraznou.

O něco více problematické je hodnocení politické participace na komunální úrovni. Vzhledem ke skutečnosti, že ve zkoumané oblasti žije místy až 80% obyvatel hlásící se k lužickosrbské menšině, bylo očekávatelné, že mnozí z nich budou figurovat v zastupitelstvech. Zvláště v menších obcích byl pozorován trend, že zastupitelé jsou buď většinou Lužičtí Srbové, nebo jejich podíl odpovídá demografickému složení obce. Naproti tomu větší města ve zkoumané oblasti se potýkala s podprezentovaností lužickosrbské menšiny na komunální politice. Je tedy zřejmé, že anonymní prostředí větších měst brání většímu prosazování lužickosrbské identity. Z výsledků rovněž vyplynulo, že většina respondentů upřednostňuje vyvážený přístup mezi zachováním lužickosrbské identity a řešením obecních záležitostí. Pouze malá část respondentů klade

²²⁰ Jež ale v této oblasti tvoří většinu obyvatelstva

prioritu na posílení lužickosrbské identity nad obecní agendu, zatímco významná část se zaměřuje na praktické aspekty jako ekonomický rozvoj a infrastrukturu. Z hlediska politické participace velmi často kandidují lužičtí Srbové v nezávislých voličských sdružení, jež v nejmenších obcích nesou i srbské názvy. Z etablovaných politických stran se pak mezi lužickými Srby největší podpoře těší CDU v důsledku své dlouhodobé konzervativní politiky a důrazem na zachování tradic.

Rovněž je důležité zmínit v této oblasti soužití Lužických Srbů s německým obyvatelstvem. Ačkoliv byly během šetření zjištěny občasné spory založené na historických předsudcích a jazykové bariéře, jednalo se v celkovém kontextu o spory marginálních rozměrů. Německé obyvatelstvo ve zkoumané oblasti respektuje a uznává Lužické Srby, což dokládá mimo jiné spolupráce německých starostů s Domowinou. Lužičtí Srbové jsou (až na výjimky jakými je například Serbský sejm) se svým postavením rovněž spokojeni a považují jej za dostatečné. Jediná jejich obava směřuje směrem do budoucnosti, kdy budou podobně jako všechny nové spolkové země²²¹ ještě více čelit demografickým problémům. V kontextu mnoha problematických soužití národnostních menšin v evropských státech lze hodnotit soužití Lužických Srbů a Němců jako téměř bezproblémové.

Zajímavým navázáním na tuto diplomovou práci by jistě bylo prosazování a „nátlak“ lužickosrbské menšiny na vyšší úrovni, tj. v zemských sněmech Svobodného státu Sasko, případně Spolkové země Braniborsko. Lužičtí Srbové disponovali a stále disponují mnoho politiky s vyššími ambicemi, než je komunální úroveň. Za zmínku jistě stojí hrdý lužický Srb Stanislaw Tillich (CDU), jenž byl bez mála 10 let v čele Svobodného státu Sasko a jehož média označují za druhého nejvlivnějšího politika z bývalého východního Německa po Angele Merkelové. Ačkoliv Tillich v současnosti není aktivním politikem, jsem přesvědčen, že vliv jeho působení v čele saské vlády by stál za prozkoumání. Zlepšilo se v té době postavení Lužických Srbů? Zvýšil se jejich zájem o politickou participaci? Změnilo jeho působení pohled německých obyvatel Saska na lužické Srby?

Pokud bychom zůstali na komunální úrovni, jevila by se jako zajímavá komparace komunální participace Lužických Srbů například s Dánskou menšinou ve Šlesvicku-Holštýnsku. Disponuje dánská menšina podobnými právy? Jaké organizace, případně

²²¹ Země ve východním Německu, jež byly dříve součástí NDR

politické strany je sdružují? Nutno ovšem podotknout, že práce jako taková by mohla být přínosem i pro výzkum prakticky jakékoliv jiné menšiny v Evropě.

Závěrem tedy lze konstatovat, že Lužičtí Srbové ve zkoumané oblasti aktivně formují komunální politiku a hledají efektivní způsoby i skrze občanskou participaci, jak zachovat a posílit svou kulturu a jazykovou identitu. V tradičních lužickosrbských oblastech, jako je trojúhelník mezi městy Bautzen, Kamenz a Hoyerswerda, mají Lužičtí Srbové zejména ve venkovských oblastech dominantní politickou přítomnost. V těchto oblastech je jejich politická participace zcela přirozeným jevem. Lužičtí Srbové aktivně pracují na zachování a posílení své kulturní a jazykové identity ve veřejném prostoru. To zahrnuje mimo jiné podporu kulturních a vzdělávacích iniciativ, propagaci lužickosrbského jazyka ve veřejném prostoru a zlepšování dvojjazyčného označení v obcích. K tomu jsou jim velmi nápomocné lužickosrbské zákony, které jim umožňují efektivně se podílet na lokální politice. Dobrým spolupracovníkem jim jsou v tomto ohledu rovněž starostové obcí, zmocněnci a lužickosrbské organizace.

Summary

The thesis specifically focused on the contribution of the Sorbian minority to municipal politics in the traditional settlement areas of Upper and Lower Lusatia in Germany. The study was conducted in the region between Bautzen, Hoyerswerda, and Kamenz, since the larger traditional area has been marred by structural problems that have interrupted the evolution of Sorbian culture. In this area examined, there is an increased level of participation by the Sorbian minority in local organizations and councils with Domowina as a mediator between residents and state governments being an important institution.

The political participation of the Sorbs at the local level varies between smaller villages and larger cities. In smaller towns, their representation in councils corresponds to the demographic composition, while in larger cities, they are underrepresented, attributed to the anonymous environment of these cities. Most respondents prefer a balanced approach between preserving Sorbian identity and addressing practical municipal issues, emphasizing economic development and infrastructure. Sorbs often run in independent voter associations, some of which have Sorbian names, and among established political parties, the CDU enjoys the most support due to its conservative stance and emphasis on tradition.

Generally, the coexistence with the German population is rated almost problem-free, with only some disputes because of historical prejudices and language barriers. The German population in the area respects and recognizes the Sorbs, supported by cooperation with Domowina. The Sorbs are satisfied with their status but have concerns about demographic problems in the future. The thesis also opens possibilities for further research for instance, with regard to municipal participation by the Sorbian minority in comparison with the Danish minority in Schleswig-Holstein, or the role of prominent Sorbian politicians at higher levels.

Seznam použitých zdrojů

Tištěné zdroje

BIELEFELDT, Heiner a LÜER, Jörg. *Rechte nationaler Minderheiten*, 2004, ISBN 9783839402412.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu*. 2. Praha: Grada, 2016, ISBN 978-80-271-9225-0.

FRECH, Siegfried, SALAMON-MENGER, Philipp. a SCHÖNE, Helmar. *Kommunalpolitik: Politik vor Ort*. 2nd ed. Stuttgart: Kohlhammer Verlag, 2022, ISBN 3-17-040965-4.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005, ISBN:978-80-7367-485-4

KOST, Andreas a WEHLING, Hans Georg. *Kommunalpolitik in den deutschen Ländern Eine Einführung*. 2. VS Verlag, 2010, ISBN 978-3-531-17007-7.

KUNZE, Peter. *Kurze Geschichte der Sorben. Ein kulturhistorischer Überblick*. 2008, ISBN 978-3742016331.

LORENZ, Astrid; ANTER, Andreas a REUTTER, Werner. *Politik und Regieren in Brandenburg*. 2016, ISBN 978-3-658-07225-4.

RECHEL, Bernd. *Minority Rights in Central and Eastern Europe*. 2009, ISBN 978-0-415-45185-7.

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů. Sociologie (Grada)*. Praha: Grada, 2009, ISBN 978-80-247-3006-6.

STÜWE, Klaus a HERMANNSEDER, Eveline. *Migration und Integration als transnationale Herausforderung*. 2016, ISBN 978-3-658-11644-6.

ŠEĎOVÁ, Klára a ŠVAŘÍČEK, Roman. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007, ISBN 978-80-7367-313-0.

TEO, Thomas. *Encyclopedia of Critical Psychology*. 2014, ISBN 978-1-4614-5582-0.

Odborné články

ANTER, Andreas; LORENZ, Astrid; REUTTER, Werner. *Politikwissenschaftliches Gutachten zum Thema: Schlüsselerscheidungen und Entwicklungspfade der politischen Transformation und Entwicklung in Brandenburg im Vergleich zu den anderen neuen Ländern*, 2012, s. 153. [Online].

BALÍK, Stanislav. *Čtyři základní typy obecního uspořádání v Německu? debata nad jejich vzájemnou konvergencí*. Středoevropské politické studie – Central European Political Studies Review, 2002, s.4 ISSN 1212-7817 [Online].

BATRINCA, Bogdan a TRELEAVEN, Philip C. *Social media analytics: a survey of techniques, tools and platforms*. *AI & Soc.* 2015, s. 89–116. [Online].

BIRD, Karen. *The Political Representation of Visible Minorities in Electoral Democracies: A Comparison of France, Denmark, and Canada*. *Nationalism and Ethnic Politics*. 2005, s. 455-456. [Online].

DÖMÖK, Csilla. *Minderheiten und Volksgruppen in Europa*. *West Bohemian Historical Review*. 2019, roč. 2, s. 266. ISSN 1804-5480. [Online].

DJOLAI, Marika. *Introduction: Fighting for Security from a Minor Perspective and Against Securitisation of Minorities in Europe*. *Journal on ethno-politics and minority issues in Europe JEMIE*. 2021, roč. 20, č. 1, s. 1. ISSN 1617-5247. [Online].

ELLE, Ludwig. *Territorium, Bevölkerung, demografische Prozesse im deutsch-sorbischen Gebiet* [Online].

HENNEKE, Hans-Günter. *Struktur der kommunalen Ebene in den Ländern Deutschlands*. Deutscher Landkreistag. S. 1-2. ISSN ISSN 0503-9185.]. [Online].

HOLTKAMP, Lars; BATHGE, Thomas a FRIEDHOFF, Caroline. *Kommunale Parteien und Wählergemeinschaften in Ost – und Westdeutschland*. Online. Zeitschrift für Vergleichende Politikwissenschaft. 2015, roč. 9, č. 1-2, s. 2. ISSN 1865-2646. [Online].

HÜBNER, Rico; BÖHM, Christian a ECKERT, Wolfgang Zehlius. *Rechtliche und politische Hemmnisse für die Agroforstwirtschaft: Lösungsvorschläge zu deren Überwindung, aktuelle Kompromisslösungen und besondere Fallstricke*. 2020, s. 1-2. ISSN 0503-9185. [Online].

LIEPELT, Martin. *Die Rolle der Medienarbeit bei der Existenzsicherung der sorbischen Kultur*. In: Mittweida, 2010, s. 33. [Online].

MITSCHKE, Sara. *Negotiating language practices and policies in Sorbian-German families in Upper Lusatia*. Warszawa: Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk, 2023 [Online].

NEUMANN, Martin. *Sorben (Wenden) - Eine Brandenburger Minderheit und ihre Thematisierung im Unterricht Teil II: Ausgewählte Überblicksinformationen mit Vorschlägen für den Unterrichtseinsatz*. In: Zentrum für Lehrerbildung der Universität Potsdam, 2008, s. 11. [Online].

SANDOVICI, Maria Elena. *Ethnic and Linguistic Minorities and Political Participation in Europe*. International Journal of Comparative Sociology. 2010, s. 112. [Online].

PALERMO, Francesco a WOELK, Jens. *No representation without recognition: The right to political participation of (National) minorities*. Journal of European Integration. 2010, roč. 25, č. 3, s. 231. ISSN 0703-6337. [Online].

PALLEK, Markus. *Minderheiten in Deutschland — Der Versuch einer juristischen Begriffsbestimmung*. Archiv Des Öffentlichen Rechts. 2000, s. 588. [Online].

RELLECKE, Werner. *Wahlen in Sachsen* In: 2019, s. 25-26. [Online].

SCHIEMANN, Maria a SCHOLZE, Dietrich. *Die Sorben in Deutschland*. In: Stiftung für das sorbische volk, 2019, s. 3. [Online].

SCHOLZE, Dietrich. *Die Situation der Sorben in Vergangenheit und Gegenwart* In: Europa Regional, 2002, s. 55. [Online].

VOGT, Matthias Theodor a KRECK, Vladimir. *Gesamtkonzept zur Förderung der sorbischen Sprache und Kultur – Empfehlungen zur Stärkung der sorbischen Minderheit durch Schaffung eines abgestimmten Selbstverwaltungs-, Kooperations-, Projekt – und Institutionenclusters*. In: Stiftung für das sorbische Volk erarbeitet am Institut für kulturelle Infrastruktur Sachsen, 2009, s. 34. [Online].

WINKLER, Wolf Georg a GRUNKE, Achim. *Leitfaden für Kommunalwahlen in Sachsen*. Reihe kommunales wissen. 2024, s. 31. [Online].

Zdroje dat, zákony

Bürgermeisterwahl. *Brandenburgische Landeszentrale für politische Bildung* [online]. [cit. 2024-02-13]. Dostupné z: <https://www.politische-bildung-brandenburg.de/themen/kommunalwahlen/buergermeisterwahl>

Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities. Online. United Nations. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-rights-persons-belonging-national-or-ethnic>. [cit. 2024-07-16].

Document of the Copenhagen Meeting of the Conference on the Human Dimension of the CSCE. Online. Dostupné z: <https://www.osce.org/files/f/documents/9/c/14304.pdf>. [cit. 2024-07-16].

European Charter for Regional or Minority Languages. Online. Council of Europe.

Dostupné z: <https://rm.coe.int/1680695175>. [cit. 2024-07-16].

European Convention on Human Rights. Online. *Council of Europe*. 2000, s. 13. Dostupné

z: https://70.coe.int/pdf/convention_eng.pdf. [cit. 2024-07-16].

Framework Convention for the Protection of National Minorities and Explanatory Report.

Online. Council of Europe. Dostupné

z: <https://www.osce.org/files/f/documents/9/c/14304.pdf>. [cit. 2024-07-16].

Gesetz über die Ausgestaltung der Rechte der Sorben/Wenden im Land

Brandenburg. *Bravors.brandenburg.de* [online]. [cit. 2024-02-07]. Dostupné z:

<https://bravors.brandenburg.de/gesetze/swg#1>

Gesetz über die Kommunalwahlen im Land Brandenburg (Brandenburgisches

Kommunalwahlgesetz – BbgKWahlG). *Bravors.brandenburg.de* [online]. [cit. 2024-02-

15]. Dostupné z: <https://bravors.brandenburg.de/gesetze/bbgkwahlg>

Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. Online. Deutscher Bundestag. Dostupné

z: <https://www.bundestag.de/gg>. [cit. 2024-07-16].

Kreisfreie Stadt. *Haushaltssteuerung.de* [online]. [cit. 2024-02-13]. Dostupné z:

<https://www.haushaltssteuerung.de/lexikon-kreisfreie-stadt.html>

Kommunalwahlen in Brandeburg: Die wichtigsten Fragen und Antworten [online]. In:

Brandenburgische Landeszentrale für politische Bildung, 2009, s. 10-11 [cit. 2024-02-15].

ISBN 978-3-932502-72-9. Dostupné z: [https://www.politische-bildung-](https://www.politische-bildung-brandenburg.de/system/files/publikation/pdf/Kommunalwahlen%20in%20Brandenburg.pdf)

[brandenburg.de/system/files/publikation/pdf/Kommunalwahlen%20in%20Brandenburg.pdf](https://www.politische-bildung-brandenburg.de/system/files/publikation/pdf/Kommunalwahlen%20in%20Brandenburg.pdf)

Landesrecht Sachsen – Kommunalwahlgesetz. *REVOSax* [online]. [cit. 2024-02-15].

Dostupné z: <https://www.revosax.sachsen.de/vorschrift/3818-Kommunalwahlgesetz>

Landesrecht Saschsen – Sächsisches Sorbengesetz. *Revosax.sachsen.de* [online]. [cit. 2024-02-07]. Dostupné z: https://revosax.sachsen.de/vorschrift/3019-Saechsisches_Sorbengesetz#p3

Landtagwahl Brandenburg 1990. Online. Tagesschau.de. Dostupné z: <https://www.tagesschau.de/wahl/archiv/1990-10-14-LT-DE-BB/index.shtml>. [cit. 2024-07-16].

PASTOR, Thomas. Sorbengesetze. *Sorabicon.de* [online]. [cit. 2024-02-07]. Dostupné z: https://www.sorabicon.de/kulturlexikon/artikel/prov_y1d_ls_j_r3b/

Nationale Minderheiten in Deutschland. *Bundesministerium des Innern und für Heimat* [online]. [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://www.bmi.bund.de/DE/themen/heimat-integration/gesellschaftlicher-zusammenhalt/minderheiten/minderheiten-in-deutschland/minderheiten-in-deutschland-node.html>

Sächsische Gemeindeordnung. Online. Dostupné z: <https://www.revosax.sachsen.de/vorschrift/2754-Saechsische-Gemeindeordnung#p29>. [cit. 2024-07-15].

Verteilung der kreisfreien Städte und Landkreise nach Bundesländern in Deutschland 2023. *Statista.de* [online]. [cit. 2024-02-13]. Dostupné z: <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/1129872/umfrage/landkreise-und-kreisfreie-staedte-bundeslaender-deutschland/>

Wahlergebnisse. Online. Wahlen.sachsen.de. Dostupné z: <https://wahlen.sachsen.de/gemeinderatswahlen-2019-wahlergebnisse.php?landkreis=14625>. [cit. 2024-07-19].

Wahlergebnisse – Wahlen - sachsen.de. Online. Wahlen.sachsen.de. 2019. Dostupné z: https://wahlen.sachsen.de/gemeinderatswahlen-2019-wahlergebnisse.php?landkreis=14625&_ptabs=%7B%22%23tab-sitzverteilung%22%3A1%7D&gemeinde=14625460. [cit. 2024-07-11].

Internetové články

Blume in der Sonne. *Spiegel* [online]. [cit. 2024-02-06]. Dostupné z:

<https://www.spiegel.de/politik/blume-in-der-sonne-a-07d9e51a-0002-0001-0000-000041599072>

Das Modellprojekt WITAJ. *Sorben.org* [online]. [cit. 2024-02-06]. Dostupné z:

<https://www.sorben.org/das-modellprojekt-witaj.html>

Das sorbische Volk. Online. Brandenburgische Landeszentrale für politische Bildung.

Dostupné z: <https://www.politische-bildung-brandenburg.de/themen/das-sorbische-volk>.
[cit. 2024-07-11].

Dawid Statnik bleibt Domowina-Vorsitzender. *Lasuitzer Rundschau* [online]. [cit. 2024-02-

06]. Dostupné z: <https://www.lr-online.de/nachrichten/sachsen/sorben-in-der-lausitz-dawid-statnik-bleibt-domowina-vorsitzender-57426341.html>

DEMCZENKO, Katrin. *Sorbisch soll noch stärker in den Fokus rücken*. Online.

Wochenkurier. 2023. Dostupné z: <https://www.wochenkurier.info/landkreis-bautzen/artikel/sorbisch-soll-noch-staerker-in-den-fokus-ruecken>. [cit. 2024-07-16].

Deputies – Serbski sejm [online]. [cit. 2024-02-07]. Dostupné z: <https://www.serbski-sejm.de/en/deputies.html>

Die Hauptversammlung. *Domowina.de* [online]. [cit. 2024-02-06]. Dostupné z:

<https://www.domowina.de/domowina/hauptversammlung>

Die Konflikte wurden nie aufgearbeitet". Online. Kleine Zeitung. Dostupné

z: <https://www.kleinezeitung.at/kultur/4160771/Die-Konflikte-wurden-nie-aufgearbeitet>.
[cit. 2024-07-25].

Domowina – Hoyerswerda. *Stadt Hoyerswerda* [online]. [cit. 2024-02-06]. Dostupné z: <https://www.hoyerswerda.de/stadtleben/stadtportrait/sorben-serbja/sorben-hy/domowina/>

Elections of the first representative parliament of Sorbian people: Serbski Sejm 2018 Summary report of the election's process. Online. In: 2018, s. 6-13. Dostupné z: <https://www.serbski-sejm.de/en/elections-2018.html?file=files/sejm/dokumente/wolby%202018/1-serbski-sejm-elections-2018-report-english.pdf>. [cit. 2024-02-07].

Gründungsveranstaltung der Stiftung für das sorbische Volk am 10. Oktober 1991. *Filmportal.de* [online]. [cit. 2024-02-06]. Dostupné z: <https://www.filmportal.de/film/gruendungsveranstaltung-der-stiftung-fuer-das-sorbische-volk-am-10-oktober-1991>

Jubilaumbroschuere 2023 -Stiftung für das sorbische Volk, s. 45-46 [online; cit. 2024-02-06]. Dostupné z: https://stiftung.sorben.com/fileadmin/user_upload/Dokumente/Jahresberichte/Jubilaumsbroschuere_2023_Stiftung_fuer_das_sorbische_Volk_digital.pdf

Kamenzer OB lobt „respektvollen Umgang“ mit der AfD im Stadtrat. Online. Radio Lausitz. Dostupné z: <https://www.radiolausitz.de/beitrag/kamenzer-ob-lobt-respektvollen-umgang-mit-der-afd-im-stadtrat-812857/>. [cit. 2024-07-19].

MANGASARIAN, Leon. Merkel's Tough Love Crisis Stance Key to 2013 Vote, Tillich Says. *Bloomberg* [online]. 2012 [cit. 2024-02-06]. Dostupné z: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2012-10-22/merkel-s-tough-love-crisis-stance-key-to-2013-vote-tillich-says>

Neue Bürgermeisterin von Radibor und Domowina wollen für das Sorbische ganz praktisch zusammenarbeiten. Online. Domowina. 2023. Dostupné z: <https://www.domowina.de/dsb/medijowy-wobluk/blog/neue-buergermeisterin-von-radibor-und-domowina-wollen-fuer-das-sorbische-ganz-praktisch-zusammenarbeiten-1445>. [cit. 2024-07-16].

NUCK, Michael. DDR-Zeit. *SORABICON* [online]. [cit. 2024-02-06]. Dostupné z:

https://www.sorabicon.de/kulturlexikon/artikel/prov_zxn_nwb_r3b/

Religion in Sachsen. Online. Sächsischen Landeszentrale für politische Bildung. Dostupné

z: <https://www.slpb.de/themen/gesellschaft/religion/religion-in-sachsen>. [cit. 2024-06-22].

SCHOLZE, Dietrich. Stiftung für das sorbische Volk. *Sorabicon* [online]. [cit. 2024-02-

06]. Dostupné z: https://www.sorabicon.de/kulturlexikon/artikel/prov_gwv_34z_kmb/

Siedlungsgebiet (und gesetzliche Grundlage) der Sorben – Zweisprachige Kommunen.

Online. Dostupné z: <https://www.sb-kom.de/de/kommunen/>. [cit. 2024-07-16].

Sorben & Wenden. Online. Wendisches-museum. Dostupné z: [https://wendisches-](https://wendisches-museum.de/sorben-wenden/)

[museum.de/sorben-wenden/](https://wendisches-museum.de/sorben-wenden/). [cit. 2024-07-11].

Sorbisches Parlament: Ein indigenes Volk in der Lausitz? *Zeit.de* [online]. 2024 [cit. 2024-

02-06]. Dostupné z: <https://www.zeit.de/2024/02/sorbisches-parlament-lausitz-indigene-volksvertretung>

Sorbische Sprache soll stärker erlebbar werden. Online. Wochenkurier. 2023. Dostupné

z: <https://www.wochenkurier.info/landkreis-bautzen/artikel/sorbische-sprache-soll-staerker-erlebbar-werden>. [cit. 2024-07-16].

WOLF, Sonja. Zur sozialen und politischen Lage der anerkannten nationalen Minderheiten in Deutschland. *Bundeszentrale für politische Bildung* [online]. [cit. 2024-02-15].

Dostupné z: <https://www.bpb.de/shop/zeitschriften/apuz/243860/zur-sozialen-und-politischen-lage-der-anerkannten-nationalen-minderheiten-in-deutschland/>

Zur Geschichte der Domowina. *Domowina.de* [online]. [cit. 2024-02-06]. Dostupné z:

<https://www.domowina.de/domowina/zur-geschichte-der-domowina>

Doplňující odkazy

Katolski Posol. Online. Dostupné z: <https://www.posol.de/>. [cit. 2024-07-15].

Map Maker. Online. Dostupné z: <https://maps.co/>. [cit. 2024-07-16].

Nowy Casnik. Online. Dostupné z: <https://www.nowycasnik.de/index.php/dsb/>. [cit. 2024-07-15].

Plomjo – Feuer und Flamme für sorbische Schüler. Online. Witaj-sprachzentrum. Dostupné z: <https://www.witaj-sprachzentrum.de/obersorbisch/zeitschriften/plomjo-fuer-schueler/>. [cit. 2024-07-15].

Pomhaj Bóh. Online. Dostupné z: <http://sorbischer-evangelischer-verein.de/index.php/ueber-die-sorben/16-pomhaj-boh>. [cit. 2024-07-15].

Rozhlad – Wo Nas. Online. Dostupné z: <https://www.rozhlad.de/index.php/hsb/wo-rozhledze>. [cit. 2024-07-15].

Serbske Nowiny. Online. Dostupné z: <https://www.serbske-nowiny.de/index.php/hsb/>. [cit. 2024-07-15].

Sorbische Sendungen | MDR.DE. Online. Dostupné z: <https://www.mdr.de/sorbisches-programm/artikel75616.html>. [cit. 2024-07-15].

Visual Paradigm Online. Online. Dostupné z: <https://online.visual-paradigm.com/drive/#chart:proj=0&new>. [cit. 2024-07-31].

Vom rbb zu hören und zu sehen: Sorbisches/Wendisches aus der Lausitz – K słyšanju a wiženju wót rbb: Serbske z Lužyc. Online. Rbb. Dostupné z: https://www.rbb-online.de/radio/sorbisches_programm/startseite/vom_rbb_zu_hoeren.html. [cit. 2024-07-15].

Rozhovory

Statnik, Dawid, předseda organizace *Domowina* [ústní sdělení]. Bautzen, 9.4.2023.

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Znázornění počtu zastupitelů v závislosti na velikosti obce (Spolková země Braniborsko)	20
Tabulka 2 - Znázornění počtu zastupitelů v závislosti na velikosti obce (Svobodný stát Sasko)	22
Tabulka 3 - Komparace Braniborské a Saské komunální úrovně.....	22

Seznam obrázků

Obrázek 1- Hierarchické uspořádání Spolkové republiky Německo	17
Obrázek 2 - „Tradiční lužickosrbská sídelní oblast“	39
Obrázek 3- Nejdůležitější lužickosrbské organizace.....	43
Obrázek 4 - Sktruktura výzkumné části	53
Obrázek 5 - Mapa zkoumané oblasti.....	55
Obrázek 6 - Zkoumané obce v dotazníkovém šetření	59
Obrázek 7 - Výsledky dotazníkového šetření.....	69
Obrázek 8 - Výsledky dotazníkového šetření.....	71
Obrázek 9 - Výsledky dotazníkového šetření.....	74
Obrázek 10 - Výsledky dotazníkového šetření.....	76
Obrázek 11 - Úspěch stran ve zkoumaných obcích.....	79
Obrázek 12 - Grafické znázornění poznatků	80

Seznam zkratk

AfD – Alternative für Deutschland

BDB – Demokratische Bauernpartei Deutschlands

CDU – Christlich Demokratische Union Deutschlands

FDP – Freie Demokratische Partei

MDR – Mitteldeutscher Rundfunk

NDR – Německá demokratická republika

OBSE – Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

OSN – Organizace spojených národů

PDS – Partei des Demokratischen Sozialismus

RBB – Rundfunk Berlin Brandenburg

SED – Sozialistische Einheitspartei Deutschlands

SPD – Sozialdemokratische Partei Deutschlands

SRN – Spolková republika Německo